

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

Τμήμα Ψηφιακών Συστημάτων

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών

“Δίκαιο και Τεχνολογίες Πληροφορικής και Επικοινωνιών”

Διπλωματική εργασία με θέμα

**«ΠΑΡΟΧΗ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΑΠΟ ΤΟ ΔΙΚΑΙΟ ΤΗΣ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΣ
ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑΣ ΣΤΑ ΣΥΓΓΕΝΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΩΝ ΕΡΜΗΝΕΥΤΩΝ Ή
ΕΚΤΕΛΕΣΤΩΝ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΩΝ»**

Μεταπτυχιακή φοιτήτρια : Γκέκου Θέμις (ΜΔΙ 2010)

Επιβλέπουσα καθηγήτρια : Μαρίνα Μαρκέλλου

Αθήνα , Σεπτέμβριος 2022

Πίνακας περιεχομένων

Περίληψη.....	4
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	5
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ –ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ	6
1.1 Η έννοια των πνευματικών δικαιωμάτων εν γένει- Ιστορική Εξέλιξη.....	6
1.3 Η έννοια των συγγενικών δικαιωμάτων στην ελληνική νομοθεσία	15
1.4 Η νομοθεσία της ΕΕ για τα πνευματικά και συγγενικά δικαιώματα.....	20
1.5 Οδηγία 93/83/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 27ης Σεπτεμβρίου 1993, για το συντονισμό ορισμένων κανόνων σχετικά με το δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας και συγγενικά δικαιώματα που εφαρμόζονται στις δορυφορικές ραδιοτηλεοπτικές εκπομπές και την καλωδιακή αναμετάδοση	26
1.6 Οδηγία 93/98/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 29ης Οκτωβρίου 1993, για την εναρμόνιση της διάρκειας προστασίας του δικαιώματος του δημιουργού και ορισμένων συγγενικών δικαιωμάτων	27
1.7 Οδηγία 96/9/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 11ης Μαρτίου 1996 για τη νομική προστασία των βάσεων δεδομένων ..	28
1.8 Πρόταση οδηγίας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για την εναρμόνιση ορισμένων πτυχών του δικαιώματος του δημιουργού και των συγγενικών δικαιωμάτων στην κοινωνία της πληροφορίας.....	29
1.9 Οδηγία 2006/116/ΕΚ σχετικά με τη διάρκεια προστασίας του δικαιώματος του δημιουργού και ορισμένων συγγενικών δικαιωμάτων	30
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ – ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ	32

2.1 Νομοθεσία αναφορικά με τους Ελληνικούς Οργανισμούς Συλλογικής Διαχείρισης - Νόμος 4481/2017	32
2.2 Η περίπτωση της ΑΕΠΠ.....	38
2.3 Συλλογική διαχείριση σύμφωνα με τον νόμο 4481/2017	40
2.4 Νομοθετικό υπόβαθρο και ερμηνεία των βασικών προβλέψεων της ελληνικής νομοθεσίας.....	43
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ :ΕΙΔΙΚΕΣ ΠΡΟΒΛΉΨΕΙΣ ΓΙΑ ΤΑ ΣΥΓΓΕΝΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΩΝ ΣΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ.....	47
Η προστασία των συγγενικών δικαιωμάτων των καλλιτεχνών	47
3.3 Οι όροι της αδειοδότησης	52
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ –ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ ΠΕΡΙ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΣΥΓΓΕΝΙΚΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ.....	60
4.1 Νομολογία περί των αποκλειστικών πνευματικών και συγγενικών δικαιωμάτων	60
Συμπεράσματα	77
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ - Ελληνική.....	80

Περίληψη

Στην παρούσα μεταπτυχιακή εργασία βασικό ζήτημα εστίασης είναι τα πνευματικά δικαιώματα όπως και τα συγγενικά δικαιώματα των καλλιτεχνών ως οργανική πλευρά των πνευματικών δικαιωμάτων. Ειδικότερα θα αναλυθεί το ζήτημα των πνευματικών και συγγενικών δικαιωμάτων στο θεωρητικό του υπόβαθρο , ενώ εν συνεχεία θα αποτυπωθεί το διεθνές και ευρωπαϊκό νομικό πλαίσιο περί των πνευματικών και συγγενικών δικαιωμάτων. Ειδική μνεία θα γίνει στην ελληνική νομοθεσία και στις μεταβολές αυτής αναφορικά με τα πνευματικά και δει με τα συγγενικά δικαιώματα ενώ θα παρουσιασθεί σχετική νομολογία όπως και προβλέψεις της νομοθεσίας για την προστασία των εν λόγω δικαιωμάτων.

Λέξεις κλειδιά : Πνευματικά δικαιώματα, Συγγενικά δικαιώματα, καλλιτέχνες, πνευματικό έργο, Νομοθεσία

Abstract

In this master thesis the main focus is on copyright as well as artists' related rights as an organic aspect of copyright. In particular, the issue of copyright and related rights will be analysed in its theoretical background, and then the international and European legal framework of copyright and related rights will be described. Special reference will be made to the Greek legislation and its changes with regard to copyright and related rights, while relevant case law and provisions of the legislation for the protection of these rights will be presented.

Key words : Copyright, Related rights, artists, copyright, intellectual property, legislation

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Παρά την ουσιαστική οικονομική τους σημασία και τον καθοριστικό ρόλο που διαδραματίζουν στην αγορά, τα συγγενικά δικαιώματα αποτελούν παραδοσιακά δευτερεύον θέμα για τους θεωρητικούς της πνευματικής ιδιοκτησίας. Ωστόσο, οι κοσμογονικές μεταβολές στις οποίες έχουν υποβληθεί τα εν λόγω δικαιώματα τις τελευταίες δεκαετίες έχουν κάνει τους μελετητές να επανεξετάσουν τον ρόλο τους, εστιάζοντας όλο και περισσότερο στη νομοθετική και δικαστική τους εξέλιξη και τις επιπτώσεις τους.

Τα συγγενικά δικαιώματα, στην πραγματικότητα, έχουν δεχτεί μια πολυεπίπεδη εναρμόνιση, αρχικά μέσω διεθνών πηγών και αργότερα τόσο στα πλαίσια της ΕΕ όσο στα πλαίσια των νομοθετικών συστημάτων των κρατών. Η πολυεπίπεδη ώθηση προς μια ελάχιστη τυποποίηση των δικαιωμάτων των ερμηνευτών, των παραγωγών φωνογραφημάτων και των ραδιοτηλεοπτικών φορέων έχει καλύψει εν μέρει το χάσμα μεταξύ του αγγλοσαξονικού μοντέλου του γενικού, καθολικού και περιεκτικού πνευματικού δικαιώματος και της ηπειρωτικής διάκρισης μεταξύ δικαιωμάτων δημιουργών και συγγενικών δικαιωμάτων, η οποία ήταν βαθιά ριζωμένη στους διαφορετικούς γενετικούς κώδικες των δύο συστημάτων. Τις τελευταίες δύο δεκαετίες, αυτή η σύγκλιση των εθνικών λύσεων ξεπεράστηκε από τη νομοθετική εισαγωγή διαφόρων *suí generis* δικαιωμάτων και, πιο πρόσφατα, του λεγόμενου "συγγενικού δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας".

Τέτοια θεμελιώδη βήματα προκάλεσαν αναπόφευκτα αλλαγές στην υφή του δικαίου της ΕΕ περί πνευματικής ιδιοκτησίας και του κοινού πυρήνα των νομοθεσιών των κρατών μελών της ΕΕ, οι οποίες μπορεί -ή μπορεί και όχι- να αποτελέσουν την αρχή μιας νέας εποχής για τη σχέση μεταξύ πνευματικής ιδιοκτησίας και συγγενικών δικαιωμάτων. Η ανάλυση των ριζών και των βασικών χαρακτηριστικών αυτής της διαδικασίας μπορεί να βοηθήσει στην κατανόηση των

κινητήριων δυνάμεων και του σκοπού των διαφόρων νομοθετικών μεταρρυθμίσεων και των αντιδράσεων του ΔΕΕ, και να ρίξει φως στις ευκαιρίες και τις προκλήσεις που αμφότερες δημιούργησαν για τη συνοχή, τη συνοχή και την εσωτερική ισορροπία του συστήματος πνευματικών δικαιωμάτων της ΕΕ.

Σε αυτό το πλαίσιο και στην βάση των προαναφερθέντων στην παρούσα εργασία θα εμβαθύνουμε στο ζήτημα των συγγενικών δικαιωμάτων των καλλιτεχνών αφενός αναδεικνύοντας την ιστορική εξέλιξη του ζητήματος και αφετέρου εντοπίζοντας εκείνες τις νομικές, νομοθετικές, νομοτεχνικές και δικαιοτικές πλευρές οι οποίες συνδομούν την επικράτεια του συγγενικού δικαιώματος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ –ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

1.1 Η έννοια των πνευματικών δικαιωμάτων εν γένει- Ιστορική Εξέλιξη

Η έννοια της πνευματικής ιδιοκτησίας καθυστέρησε αρκετά να λάβει συγκεκριμένη και ακριβή διατύπωση στον κόσμο των δικαιωμάτων. Καθοριστικό παράγοντα για την δημιουργία ενός ρυθμιστικού πλαισίου των πνευματικών δικαιωμάτων έπαιξε η επέκταση των μέσων επικοινωνίας, η τεχνολογική εξέλιξη και η ευχερέστερη διάδοση των δεδομένων. Τα πνευματικά δικαιώματα του δημιουργού διαχωρίζονται, όπως διαφαίνεται και ιστορικά, στο αγγλοσαξονικό σύστημα (Copyright) και το

ηπειρωτικό (Droit d'autres). Ένας συγγραφέας/καλλιτέχνης δικαιούται οικονομικά και ηθικά δικαιώματα ως αποτέλεσμα του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας, το οποίο αναφέρεται στο καλλιτεχνικό ρεπερτόριο που περιλαμβάνει βιβλία, ταινίες, πίνακες ζωγραφικής, έργα βασισμένα στην τεχνολογία όπως ηλεκτρονικές βάσεις δεδομένων και μουσική. Τα οικονομικά δικαιώματα απορρέουν από την πώληση του υλικού που προστατεύεται με πνευματικά δικαιώματα, ενώ τα ηθικά δικαιώματα απορρέουν από τη συγγραφική ιδιότητα ενός έργου που δημιουργήθηκε¹. Τα οικονομικά δικαιώματα αναγνωρίστηκαν πριν από τα ηθικά δικαιώματα, ενώ τα ηθικά δικαιώματα άρχισαν να αναγνωρίζονται στις αρχές του δέκατου ένατου αιώνα. Σε αντίθεση με τα οικονομικά δικαιώματα που μπορούν να αποτελέσουν αντικείμενο εμπορίας ή πώλησης, τα ηθικά δικαιώματα είναι απαράγραπτα.

Η νομοθεσία περί πνευματικών δικαιωμάτων εγκρίθηκε στις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες με σκοπό τη ρύθμιση και τον έλεγχο της παραγωγής των τυπογράφων, και αυτό συνέβη παράλληλα με την εφεύρεση και την καθιέρωση της τυπογραφίας κατά τον 15ο και 16ο αιώνα. Με την θέσπιση των πρώτων νόμων το 1791 και 1793, αναγνωρίστηκε και επισήμως το περιουσιακό δικαίωμα του δημιουργού και η ανάγκη προστασίας του. Μέχρι τότε, η έννοια της πνευματικής ιδιοκτησίας περιοριζόταν σε δικαιώματα αναπαραγωγής του έργου από τον δημιουργό με αντάλλαγμα κάποιο χρηματικό ποσό. Με την εφεύρεση των ραδιοφωνικών εκπομπών από τον Τέσλα το 1893, η έννοια της πνευματικής ιδιοκτησίας εκτείνεται σε ένα επιπλέον δικαίωμα του δημιουργού, το δικαίωμα παρουσίασης στο κοινό. Ύστερα, οι Ηνωμένες Πολιτείες επηρεασμένες από την εξέλιξη των πραγμάτων στην Αγγλία και την Γαλλία, ασχολήθηκαν ιδιαίτερα με την έννοια των «copyrights», ιδρύοντας το “Copyright Act” (1909), που ασχολείτο με την οικονομική διάσταση του δικαιώματος του δημιουργού, αλλά αφορούσε μόνο την εγχώρια παραγωγή, γεγονός που επέτρεπε την αντιγραφή βιβλίων από άλλες χώρες (π.χ Μεγάλη Βρετανία). Παρόμοιο νομοθέτημα εξέδωσε η Γερμανία το 1871,

¹ Κωνσταντία Π. Κυπρούλη, Το Συγγενικό Δικαίωμα των Ερμηνευτών Εκτελεστών Καλλιτεχνών, I Δίκαιο και Πρακτική, II Συγκριτική Επισκόπηση Γαλλικού-Ισπανικού-Βρετανικού Δικαίου, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2000

το οποίο κατοχύρωνε το αποκλειστικό δικαίωμα του δημιουργού όμως δεν προοριζόταν για την προστασία του στον διεθνή χώρο. Ο διασυνοριακός χαρακτήρας των πνευματικών δικαιωμάτων και η ανάγκη κατοχύρωσης τους παγκοσμίως εμφανίστηκε για πρώτη φορά στην ιστορική Σύμβαση της Βέρνης, η οποία καθιερώθηκε το 1886 και έχει υπογραφεί από 176 χώρες. Στη συνέχεια, έγινε η αναθεώρηση της το 1971 με την Σύμβαση του Παρισιού (Παρισίων 24.7.1971),* ενώ άλλα διεθνή κείμενα που αφορούν την προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας είναι η Παγκόσμια Σύμβαση (Γενεύη-1952) και η Σύμβαση της Ρώμης περί της προστασίας των ερμηνευτών ή εκτελεστών καλλιτεχνών, των παραγωγών φωνογραφημάτων και των οργανισμών ραδιοτηλεόρασης (Ρώμη-1961). Η πιο σημαντική διεθνής μεταρρύθμιση, όμως, έγινε το 1995, όπου τέθηκε σε ισχύ η Συμφωνία για τα Δικαιώματα Διανοητικής Ιδιοκτησίας στον Τομέα του Εμπορίου, συμπεριλαμβανομένου του Εμπορίου προϊόντων απομίμησης (Trade Related Aspects of Intellectual Property Rights, Including Trade in Counterfeit Goods- TRIPS). Η Συμφωνία αυτή στράφηκε προς την ελευθερία του διεθνούς εμπορίου και οδήγησε σε δύο νέες Συνθήκες του Παγκοσμίου Οργανισμού Διανοητικής Ιδιοκτησίας (WIPO), δηλαδή τη Συνθήκη WIPO για την πνευματική ιδιοκτησία και τη Συνθήκη WIPO για τις ερμηνείες, εκτελέσεις και τα φωνογραφήματα, γνωστές και ως Συνθήκες Internet, οι οποίες θέτουν κυρίως ζητήματα των πνευματικών δικαιωμάτων στην ψηφιακή εποχή. Σε ευρωπαϊκό επίπεδο η Οδηγία 2001/29, καθιστά ένα ενωμένο κοινοτικό πλαίσιο για την εναρμόνιση ορισμένων πτυχών του δικαιώματος του δημιουργού και συγγενικών δικαιωμάτων στην κοινωνία της πληροφορίας. Ο Έλληνας νομοθέτης συμμορφώθηκε με τα παραπάνω, με την τροποποίηση του Ν.2121/1993 για την «Πνευματική Ιδιοκτησία, Συγγενικά Δικαιώματα και Πολιτιστικά Θέματα», ο οποίος τροποποιήθηκε με το Ν.4481/2017 ώστε να είναι συμβατός με τις συναφείς Κοινοτικές Οδηγίες (π.χ 2001/29/EK, 2004/48/EK, 2014/26), και με την ίδρυση του Οργανισμού Πνευματικής Ιδιοκτησίας-Ο.Π.Ι (σύμφωνα με το άρθρο 69 Ν. 2121/1993). Ο Οργανισμός Πνευματικής Ιδιοκτησίας ασχολείται γενικά με κάθε πρόβλημα που εμφανίζεται στο χώρο της πνευματικής ιδιοκτησίας και των συγγενικών δικαιωμάτων, εκπροσωπεί την

Ελλάδα στους αρμόδιους διεθνείς οργανισμούς καθώς και στα Όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Η πνευματική ιδιοκτησία προστατεύει το έργο ως άυλο αγαθό και όχι τον υλικό φορέα στον οποίο ενσωματώνεται το έργο. Ως δημιουργός του έργου, τεκμαίρεται το πρόσωπο του οποίου το όνομα εμφανίζεται πάνω στον υλικό φορέα του έργου. Σύμφωνα με το άρθρο 3 του Ν.2121/1993, το περιουσιακό δικαίωμα δίνει στο δημιουργό την εξουσία να επιτρέπει ή να απαγορεύει κάθε δημόσια χρήση του έργου του, κρατώντας ουσιαστικά για τον εαυτό του την αξίωση αμοιβής μέσω της εμπορικής εκμετάλλευσής του. Η ρύθμιση και ο έλεγχος του υλικού πνευματικών δικαιωμάτων προστατεύει τους συγγραφείς από διαφωνίες και κριτικές, οι οποίες μπορεί να αμαυρώσουν την καλή τους φήμη. Τα εναρμονιστικά αποτελέσματα της Σύμβασης της Βέρνης και άλλων διεθνών συμβάσεων που προέκυψαν πρόσφατα είναι αναπόφευκτα, αλλά, δύο κύριες διακριτές εννοιολογήσεις που καθορίζουν τις λειτουργίες των πνευματικών δικαιωμάτων είναι εμφανείς στα διεθνή νομικά συστήματα. Περαιτέρω, τα πνευματικά δικαιώματα, μαζί με τα συγγενικά δικαιώματα, αποτελούν μέρος της συμφωνίας TRIPS (Trade Related Aspects of Intellectual Property Rights) του 1994, η οποία τέθηκε σε ισχύ την 1η Ιανουαρίου 1995. Η συμμετοχή στην εν λόγω σύμβαση εξασφαλίζει ότι οι κάτοχοι πνευματικών δικαιωμάτων στα αντίστοιχα κράτη μέλη λαμβάνουν αναγνώριση των δικαιωμάτων τους στην επικράτεια άλλων κρατών μελών².

Σημαντικός είναι σε αυτό το πλαίσιο ο οικονομικός ρόλος του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας ο οποίος τονίζεται είτε στην αγγλοαμερικανική, είτε στην παράδοση του ευρωπαϊκού Δικαίου. Σύμφωνα με το αστικό δίκαιο και την ηπειρωτική Ευρώπη, η νομοθεσία περί πνευματικής ιδιοκτησίας θεωρείται ένα μέσο διαμέσου του οποίου προστατεύεται η προσωπικότητα του δημιουργού και το

² Παγκόσμιος Οργανισμός Διανοητικής Ιδιοκτησίας (WorldIntellectualPropertyOrganization – WIPO): www.wipo.int

συμφέρον του/της για το έργο του/της, που υπερβαίνει τα οικονομικά δικαιώματα, οδηγώντας στην επικράτεια του ηθικού δικαιώματος³.

Η διάσταση των ηθικών δικαιωμάτων εξασφαλίζει ότι η φήμη και η ακεραιότητα του έργου των συγγραφέων και των καλλιτεχνών προστατεύονται στο πλαίσιο του νόμου περί πνευματικής ιδιοκτησίας⁴. Τα ηθικά δικαιώματα υφίστανται ανεξάρτητα από το γεγονός ότι ένας συγγραφέας/καλλιτέχνης μπορεί να μην είναι ιδιοκτήτης του υλικού πνευματικής ιδιοκτησίας⁵. Τα δύο κύρια ηθικά δικαιώματα είναι αυτά που αφορούν την πατρότητα και την ακεραιότητα. Σύμφωνα με το άρθρο 77 του CDPΑ, ο δημιουργός/σκηνοθέτης οποιουδήποτε κυριολεκτικού, μουσικού, καλλιτεχνικού ή δραματικού δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας δικαιούται το δικαίωμα να αναγνωρίζεται ως ο δημιουργός/σκηνοθέτης του έργου. Το δικαίωμα ακεραιότητας προστατεύει ένα συγκεκριμένο έργο τέχνης από την τροποποίηση/αλλοίωση, τον ακρωτηριασμό ή την παραμόρφωση⁶.

Τα ηθικά δικαιώματα παραβιάζονται μέσω της λογοκλοπής ή της μη απόδοσης ενός έργου στον νόμιμο ιδιοκτήτη του και, αντίθετα, της απόδοσης σε κάποιον άλλο. Η παραβίαση είναι επίσης εμφανής όταν παράγεται ένα έργο που αποδίδεται ψευδώς σε κάποιον άλλο, όταν το έργο αντιμετωπίζεται με υποτιμητικό τρόπο και όταν γίνονται εμπορικές συναλλαγές υποτιμώντας το έργο και τον δημιουργό.

³ Κωνσταντία Π. Κυπρούλη, Το Συγγενικό Δικαίωμα των Ερμηνευτών Εκτελεστών Καλλιτεχνών, I Δίκαιο και Πρακτική, II Συγκριτική Επισκόπηση Γαλλικού-Ισπανικού-Βρετανικού Δικαίου, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2000

⁴ Δακορώνια Γ. Ευγενία, Το ηθικό δικαίωμα του πνευματικού δημιουργού ως ειδική έκφραση του δικαιώματος στην προσωπικότητα: η οπτική γωνία ενός αστικολόγου, Μελέτη δημοσιευμένη στις ΕφΑΔ 4/2011, σελ. 363 επ.

⁵ Παγκόσμιος Οργανισμός Διανοητικής Ιδιοκτησίας (WorldIntellectualPropertyOrganization – WIPO): www.wipo.int

⁶ Παγκόσμιος Οργανισμός Διανοητικής Ιδιοκτησίας (WorldIntellectualPropertyOrganization – WIPO): www.wipo.int

Δεδομένου ότι τα ηθικά δικαιώματα θεωρούνται προσωπικά για τους καλλιτέχνες, δεν μεταβιβάζονται παρά μόνο όταν ο καλλιτέχνης πεθάνει ή με διαθήκη⁷.

Ειδικότερα, σύμφωνα με το άρθρο 6α της Σύμβασης της Βέρνης (Σύμβαση της Βέρνης) ισχύουν τα εξής :

«Ανεξάρτητα από τα οικονομικά δικαιώματα του δημιουργού, και ακόμη και μετά τη μεταβίβαση των εν λόγω δικαιωμάτων, ο δημιουργός έχει το δικαίωμα να διεκδικεί τη δημιουργία του έργου και να εναντιώνεται σε κάθε παραμόρφωση, ακρωτηριασμό ή άλλη τροποποίηση ή άλλη μειωτική ενέργεια σε σχέση με το εν λόγω έργο, η οποία θα έβλαπτε την τιμή ή τη φήμη του».

Μια εξίσου σημαντική διαφοροποίηση είναι αυτή ανάμεσα σε τρεις διαφορετικές κατηγορίες δικαιωμάτων, δηλαδή το δικαίωμα του δημιουργού, τα συγγενικά δικαιώματα και το ιδιόρρυθμο δικαίωμα του δημιουργού βάσεων δεδομένων.

(α) Δικαίωμα του Δημιουργού

(β) Συγγενικό Δικαίωμα που αφορά στην διάδοση και αναπαραγωγή των προστατευόμενων με το δικαίωμα της πνευματικής ιδιοκτησίας έργα,

Υφίστανται οι εξής τρεις κατηγορίες συγγενικών δικαιωμάτων:

Α. Συγγενικά δικαιώματα που αποκτούν οι ερμηνευτές ή εκτελεστές καλλιτέχνες που ερμηνεύουν ή με οποιονδήποτε τρόπο εκτελούν τα έργα του πνεύματος. Για παράδειγμα - Ηθοποιοί - Μουσικοί - Τραγουδιστές - Χορωδοί - Χορευτές -

⁷ Κωνσταντία Π. Κυπρούλη, Το Συγγενικό Δικαίωμα των Ερμηνευτών Εκτελεστών Καλλιτεχνών, Ι Δίκαιο και Πρακτική, ΙΙ Συγκριτική Επισκόπηση Γαλλικού-Ισπανικού-Βρετανικού Δικαίου, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2000

Καλλιτέχνες του Κουκλοθεάτρου - Καλλιτέχνες του θεάτρου σκιών - Καλλιτέχνες θεάματος ποικιλιών (βαριετέ) - Καλλιτέχνες ιπποδρόμου (τσίρκου)

Β. Συγγενικά Δικαιώματα που αποκτούν οι παραγωγοί φωνογραφημάτων ή παραγωγοί υλικών φορέων ήχου και οι παραγωγοί οπτικοακουστικών έργων

Γ. Συγγενικά Δικαιώματα που αποκτούν Ραδιοτηλεοπτικοί οργανισμοί

Δ. Συγγενικά Δικαιώματα που αποκτούν οι Εκδότες

Διεθνής νομοθεσία για τα πνευματικά και συγγενικά δικαιώματα

Η πνευματική ιδιοκτησία έχει διττή φύση, δηλαδή έχει τόσο εθνική όσο και διεθνή διάσταση. Για παράδειγμα, τα διπλώματα ευρεσιτεχνίας διέπονται από τους εθνικούς νόμους και κανόνες μιας συγκεκριμένης χώρας, ενώ οι διεθνείς συμβάσεις για τα διπλώματα ευρεσιτεχνίας εξασφαλίζουν ελάχιστα δικαιώματα και προβλέπουν ορισμένα μέτρα για την επιβολή των δικαιωμάτων από τα συμβαλλόμενα κράτη. Εντός της Ευρώπης, η Ευρωπαϊκή Ένωση πιέζει για την εναρμόνιση τόσο της ουσιαστικής όσο και της διαδικαστικής νομοθεσίας.

Γενικές συμβάσεις

Σύμβαση για την προστασία των δικαιωμάτων βιομηχανικής ιδιοκτησίας που υπογράφηκε στο Παρίσι στις 20 Μαρτίου 1883, όπως αναθεωρήθηκε τελευταία στις 14 Ιουλίου 1967 (Σύμβαση των Παρισίων).

Σύμβαση της Βέρνης για την προστασία των λογοτεχνικών και καλλιτεχνικών έργων. Πράξη των Παρισίων της 24ης Ιουλίου 1971. Αυτή συντάχθηκε για πρώτη

φορά στις 9 Σεπτεμβρίου 1886, ολοκληρώθηκε στο Παρίσι στις 4 Μαΐου 1896, αναθεωρήθηκε στο Βερολίνο στις 13 Νοεμβρίου 1908, ολοκληρώθηκε στη Βέρνη στις 20 Μαρτίου 1914, αναθεωρήθηκε: Ρώμη 2 Ιουνίου 1928, Βρυξέλλες 26 Ιουνίου 1948, Στοκχόλμη 14 Ιουλίου 1967, Παρίσι 24 Ιουλίου 1971 και τροποποιήθηκε στις 28 Σεπτεμβρίου 1979.

Σύμβαση για την ίδρυση του Παγκόσμιου Οργανισμού Διανοητικής Ιδιοκτησίας (ΠΟΔΙ), υπογράφηκε στη Στοκχόλμη στις 14 Ιουλίου 1967, τροποποιήθηκε στις 28 Σεπτεμβρίου 1979.

Συμφωνία για τις εμπορικές πτυχές των δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας, συμπεριλαμβανομένης της εμπορίας παραποιημένων προϊόντων (συμφωνία TRIPS), μέρος του Γύρου της GATT Ουρουγουάης, που υπογράφηκε τον Απρίλιο του 1994. Η συμφωνία TRIPS, η οποία αποτέλεσε αντικείμενο διαπραγμάτευσης κατά τη διάρκεια του Γύρου της Ουρουγουάης, καθορίζει ελάχιστα πρότυπα για τις περισσότερες κατηγορίες δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας.

Διπλώματα ευρεσιτεχνίας

Συνθήκη συνεργασίας για τα διπλώματα ευρεσιτεχνίας της 19ης Ιουνίου 1970, υπογράφηκε στην Ουάσιγκτον στις 19 Ιουνίου 1970, τροποποιήθηκε στις 28 Σεπτεμβρίου 1979, τροποποιήθηκε στις 3 Φεβρουαρίου 1984 και στις 3 Οκτωβρίου 2001.

Σύμβαση για τη χορήγηση ευρωπαϊκών διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας της 5ης Οκτωβρίου 1973, όπως αναθεωρήθηκε από την Πράξη αναθεώρησης του άρθρου 63 της ΣΕΔΕ της 17ης Δεκεμβρίου 1991 και την Πράξη αναθεώρησης της ΣΕΔΕ της 29ης Νοεμβρίου 2000.

Συμφωνία του Στρασβούργου σχετικά με τη διεθνή ταξινόμηση των διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας, που υπογράφηκε στις 24 Μαρτίου 1971 και τροποποιήθηκε στις 28 Σεπτεμβρίου 1979.

Συνθήκη της Βουδαπέστης για τη διεθνή αναγνώριση της κατάθεσης μικροοργανισμών για τους σκοπούς της διαδικασίας διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας, η οποία συνήφθη το 1977.

Συνθήκη για το δίκαιο των διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας που εγκρίθηκε στη Γενεύη στις 2 Ιουνίου 2000.

Πνευματικά δικαιώματα και συγγενικά δικαιώματα

Σύμβαση της Βέρνης για την προστασία των λογοτεχνικών και καλλιτεχνικών έργων (1886).

Παγκόσμια Σύμβαση για την πνευματική ιδιοκτησία (1952)

Διεθνής Σύμβαση για την προστασία των ερμηνευτών και εκτελεστών καλλιτεχνών, των παραγωγών φωνογραφημάτων και των ραδιοηλεκτρονικών οργανισμών, η Σύμβαση της Ρώμης (1961).

Σύμβαση για την προστασία των παραγωγών φωνογραφημάτων κατά της μη εξουσιοδοτημένης αναπαραγωγής των φωνογραφημάτων τους, της 29ης Οκτωβρίου 1971.

Σύμβαση σχετικά με τη διανομή σημάτων που μεταδίδονται μέσω δορυφόρου, η οποία υιοθετήθηκε στις Βρυξέλλες στις 21 Μαΐου 1974.

Συναφείς με το εμπόριο πτυχές των δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας, η συμφωνία TRIPS (1994).

Συνθήκη για τα πνευματικά δικαιώματα του Παγκόσμιου Οργανισμού Διανοητικής Ιδιοκτησίας (WCT), η οποία υιοθετήθηκε στη Γενεύη στις 20 Δεκεμβρίου 1996.

Σύμβαση για το έγκλημα στον κυβερνοχώρο, που υιοθετήθηκε στη Βουδαπέστη στις 23 Νοεμβρίου 2001.

1.3 Η έννοια των συγγενικών δικαιωμάτων στην ελληνική νομοθεσία

Σύμφωνα με τον νόμο 2121/1993 ο οποίος αφορά σε ζητήματα περί “πνευματικής ιδιοκτησίας, συγγενικών δικαιωμάτων και πολιτιστικών θεμάτων” κατοχυρώνεται τα συγγενικά δικαιώματα και καθορίζεται το πλαίσιο προστασίας των πνευματικών και συγγενικών δικαιωμάτων.

Ειδική μνεία πρέπει να γίνει εδώ στον 3524/2007 του οποίου η σημαντικότερη συμβολή αφορά στην αντικατάσταση του άρθρου 5 του ν. 2121/1993 «Πνευματική Ιδιοκτησία, συγγενικά δικαιώματα και πολιτιστικά θέματα», το οποίο μεταβάλλεται ως εξής⁸ :

«Άρθρο 5»

Δικαίωμα παρακολούθησης

1. Ο δημιουργός του πρωτοτύπου έργου τέχνης έχει δικαίωμα παρακολούθησης που είναι το ανεκχώρητο και αναπαλλοτρίωτο μεταξύ ζώντων δικαίωμα είσπραξης ενός ποσοστού επί του τιμήματος κάθε μεταπώλησης του εν λόγω έργου μετά την πρώτη μεταβίβασή του από το δημιουργό ή για λογαριασμό του. Παραίτηση από το δικαίωμα

⁸ 1. Αποστολόπουλος Ε. Χάρης, Η οδηγία 2004/48/EK σχετικά με την επιβολή των δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας και ο νόμος 3524/2007 για τη μμεταφορά της στο ελληνικό δίκαιο, ΧρΙΔ 2008, τόμος Η, τεύχος 2, σελ. 179 επ.

παρακολούθησης δεν χωρεί. Το δικαίωμα αυτό ισχύει αποκλειστικά σε κάθε μεταπώληση στην οποία συμμετέχουν, ως πωλητές, αγοραστές ή ενδιάμεσοι, επαγγελματίες της

αγοράς έργων τέχνης, όπως οίκοι δημοπρασιών, γκαλερί έργων τέχνης και γενικά οποιοσδήποτε έμπορος έργων τέχνης. Το ποσοστό αυτό καταβάλλεται από τον πωλητή. Όταν συμπράττει και ενδιάμεσος επαγγελματίας της αγοράς έργων τέχνης, η ευθύνη για την καταβολή του ποσοστού βαρύνει αυτόν και τον πωλητή εις ολόκληρον.

(άρθρο 1 παράγραφοι 1, 2 και 4 της Οδηγίας 2001/84).

2. Ως «πρωτότυπα έργα τέχνης» νοούνται τα έργα εικαστικών τεχνών, όπως οι πίνακες, τα κολάζ, τα έργα ζωγραφικής, τα σχέδια, οι εικόνες χαρακτηριστικής, χαλκογραφίες και λιθογραφίες, τα γλυπτά, τα εργόχειρα χαλιά τοίχου, τα κεραμικά και έργα υαλουργίας και οι φωτογραφίες, εφόσον τα έργα αυτά έχουν δημιουργηθεί εξ ολοκλήρου από τον δημιουργό ή πρόκειται για αντίτυπα που θεωρούνται ως πρωτότυπα έργα τέχνης.

Τα αντίτυπα έργων τέχνης, τα οποία έχουν δημιουργηθεί ή παραχθεί σε περιορισμένο αριθμό από τον ίδιο τον δημιουργό ή υπό την ευθύνη του, θεωρούνται ως «πρωτότυπα έργα τέχνης» για την εφαρμογή του δικαιώματος παρακολούθησης. Κατά κανόνα τα αντίτυπα αυτά πρέπει να είναι αριθμημένα, να έχουν υπογραφεί ή να έχουν κατ' άλλο τρόπο εγκριθεί από τον δημιουργό. (άρθρο 2 της Οδηγίας 2001/84).

3. Το ποσοστό που προβλέπεται στην παράγραφο 1 ορίζεται βάσει των ακόλουθων συντελεστών:

α) 5% για το τμήμα της τιμής πώλησης έως 50.000,00 ευρώ.

β) 3% για το τμήμα της τιμής πώλησης από 50.000,01 έως 200.000,00 ευρώ.

γ) 1% για το τμήμα της τιμής πώλησης από 200.000,01 έως 350.000,00 ευρώ.

δ) 0,5% για το τμήμα της τιμής πώλησης από 350.000,01 έως 500.000,00 ευρώ.

ε) 0,25% για το τμήμα της τιμής πώλησης που υπερβαίνει τα 500.000,00 ευρώ.

Το συνολικό ποσοστό δεν μπορεί να υπερβαίνει το ποσό των 12.500,00 ευρώ. (άρθρα 3 και 4 της Οδηγίας 2001/84).

4. Οι τιμές πώλησης που προβλέπονται στην προηγούμενη παράγραφο νοούνται προ φόρων. (άρθρο 5 της Οδηγίας 2001/84).

5. Το παραπάνω ποσοστό καταβάλλεται στον δημιουργό και μετά το θάνατό του στους κληρονόμους ή άλλους αιτία θανάτου δικαιοδόχους του.

6. Η διαχείριση και προστασία του δικαιώματος παρακολούθησης μπορεί να ανατεθεί σε οργανισμούς συλλογικής διαχείρισης που λειτουργούν με απόφαση του

Υπουργείου Πολιτισμού, για την κατηγορία των έργων τα οποία αναφέρονται στην παράγραφο 2. (άρθρο 6 της Οδηγίας 2001/84).

7. Επί τριετία μετά τη μεταπώληση, οι δικαιούχοι και οι οργανισμοί συλλογικής διαχείρισης μπορούν να απαιτούν από οποιοδήποτε επαγγελματία της αγοράς έργων τέχνης που μνημονεύεται στην παράγραφο 1, κάθε πληροφορία απαραίτητη για την καταβολή του ποσοστού που οφείλεται επί της μεταπώλησης. Το δικαίωμα συλλογής πληροφοριών έχει και το Επιμελητήριο Εικαστικών Τεχνών Ελλάδος. (άρθρο 9 της Οδηγίας 2001/84)

Ουσιαστικά πρόκειται εδώ για την εναρμόνιση της ελληνικής νομοθεσίας προς τις Οδηγίες 2001/84/EK και 2004/48/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 27ης Σεπτεμβρίου 2001 και 29ης Απριλίου 2004 σχετικά με το δικαίωμα παρακολούθησης υπέρ του δημιουργού ενός πρωτοτύπου έργου τέχνης και την επιβολή των δικαιωμάτων της διανοητικής ιδιοκτησίας αντίστοιχα, προκειμένου η εγχώρια νομοθεσία να είναι σε θέση να εξασφαλίζει επαρκής και ολοκληρωμένη προστασία στα πρωτότυπα έργα τέχνη και στους δημιουργούς αυτών.

Περαιτέρω ο νόμος 4481/2017 περί “συλλογικής διαχείρισης δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας και συγγενικών δικαιωμάτων, χορήγησης πολυεδαφικών αδειών για επιγραμμικές χρήσεις μουσικών έργων και άλλα θέματα αρμοδιότητας Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού” αφορά στην προσαρμογή στην εθνική νομοθεσία της σχετικής οδηγίας της ΕΕ 2014/26 η οποία αφορά «στη συλλογική διαχείριση δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας και συγγενικών δικαιωμάτων

καθώς και τη χορήγηση πολυεδαφικών αδειών για επιγραμμικές χρήσεις μουσικών έργων στην εσωτερική αγορά» (ΕΕ L 84), η ρύθμιση της λειτουργίας των οργανισμών συλλογικής διαχείρισης ή συλλογικής προστασίας δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας και συγγενικών δικαιωμάτων και των ανεξαρτήτων οντοτήτων διαχείρισης, καθώς και η τροποποίηση διατάξεων του ν. 2121/1993⁹.

Υπό αυτή την οπτική, με τη δημιουργία ενός τραγουδιού απορρέουν δύο δικαιώματα για τους δημιουργούς του: το ηθικό δικαίωμα, η δυνατότητα δηλαδή του δημιουργού να προστατεύσει τον προσωπικό του δεσμό με το τραγούδι και το περιουσιακό δικαίωμα, το δικαίωμα δηλαδή της εκμετάλλευσης του έργου¹⁰. Με την πρωτογενή δημιουργία ενός τραγουδιού, ο συνθέτης και ο στιχουργός του κατέχουν τα πνευματικά δικαιώματα επί του μουσικού αυτού έργου¹¹. Στη συνέχεια, ο ερμηνευτής καλλιτέχνης, οι μουσικοί, και η παραγωγός δισκογραφική εταιρία δίνουν στο τραγούδι τη μορφή που μπορούμε να ακούσουμε σε ένα μέσο ήχου. Οι ερμηνευτές, οι μουσικοί και οι δισκογραφικές εταιρίες κατέχουν τα συγγενικά δικαιώματα του ηχογραφήματος,

Ούτε ο νόμος ούτε οι διεθνείς συμβάσεις αναφέρονται στην υπεροχή του ενός δικαιώματος έναντι του άλλου ή στην υπεροχή της μιας αμοιβής έναντι της άλλης. Αφού τα δύο δικαιώματα λειτουργούν παράλληλα είναι αυτονόητο ότι η καταβολή αμοιβής είναι αναγκαία και για τις δύο κατηγορίες δικαιωμάτων, σύμφωνα με τους κανόνες που προβλέπονται από την εθνική νομοθεσία. Άρα όλα οδηγούν στη συνύπαρξη και παράλληλη άσκηση των δύο δικαιωμάτων και όχι στην υπεροχή του ενός έναντι του άλλου ή αντίστροφα στον υποδεέστερο χαρακτήρα του ενός έναντι του άλλου.

⁹ Καλλινίκου Διονυσία, Πνευματική ιδιοκτησία και συγγενικά δικαιώματα, τρίτη έκδοση, Δίκαιο και Οικονομία, Π. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα, 2008, σ: 45-123

¹⁰ Καλλινίκου Διονυσία, Πνευματική ιδιοκτησία και συγγενικά δικαιώματα, τρίτη έκδοση, Δίκαιο και Οικονομία, Π. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα, 2008, σ: 45-123

¹¹ Δημήτρης Μαλακάσης, Η πνευματική ιδιοκτησία, Νόμος 2121/93 και εισηγητική 89 έκθεση, Ερμηνεία στα άρθρα, παρατηρήσεις, παραδείγματα, σχόλια, κρίσεις, Αθήνα 1994, Εκδόσεις Τσιβεριώτη.

Αντικείμενο πνευματικής ιδιοκτησίας είναι τα έργα λόγου, τέχνης ή επιστήμης. Η απόκτηση ή άσκηση του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας δεν υπόκειται σε καμία διατύπωση, όπως δημοσίευση, ενσωμάτωση σε κάποιον υλικό φορέα ή κατάθεση. Η αρχή της προστασίας χωρίς διατυπώσεις ισχύει για όλα τα έργα συμπεριλαμβανομένων των φωτογραφιών. Ο δημιουργός είναι ο αρχικός δικαιούχος του περιουσιακού και του ηθικού δικαιώματος χωρίς να χρειάζεται η τήρηση διατυπώσεων. Η πνευματική ιδιοκτησία αποκτάται με τη δημιουργία του έργου. Σύμφωνα με την ελληνική νομοθεσία, αντίτυπο του έργου κατατίθεται στην Εθνική Βιβλιοθήκη, στη Βιβλιοθήκη της Βουλής και στις Δημόσιες Βιβλιοθήκες καίτοι η εν λόγω κατάθεση συνιστά μέτρο αμιγώς διοικητικής φύσεως που σκοπεί στη διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς.

Αντικείμενο προστασίας με τα συγγενικά δικαιώματα είναι οι ερμηνείες ή εκτελέσεις, τα φωνογραφήματα, οι υλικοί φορείς ήχου και εικόνας, οι ραδιοτηλεοπτικές εκπομπές, η στοιχειοθεσία και σελιδοποίηση των έργων, καθώς και τα προηγουμένως αδημοσίευτα έργα. Σύμφωνα με ορισμένους θεωρητικούς, στα συγγενικά δικαιώματα συγκαταλέγεται και το ειδικής φύσης δικαίωμα του κατασκευαστή βάσης δεδομένων. Η απαρίθμηση των έργων λόγου, τέχνης ή επιστήμης είναι ενδεικτική, ενώ η απαρίθμηση αντικειμένων που προστατεύονται με συγγενικό δικαίωμα είναι εξαντλητική. Η πρωτοτυπία αποτελεί βασική προϋπόθεση της προστασίας των έργων. Ο νόμος δεν παρέχει ορισμό της πρωτοτυπίας, με εξαίρεση τα προγράμματα ηλεκτρονικών υπολογιστών και τις βάσεις δεδομένων. Διάφορα κριτήρια διαμορφώθηκαν από την ελληνική θεωρία και νομολογία, όπως η προσωπική συμβολή, η έκφραση της προσωπικότητας του δημιουργού, η ατομικότητα και η στατιστική μοναδικότητα. Για τα προγράμματα ηλεκτρονικού υπολογιστή και τις βάσεις δεδομένων προβλέπεται ειδικό κριτήριο που υπαγορεύεται από το ενωσιακό κεκτημένο (ένα έργο πρέπει να είναι «αποτέλεσμα προσωπικής πνευματικής εργασίας του δημιουργού του»). Στις φωτογραφίες η πρωτοτυπία κρίνεται με επιείκεια και για τον λόγο αυτό ο νόμος δεν περιλαμβάνει τον ορισμό που προβλέπεται στην οδηγία για τη προστασίας του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας και ορισμένων συγγενικών δικαιωμάτων,

σύμφωνα με τον οποίο η φωτογραφία αποτελεί αντικείμενο προστασίας εάν είναι το «αποτέλεσμα προσωπικής πνευματικής εργασίας του δημιουργού του». Η πνευματική ιδιοκτησία δεν αναγνωρίζεται σε επίσημα κείμενα με τα οποία εκφράζεται η άσκηση πολιτειακής εξουσίας και ιδίως σε νομοθετικά, διοικητικά ή δικαστικά κείμενα, καθώς και στις εκφράσεις λαϊκής παράδοσης, στις ειδήσεις και στα απλά γεγονότα ή στοιχεία.

1.4 Η νομοθεσία της ΕΕ για τα πνευματικά και συγγενικά δικαιώματα

Η εμφάνιση των νέων τεχνολογιών τα τελευταία δέκα χρόνια έχει προκαλέσει νέο ενδιαφέρον για το θέμα των πνευματικών δικαιωμάτων και των συγγενικών δικαιωμάτων¹².

Οι νέες τεχνολογίες έφεραν τρεις βασικές εξελίξεις¹³ :

(i) τον αυξανόμενο ρόλο που διαδραματίζουν τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας και τα συγγενικά δικαιώματα στην οικονομία, ιδίως Στις δυτικές χώρες, με τον αυξανόμενο προσανατολισμό προς τα αγαθά και υπηρεσίες με υψηλή προστιθέμενης αξίας ¹⁴:

¹² <https://eur-lex.europa.eu>

¹³ Αλεξανδροπούλου – Αιγυπτιάδου Ευγενία, Πειρατεία προγραμμάτων ηλεκτρονικών υπολογιστών και προστασία του δικαιώματος αναπαραγωγής τους (ενόψει και του πρόσφατου νόμου 3524/2007), Ελληνική (48) 2007, σελ. 1315 επ.

¹⁴ <https://eur-lex.europa.eu>

(ii) τη διεθνοποίηση των ζητημάτων των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας και συγγενικών δικαιωμάτων, καθώς οι νέες τεχνολογίες έχουν καταργήσει ή τουλάχιστον μεταβάλει τα σύνορα μεταξύ των χωρών¹⁵,

(III) βαθιές αλλαγές στη χρήση των αγαθών και των υπηρεσιών με εκβολές στα πνευματικά και συγγενικά δικαιώματα, στον πολιτιστικό τομέα εν γένει .

Οι νέες χρήσεις των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας και των συγγενικών δικαιωμάτων που κατέστησαν δυνατές οι τεχνολογικές εξελίξεις σε πολλές περιπτώσεις ασκούνται σε διεθνή κλίμακα¹⁶. Οι νέες τεχνολογίες αποτελούν ταυτόχρονα ευκαιρία και πρόκληση: ευκαιρία, λόγω των δυνατοτήτων που ανοίγουν που ανοίγονται για τα άτομα να βελτιώσουν την ποιότητα της ζωής τους και στις επιχειρήσεις την αποτελεσματικότητά τους , παρέχοντας πρόσβαση σε λογοτεχνικά και καλλιτεχνικά έργα και σε πληροφορίες και δεδομένα, συχνά σε πραγματικό χρόνο-, και μια πρόκληση , διότι εμφανίζεται η δυνατότητα για μεγάλης κλίμακας και ανεξέλεγκτη αντιγραφή έργων , χωρίς την κατάλληλη ανταπόδοση στους κατόχους των δικαιωμάτων¹⁷.

Η προστασία των πνευματικών δικαιωμάτων σημαίνει να διασφαλιστεί ότι η δημιουργικότητα θα διατηρηθεί και θα αναπτυχθεί, προς το συμφέρον των δημιουργών, της των πολιτιστικών βιομηχανιών, των καταναλωτών , και τελικά της κοινωνίας στο σύνολό της. Τα συγγενικά δικαιώματα στηρίζουν αυτά τα στόχους με διάφορους τρόπους , ιδίως με την εγγύηση την κατάλληλη ανταπόδοση στους

¹⁵ Αλεξανδροπούλου – Αιγυπτιάδου Ευγενία, Πειρατεία προγραμμάτων ηλεκτρονικών υπολογιστών και προστασία του δικαιώματος αναπαραγωγής τους (ενόψει και του πρόσφατου νόμου 3524/2007), ΕλλΔνη (48) 2007, σελ. 1315 επ.

¹⁶ <https://eur-lex.europa.eu>

¹⁷ Αλεξανδροπούλου – Αιγυπτιάδου Ευγενία, Πειρατεία προγραμμάτων ηλεκτρονικών υπολογιστών και προστασία του δικαιώματος αναπαραγωγής τους (ενόψει και του πρόσφατου νόμου 3524/2007), ΕλλΔνη (48) 2007, σελ. 1315 επ.

καλλιτέχνες και σε όσους επενδύουν στην παροχή αυτών των πολιτιστικών αγαθών και υπηρεσιών¹⁸.

Οι αλλαγές που επέφερε η τεχνολογική πρόοδος καθιστούν επείγουσα ανάγκη να ενισχυθεί η προστασία των πνευματικών δικαιωμάτων και των συγγενικών δικαιωμάτων, ως ένα σημαντικό οικονομικό και πολιτιστικό αγαθό ενώ τα δικαιώματα που απορρέουν από τις διεθνείς συμβάσεις πρέπει να προσαρμοστούν στην αλλαγή της τεχνολογίας, με τρόπους που να βελτιωθεί η προστασία που παρέχεται στους δημιουργούς, ενώ νέα δικαιώματα πρέπει να παραχωρηθούν στους δημιουργούς για να αποτραπεί παράνομη ιδιοποίηση του πνευματικού τους έργου¹⁹.

Το αποκλειστικό δικαίωμα του δημιουργού να εκμεταλλεύεται το έργο του ή να εξουσιοδοτεί άλλους να το πράξουν, αποτελεί το θεμελιώδες οικονομικό στοιχείο του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας. Οι διεθνείς συμβάσεις για τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας και συγγενικά δικαιώματα ορίζουν ελάχιστες περιόδους προστασίας- τα κράτη που είναι συμβαλλόμενα μέρη αυτών των συμβάσεων είναι προφανώς ελεύθερα να εφαρμόζουν μεγαλύτερες περιόδους. Η νομοθεσία της ΕΕ για τα πνευματικά δικαιώματα αποτελείται από 11 οδηγίες και 2 κανονισμούς, οι οποίοι εναρμονίζουν τα βασικά δικαιώματα των δημιουργών, των ερμηνευτών, των παραγωγών και των ραδιοτηλεοπτικών φορέων.

Με τον καθορισμό εναρμονισμένων προτύπων, η νομοθεσία της ΕΕ για τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας μειώνει τις εθνικές διαφορές και εγγυάται το επίπεδο προστασίας που απαιτείται για την προώθηση της δημιουργικότητας και των επενδύσεων στη δημιουργικότητα. Τα εναρμονισμένα πρότυπα προωθούν την πολιτιστική πολυμορφία και προσφέρουν καλύτερη πρόσβαση των καταναλωτών

¹⁸ Αλεξανδροπούλου – Αιγυπτιάδου Ευγενία, Πειρατεία προγραμμάτων ηλεκτρονικών υπολογιστών και προστασία του δικαιώματος αναπαραγωγής τους (ενόψει και του πρόσφατου νόμου 3524/2007), ΕΛΛΔνη (48) 2007, σελ. 1315 επ.

¹⁹ Αλεξανδροπούλου – Αιγυπτιάδου Ευγενία, Πειρατεία προγραμμάτων ηλεκτρονικών υπολογιστών και προστασία του δικαιώματος αναπαραγωγής τους (ενόψει και του πρόσφατου νόμου 3524/2007), ΕΛΛΔνη (48) 2007, σελ. 1315 επ.

και των επιχειρήσεων σε ψηφιακό περιεχόμενο και υπηρεσίες σε ολόκληρη την Ευρώπη²⁰.

Το κανονιστικό πλαίσιο της ΕΕ για τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας και τα συγγενικά δικαιώματα (κεκτημένο) αποτελείται από²¹:

Οδηγία για την εναρμόνιση ορισμένων πτυχών του δικαιώματος του δημιουργού και των συγγενικών δικαιωμάτων στην κοινωνία της πληροφορίας ("οδηγία InfoSoc"), 22 Μαΐου 2001

Οδηγία για το δικαίωμα εκμίσθωσης και δανεισμού και για ορισμένα δικαιώματα συγγενικά προς το δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας στον τομέα της διανοητικής ιδιοκτησίας ("οδηγία για την εκμίσθωση και το δανεισμό"), 12 Δεκεμβρίου 2006

Οδηγία σχετικά με το δικαίωμα μεταπώλησης υπέρ του δημιουργού πρωτότυπου έργου τέχνης ("οδηγία για το δικαίωμα μεταπώλησης"), 27 Σεπτεμβρίου 2001

Οδηγία για το συντονισμό ορισμένων κανόνων σχετικά με το δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας και συγγενικά δικαιώματα που εφαρμόζονται στις δορυφορικές ραδιοτηλεοπτικές εκπομπές και στην καλωδιακή αναμετάδοση ("οδηγία για τις δορυφορικές και καλωδιακές εκπομπές"), 27 Σεπτεμβρίου 1993

Οδηγία για τη νομική προστασία των προγραμμάτων ηλεκτρονικών υπολογιστών ("οδηγία για το λογισμικό"), 23 Απριλίου 2009

Οδηγία για την επιβολή των δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας ("IPRED"), 29 Απριλίου 2004

²⁰ <https://eur-lex.europa.eu>

²¹ <https://eur-lex.europa.eu> // eur-lex.europa.eu

Οδηγία για τη νομική προστασία των βάσεων δεδομένων ("οδηγία για τις βάσεις δεδομένων"), 11 Μαρτίου 1996

Οδηγία για τη διάρκεια προστασίας του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας και ορισμένων συγγενικών δικαιωμάτων που τροποποιεί την προηγούμενη οδηγία του 2006 ("οδηγία για τη διάρκεια προστασίας"), 27 Σεπτεμβρίου 2011

Οδηγία σχετικά με ορισμένες επιτρεπόμενες χρήσεις ορφανών έργων ("οδηγία για τα ορφανά έργα"), 25 Οκτωβρίου 2012

Οδηγία για τη συλλογική διαχείριση δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας και συγγενικών δικαιωμάτων και την πολυμεταμεταβιβάσιμη αδειοδότηση δικαιωμάτων επί μουσικών έργων για επιγραμμική χρήση στην εσωτερική αγορά ("οδηγία CRM"), 26 Φεβρουαρίου 2014

Οδηγία σχετικά με ορισμένες επιτρεπόμενες χρήσεις ορισμένων έργων και άλλων αντικειμένων που προστατεύονται από δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας και συγγενικά δικαιώματα προς όφελος τυφλών, ατόμων με προβλήματα όρασης ή άλλων ατόμων με αναπηρία στην εκτύπωση (οδηγία για την εφαρμογή της Συνθήκης του Μαρακές στην ΕΕ), 13 Σεπτεμβρίου 2017

Κανονισμός σχετικά με τη διασυνοριακή ανταλλαγή μεταξύ της Ένωσης και τρίτων χωρών αντιγράφων σε προσβάσιμη μορφή ορισμένων έργων και άλλων αντικειμένων που προστατεύονται από δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας και συγγενικά δικαιώματα προς όφελος τυφλών, ατόμων με προβλήματα όρασης ή άλλων ατόμων με αναπηρία στην εκτύπωση (κανονισμός για την εφαρμογή της Συνθήκης του Μαρακές στην ΕΕ), 13 Σεπτεμβρίου 2017

Κανονισμός για τη διασυνοριακή φορητότητα των υπηρεσιών επιγραμμικού περιεχομένου στην εσωτερική αγορά ("κανονισμός για τη φορητότητα"), 14 Ιουνίου 2017

Οδηγία για τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας και τα συγγενικά δικαιώματα στην ψηφιακή ενιαία αγορά ("οδηγία DSM"), 17 Απριλίου 2019

Οδηγία σχετικά με την άσκηση δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας και συγγενικών δικαιωμάτων που εφαρμόζονται σε ορισμένες επιγραμμικές μεταδόσεις ραδιοτηλεοπτικών οργανισμών και αναμεταδόσεις τηλεοπτικών και ραδιοφωνικών προγραμμάτων ("Δορυφορική και καλωδιακή II"), 17 Απριλίου 2019

Πολλές από τις οδηγίες της ΕΕ αντικατοπτρίζουν τις υποχρεώσεις των κρατών μελών βάσει της Σύμβασης της Βέρνης και της Σύμβασης της Ρώμης, καθώς και τις υποχρεώσεις της ΕΕ και των κρατών μελών της βάσει της Συμφωνίας TRIPS του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου και των δύο Συνθηκών του 1996 του Παγκόσμιου Οργανισμού Διανοητικής Ιδιοκτησίας (WIPO) για το Διαδίκτυο (Συνθήκη WIPO για τα πνευματικά δικαιώματα και Συνθήκη WIPO για τις εκτελέσεις και τα φωνογραφήματα)²².

Τα τελευταία χρόνια η ΕΕ έχει υπογράψει δύο άλλες συνθήκες του WIPO: τη Συνθήκη του Πεκίνου για την προστασία των οπτικοακουστικών εκτελέσεων και τη Συνθήκη του Μαρακές για τη διευκόλυνση της πρόσβασης σε δημοσιευμένα έργα για τυφλά, άτομα με προβλήματα όρασης ή με άλλη αναπηρία στην εκτύπωση. Επιπλέον, οι συμφωνίες ελεύθερου εμπορίου, τις οποίες η ΕΕ συνήψε με μεγάλο αριθμό τρίτων χωρών, αντικατοπτρίζουν πολλές διατάξεις του δικαίου της ΕΕ²³.

²² <https://eur-lex.europa.eu>

²³ <https://eur-lex.europa.eu>

Η Επιτροπή παρακολουθεί την έγκαιρη και ορθή εφαρμογή της νομοθεσίας της ΕΕ για τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας και, τα τελευταία χρόνια, το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΔΕΕ) έχει αναπτύξει ένα ουσιαστικό σώμα νομολογίας που ερμηνεύει τις διατάξεις των οδηγιών. Αυτό έχει συμβάλει σημαντικά στη συνεπή εφαρμογή των κανόνων περί πνευματικών δικαιωμάτων σε ολόκληρη την ΕΕ²⁴.

1.5 Οδηγία 93/83/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 27ης Σεπτεμβρίου 1993, για το συντονισμό ορισμένων κανόνων σχετικά με το δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας και συγγενικά δικαιώματα που εφαρμόζονται στις δορυφορικές ραδιοτηλεοπτικές εκπομπές και την καλωδιακή αναμετάδοση

Η οδηγία 93/83/ΕΟΚ αποτελεί ένα ακόμη μέτρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη δημιουργία ενός ενιαίου οπτικοακουστικού χώρου. Στην Πράσινη Βίβλο "Τηλεόραση χωρίς σύνορα" του 1984, η δημιουργία ενός τέτοιου χώρου αποτέλεσε για πρώτη φορά αντικείμενο συζήτησης. Με την οδηγία 89/552/ΕΟΚ της 3ης Οκτωβρίου 1989 (τη λεγόμενη τηλεοπτική οδηγία- ΕΕ αριθ. L 298 της 17ης Οκτωβρίου 1989, σ. 23), η οποία περιέχει ενοποιητικές διατάξεις για τη διαφήμιση, τη χορηγία, την προστασία των ανηλίκων και το δικαίωμα απάντησης, τα μέτρα είχαν ολοκληρωθεί προσωρινά, αφήνοντας σημαντικά κενά²⁵.

Στην εν λόγω οδηγία λοιπόν, εναρμονίζονται τα αποκλειστικά δικαιώματα της δορυφορικής μετάδοσης και της καλωδιακής αναμετάδοσης. Αφετηρία της εναρμόνισης ήταν οι διαφορετικές εθνικές διατάξεις σχετικά με την καλωδιακή αναμετάδοση και τη δορυφορική μετάδοση, καθώς και η νομική αβεβαιότητα σχετικά με το αν η δορυφορική μετάδοση θα πρέπει να εξετάζεται μόνο σε σχέση με

²⁴ <https://eur-lex.europa.eu>

²⁵ Οδηγία 93/83/ΕΟΚ

το δίκαιο περί πνευματικών δικαιωμάτων της χώρας μετάδοσης ή σε σχέση με το δίκαιο όλων των χωρών λήψης²⁶.

1.6 Οδηγία 93/98/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 29ης Οκτωβρίου 1993, για την εναρμόνιση της διάρκειας προστασίας του δικαιώματος του δημιουργού και ορισμένων συγγενικών δικαιωμάτων

Όπως προκύπτει από τον τίτλο, το θέμα που απασχολεί εδώ είναι η εναρμόνιση της διάρκειας προστασίας του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας και ορισμένων συγγενικών δικαιωμάτων. Η εναρμόνιση προκλήθηκε, ιδίως από τις διαφορές στις προθεσμίες προστασίας στα επιμέρους κράτη²⁷.

Η Σύμβαση της Βέρνης παρέχει στους δημιουργούς μια διάρκεια προστασίας που καλύπτει τη ζωή του δημιουργού και πενήντα χρόνια μετά το θάνατό του (άρθρο 7 παράγραφος 1 της Σύμβασης της Βέρνης). Ωστόσο, πρόκειται για ελάχιστη διάρκεια- οι χώρες της Ένωσης μπορούν να προβλέψουν μεγαλύτερη διάρκεια προστασίας. Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει κάνει χρήση αυτού του δικαιώματος.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει επίσης εναρμονίσει τους ειδικούς όρους προστασίας για ορισμένα έργα, π.χ. κινηματογραφικά έργα, που αναφέρονται στο άρθρο 7 της Σύμβασης της Βέρνης, καθώς και για έργα που δεν αναφέρονται ρητά στη Σύμβαση της Βέρνης, π.χ. συλλογικά έργα²⁸. Η οδηγία εφαρμόζεται επίσης για ορισμένα συγγενικά δικαιώματα. Εν προκειμένω, το άρθρο 14 της Σύμβασης της Ρώμης περιέχει σχετική διάταξη η οποία υπερκαλύπτεται.

²⁶ Οδηγία 93/83/ΕΟΚ

²⁷ Οδηγία 93/98/ΕΟΚ

²⁸ Οδηγία 93/98/ΕΟΚ

1.7 Οδηγία 96/9/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 11ης Μαρτίου 1996 για τη νομική προστασία των βάσεων δεδομένων

Η εν λόγω οδηγία καθιερώνει προστασία δύο επιπέδων για τις βάσεις δεδομένων:

- στο κεφάλαιο II, προστασία του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας για τις βάσεις δεδομένων που, λόγω της "επιλογής ή της διάταξης" του περιεχομένου τους, αποτελούν πνευματική δημιουργία του ίδιου του δημιουργού²⁹,

- στο κεφάλαιο III, ένα δικαίωμα "sui generis", με το οποίο ο επιχειρηματικά υπεύθυνος δημιουργός μιας βάσης δεδομένων ανταμείβεται για την ουσιαστική επένδυση που πραγματοποίησε για τη δημιουργία της συλλογής δεδομένων με μονοπώλιο εκμετάλλευσης όσον αφορά το συλλεγόμενο περιεχόμενο. Λόγω των διαφορετικών προϋποθέσεων προστασίας, μπορεί σε μια συγκεκριμένη περίπτωση να υπάρχουν και τα δύο δικαιώματα ή μόνο το ένα από τα δύο σε σχέση με την ίδια βάση δεδομένων.

Η προστασία των βάσεων δεδομένων από τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας δεν είναι κάτι καινούργιο. Το άρθρο 2 παρ. 5 της Σύμβασης της Βέρνης προστατεύει συλλογές λογοτεχνικών ή καλλιτεχνικών έργων που, λόγω της επιλογής και της διάταξης του περιεχομένου τους, αποτελούν πνευματικές δημιουργίες. Το άρθρο 10 παράγραφος 2 της συμφωνίας TRIPS προστατεύει τις συλλογές δεδομένων ή άλλου υλικού, οι οποίες - και πάλι λόγω της επιλογής ή της διάταξης του περιεχομένου τους - αποτελούν πνευματικά δημιουργήματα.

Σε όλες τις περιπτώσεις, η προστασία δεν επεκτείνεται σε μεμονωμένα έργα ή άλλο υλικό που αποτελεί το περιεχόμενο της βάσης δεδομένων. Από την άποψη αυτή, μπορούν να υπάρχουν άλλα - ανεξάρτητα - δικαιώματα. Το κεφάλαιο II της οδηγίας, το οποίο αφορά το δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας των βάσεων δεδομένων, δεν

²⁹ Οδηγία 96/9/ΕΚ

περιλαμβάνει επομένως καμία σημαντική καινοτομία όσον αφορά τη θεμελιώδη ύπαρξη αυτής της νομικής προστασίας³⁰.

Ωστόσο, αυτό που αποτελεί καινοτομία - και χωρίς ακόμη διεθνή αντιστοιχία - είναι η "sui generis" προστασία που προβλέπεται στο κεφάλαιο III, η οποία αποσκοπεί στην προστασία της επένδυσης που συνεπάγεται η απόκτηση, η επαλήθευση και η παρουσίαση του περιεχομένου μιας βάσης δεδομένων, στο βαθμό που η επένδυση αυτή μπορεί να χαρακτηριστεί ποιοτικά ή ποσοτικά σημαντική. Οι συλλογές γεγονότων - π.χ. διευθύνσεις, αριθμοί τηλεφώνου ή αποτελέσματα δοκιμών - δεν μπορούν συνήθως να προστατευθούν λόγω έλλειψης πνευματικής δημιουργίας. Εφόσον η δημιουργία τέτοιων βάσεων δεδομένων συνεπάγεται σημαντική επένδυση, εφαρμόζεται η προστασία "sui generis". Ωστόσο, δεν προβλέπεται προστασία κατά της χρήσης μη ουσιωδών τμημάτων. Αυτό το περιορισμένο πεδίο προστασίας εξυπηρετεί την εναρμόνιση της αναγκαίας προστασίας των επενδύσεων με το δημόσιο συμφέρον για μια όσο το δυνατόν πιο απεριόριστη ροή πληροφοριών.

1.8 Πρόταση οδηγίας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για την εναρμόνιση ορισμένων πτυχών του δικαιώματος του δημιουργού και των συγγενικών δικαιωμάτων στην κοινωνία της πληροφορίας

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή υπέβαλε την πρόταση αυτή στις 10 Δεκεμβρίου 1997. Οι διαβουλεύσεις στην αρμόδια ομάδα εργασίας του Συμβουλίου άρχισαν τον Φεβρουάριο του 1998 - υπό τη βρετανική προεδρία. Δεδομένου ότι η πρόταση αυτή οδηγίας είχε ιδιαίτερη σημασία - τόσο σε εθνικό όσο και σε ευρωπαϊκό επίπεδο - για την νομοθετική εξέλιξη των πνευματικών και συγγενικών δικαιωμάτων γίνεται εδώ ειδική αναφορά.

³⁰ Οδηγία 96/9/ΕΚ

Η πρόταση χρησιμεύει αφενός για τη μεταφορά των συνθηκών του WIPO (Συνθήκη WIPO για τα πνευματικά δικαιώματα - WCT- Συνθήκη WIPO για τις εκτελέσεις και τα φωνογραφήματα - WPPT), και είναι ιδιαίτερα σημαντική μόνο γι' αυτό το λόγο. Αφετέρου, στόχος της πρότασης ήταν, να εναρμονιστούν ορισμένα δικαιώματα εκμετάλλευσης και τα όριά τους ειδικά σε ότι αφορά στα συγγενικά δικαιώματα που αποτελεί εδώ μια ιδιαίτερη πτυχή της εν λόγω πρότασης.³¹

1.9 Οδηγία 2006/116/EK σχετικά με τη διάρκεια προστασίας του δικαιώματος του δημιουργού και ορισμένων συγγενικών δικαιωμάτων

Η συγκεκριμένη οδηγία επιδιώκει την εναρμόνιση της διάρκειας προστασίας του δικαιώματος του δημιουργού και ορισμένων συγγενικών δικαιωμάτων. Επιπλέον, κωδικοποιεί και καταργεί την οδηγία 93/98/ΕΟΚ, η οποία εναρμόνισε τη διάρκεια προστασίας του δικαιώματος του δημιουργού και ορισμένων συγγενικών δικαιωμάτων³². Η διάρκεια προστασίας του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας για ένα λογοτεχνικό ή καλλιτεχνικό έργο ορίζεται σε 70 έτη από³³:

1. το θάνατο του δημιουργού του έργου ή το θάνατο του τελευταίου επιζώντος δημιουργού σε περίπτωση έργου συνιδιοκτησίας,
2. την ημερομηνία κατά την οποία το έργο έγινε νόμιμα διαθέσιμο στο κοινό, εάν είναι ανώνυμο ή δημιουργήθηκε με ψευδώνυμο.
3. Η διάρκεια προστασίας για μια ταινία ή ένα οπτικοακουστικό έργο ορίζεται σε 70 έτη μετά το θάνατο του τελευταίου επιζώντος μεταξύ των ακόλουθων :
 1. ο κύριος σκηνοθέτης,
 2. ο συγγραφέας του σεναρίου,
 3. ο συγγραφέας του διαλόγου- και
 4. ο συνθέτης της μουσικής που δημιουργήθηκε ειδικά για τη χρήση στην ταινία ή το οπτικοακουστικό έργο.

³¹ <https://www.wipo.int/>

³² Οδηγία 2006/116/EK

³³ Οδηγία 2006/116/EK

Η οδηγία τροποποιήθηκε με την οδηγία 2011/77/ΕΕ, η οποία επέκτεινε τη διάρκεια προστασίας για τις μουσικές εγγραφές. Αυτό συνέβη επειδή οι ερμηνευτές συχνά ξεκινούν νωρίς την καριέρα τους και η διάρκεια των 50 ετών για τις αποτυπώσεις εκτελέσεων, όπως οι ηχογραφήσεις, δεν προστάτευε τις εκτελέσεις τους για όλη τη διάρκεια της ζωής τους. Έτσι, επεκτείνει τα δικαιώματα των ερμηνευτών ή εκτελεστών καλλιτεχνών και των παραγωγών φωνογραφημάτων επί μουσικών εγγραφών από 50 σε 70 έτη.

Η οδηγία 2011/77/ΕΕ εναρμονίζει επίσης τον τρόπο υπολογισμού της διάρκειας προστασίας για τα τραγούδια και άλλες μουσικές συνθέσεις με στίχους που έχουν δημιουργηθεί από πολλούς δημιουργούς. Η διάρκεια προστασίας λήγει 70 έτη μετά το θάνατο του τελευταίου επιζώντος (δηλαδή του δημιουργού των στίχων ή του συνθέτη της μουσικής).

Η διάρκεια προστασίας των συγγενικών δικαιωμάτων (παραγωγοί ταινιών και ραδιοτηλεοπτικοί οργανισμοί) είναι 50 έτη. Υπολογίζεται κατά περίπτωση από την ημερομηνία της εκτέλεσης, της δημοσίευσης ή της κοινοποίησης της αποτύπωσης. Η διάρκεια προστασίας των ερμηνευτών ή εκτελεστών καλλιτεχνών και των παραγωγών φωνογραφημάτων παρατάθηκε στα 70 έτη με την οδηγία 2011/77/ΕΕ. Η διάρκεια προστασίας αρχίζει ταυτόχρονα σε όλες τις χώρες της ΕΕ. Υπολογίζεται από την 1η Ιανουαρίου του έτους που έπεται του γεγονότος που τη γέννησε³⁴.

Εάν το έργο προέρχεται από χώρα εκτός ΕΕ και ο δημιουργός δεν είναι υπήκοος της ΕΕ, η προστασία που χορηγείται στην ΕΕ λήγει κατά την τελική ημερομηνία προστασίας στη χώρα προέλευσης, αλλά δεν πρέπει να υπερβαίνει τη διάρκεια που ορίζεται στην ΕΕ. Θεωρείται δεδομένο πως οι χώρες της ΕΕ πρέπει να κοινοποιούν αμέσως στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή κάθε σχέδιο για νέα συγγενικά δικαιώματα.

³⁴ Οδηγία 2006/116/ΕΚ

Συμπερασματικά, η εναρμόνιση της νομοθεσίας περί πνευματικών δικαιωμάτων δεν έχει ακόμη ολοκληρωθεί. Το ζήτημα της ευθύνης σε περιπτώσεις μετάδοσης μέσω δικτύων δεδομένων είναι ένα ζήτημα οριζόντιου ενδιαφέροντος, το οποίο όμως αφορά και το δίκαιο περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Το ερώτημα κατά πόσον οι ψηφιακές αναπαραγωγές θα πρέπει να αντιμετωπίζονται διαφορετικά από εκείνες που παράγονται με την παραδοσιακή αναλογική τεχνολογία θα πρέπει να αποτελέσει αντικείμενο περαιτέρω εξέτασης. Όπως έχει ήδη αναφερθεί, υπάρχουν διαφορετικές ρυθμίσεις στα κράτη μέλη όσον αφορά την αμοιβή, σε σχέση με τους κανόνες για την ιδιωτική αναπαραγωγή. Υπάρχει επείγουσα ανάγκη εναρμόνισης στον τομέα αυτό τόσο σε ότι αφορά στην νομοθεσία για τα πνευματικά δικαιώματα όσο και σε ότι σχετίζεται με την νομοθεσία για τα συγγενικά δικαιώματα³⁵.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ – ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ

2.1 Νομοθεσία αναφορικά με τους Ελληνικούς Οργανισμούς Συλλογικής Διαχείρισης - Νόμος 4481/2017

Σύμφωνα με τις προβλέψεις του Ν 4481/2017 επισημαίνεται μεταξύ άλλων τα εξής :
Για τους σκοπούς των άρθρων 1 έως 54 εφαρμόζονται οι ακόλουθοι ορισμοί³⁶:

α) Ως «οργανισμός συλλογικής διαχείρισης» νοείται κάθε οργανισμός που εξουσιοδοτείται από το νόμο ή μέσω μεταβίβασης, άδειας ή οποιασδήποτε άλλης συμβατικής συμφωνίας, για τη διαχείριση δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας ή συγγενικών δικαιωμάτων εξ ονόματος περισσότερων του ενός δικαιούχων, για το

³⁵ Κωνσταντία Π. Κυπρούλη, Το Συγγενικό Δικαίωμα των Ερμηνευτών Εκτελεστών Καλλιτεχνών, I Δίκαιο και Πρακτική, II Συγκριτική Επισκόπηση Γαλλικού-Ισπανικού-Βρετανικού Δικαίου, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2000

³⁶ Ν 4481/2017

συλλογικό όφελος αυτών, ως αποκλειστικό ή κύριο σκοπό του, και ο οποίος πληροί ένα από ή αμφότερα τα ακόλουθα κριτήρια:

αα) ανήκει στα μέλη του ή ελέγχεται από αυτά,

ββ) έχει οργανωθεί σε μη κερδοσκοπική βάση.

β. Ως «οργανισμός συλλογικής προστασίας» νοείται κάθε οργανισμός που εξουσιοδοτείται μέσω μεταβίβασης, άδειας ή οποιασδήποτε άλλης συμβατικής συμφωνίας για την προστασία δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας ή συγγενικών δικαιωμάτων για λογαριασμό περισσότερων του ενός δικαιούχων και για το συλλογικό όφελος αυτών, ως αποκλειστικό ή κύριο σκοπό του.

γ. Ως «ανεξάρτητη οντότητα διαχείρισης» νοείται κάθε οργανισμός που εξουσιοδοτείται από τον νόμο ή μέσω μεταβίβασης, άδειας ή οποιασδήποτε άλλης συμβατικής συμφωνίας, για τη διαχείριση δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας ή συγγενικών δικαιωμάτων εξ ονόματος περισσότερων του ενός δικαιούχων, για το συλλογικό όφελος αυτών, ως αποκλειστικό ή κύριο σκοπό του, και ο οποίος: αα) δεν ανήκει σε δικαιούχους ούτε ελέγχεται από αυτούς, άμεσα ή έμμεσα, εξ ολοκλήρου ή εν μέρει, και ββ) έχει οργανωθεί σε κερδοσκοπική βάση.

δ. Ως «δικαιούχος» νοείται οποιοδήποτε πρόσωπο ή οντότητα, εκτός από οργανισμό συλλογικής διαχείρισης, που κατέχει δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας ή συγγενικό δικαίωμα ή το οποίο, δυνάμει συμφωνίας για την εκμετάλλευση των δικαιωμάτων ή εκ του νόμου, δικαιούται μερίδιο των εσόδων που προκύπτουν από τα δικαιώματα.

ε. Ως «μέλος» νοείται δικαιούχος ή οντότητα που εκπροσωπεί τους δικαιούχους, συμπεριλαμβανομένων άλλων οργανισμών συλλογικής διαχείρισης και ενώσεων δικαιούχων, ο οποίος πληροί τους όρους του οργανισμού συλλογικής διαχείρισης για την εισδοχή και εγγραφή μέλους και γίνεται δεκτός από αυτόν.

στ. Ως «καταστατικό» νοείται η ιδρυτική πράξη και το καταστατικό, οι κανόνες ή το συστατικό έγγραφο ενός οργανισμού συλλογικής διαχείρισης.

ζ. Ως «αντικείμενο προστασίας» νοούνται τα αντικείμενα εκείνα που προστατεύονται με συγγενικό δικαίωμα σύμφωνα με το ν. 2121/1993.

η. Ως «άδεια λειτουργίας» νοείται η απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού και Αθλητισμού, με την οποία επιτρέπεται η λειτουργία οργανισμού συλλογικής διαχείρισης ή προστασίας και ανεξάρτητης οντότητας διαχείρισης του άρθρου 50.

θ. Ως «γενική συνέλευση των μελών» νοείται το όργανο του οργανισμού συλλογικής διαχείρισης, στο οποίο συμμετέχουν τα μέλη και ασκούν τα δικαιώματα ψήφου τους, ανεξαρτήτως της νομικής μορφής του οργανισμού.

ι. Ως «έσοδα από δικαιώματα» νοούνται τα έσοδα που εισπράττονται από οργανισμό συλλογικής διαχείρισης για λογαριασμό των δικαιούχων και προκύπτουν από αποκλειστικό δικαίωμα ή από δικαίωμα αμοιβής ή από δικαίωμα αποζημίωσης.

Στην ελληνική πραγματικότητα η διαχείριση των πνευματικών και συγγενικών δικαιωμάτων συνιστά μια εξαιρετικά πολυσύνθετη υπόθεση με την έννοια ότι κατά καιρούς έχουν γίνει αρκετές προσπάθειες για την συλλογική διαχείριση των εν λόγω δικαιωμάτων όχι πάντα ωστόσο με επιτυχία. Ενδεικτική περίπτωση συνιστά η ΑΕΠΙ της οποίας η λειτουργία ανακλήθηκε καθώς εκ τους αποτελέσματος η δραστηριοποίησή της ήταν τέτοια που τελικά αφενός τα πνευματικά και αφετέρου τα συγγενικά δικαιώματα ετέθησαν σε κίνδυνο.

Η χαρτογράφηση των εγχώριων οργανισμών συλλογικής διαχείρισης τα τελευταία χρόνια έχει ως εξής :

1. ΑΕΠΙ-Ελληνική Εταιρεία Προστασίας Πνευματικής Ιδιοκτησίας (Πνευματικά δικαιώματα συνθετών και στιχουργών και διαχείριση) Σημειώνεται πως η εν λόγω άδεια ανακλήθηκε με την υπ'αριθμ. 224747/4952/15.05.2018 (ΦΕΚ Β' 1767/17.5.2018) υπουργική απόφαση.
2. GEA-Grammo, Ερατώ, Απόλλων. Πρόκειται για Ενιαίο Αστικό Μη Κερδοσκοπικό Οργανισμό Συλλογικής Διαχείρισης και Είσπραξης των Συγγενικών Δικαιωμάτων των Παραγωγών, των Τραγουδιστών και των Μουσικών

3. ΔΙΟΝΥΣΟΣ Οργανισμός Συλλογικής Διαχείρισης Δικαιωμάτων Ελλήνων Ηθοποιών International Federation of Phonographic Industry (IFPI) (Παράρτημα Ελλάδας)
4. Grammo Οργανισμός Συλλογικής Διαχείρισης & Προστασίας των Δικαιωμάτων των Παραγωγών Υλικών Φορέων Ήχου ή Εικόνας και Ήχου:
Διαχειρίζεται και προστατεύει τα δικαιώματα των παραγωγών υλικών φορέων ήχου ή/και ήχου και εικόνας. Ο Grammo, με βάση το καταστατικό του, έχει εξουσιοδοτηθεί από τις παραγωγούς εταιρίες ώστε, μεταξύ άλλων, να: καταρτίζει συμβάσεις με τους χρήστες για τους όρους εκμετάλλευσης των έργων των μελών του, καθώς και για την οφειλόμενη αμοιβή, να εισπράττει την αμοιβή και να κατανέμει μεταξύ των μελών του τα εισπραττόμενα ποσά, να προβαίνει σε κάθε προβλεπόμενη ενέργεια για τη νόμιμη προστασία των μελών του ή των δικαιοδόχων τους και να ζητεί την απαγόρευση πράξεων που προσβάλλουν το δικαίωμα ως προς τις εξουσίες που του έχουν ανατεθεί, να ενεργεί με σύμπραξη δημόσιας αρχής τους αναγκαίους ελέγχους σε καταστήματα πώλησης, ενοικίασης, ή δανεισμού αντιτύπων ή δημόσιας εκτέλεσης των έργων που προστατεύει για να διαπιστώνει εάν οι πράξεις αυτές δεν προσβάλλουν τα δικαιώματα των μελών του, να εκπροσωπεί στην Ελλάδα σύμφωνα με την αρχή της αμοιβαιότητας, αλλοδαπούς οργανισμούς ή εταιρίες διαχείρισης ή προστασίας ή διαχείρισης και προστασίας αλλοδαπών παραγωγών υλικών φορέων ήχου ή εικόνας ή ήχου και εικόνας και να ασκεί στην Ελλάδα για λογαριασμό των μελών τους τα ίδια δικαιώματα που ασκεί για τα μέλη του, να ασκεί κατόπιν σχετικής εντολής και εξουσιοδότησης, τις ίδιες εξουσίες που ασκεί για τα μέλη του για λογαριασμό άλλων διαχειριστικών οργανισμών που έχουν ιδρυθεί σύμφωνα με τις διατάξεις του Ν.2121/93 ή και να ιδρύει με άλλους διαχειριστικούς οργανισμούς εισπρακτικούς φορείς

οποιασδήποτε μορφής για την είσπραξη και διανομή των δικαιωμάτων αυτών³⁷

5. Ερατώ Οργανισμός Συλλογικής Διαχείρισης Δικαιωμάτων Τραγουδιστών - Ερμηνευτών :

Τα δικαιώματα που διαχειρίζεται ο Οργανισμός, σύμφωνα με τις οικείες διατάξεις του ν.2121/93 και ν. 4481/17, είναι ιδίως τα εξής:

α) το δικαίωμα εύλογης αμοιβής, όπως προσδιορίζεται στο άρθρο 18 Ν.2121/1993, για την αναπαραγωγή των ηχογραφημένων ερμηνειών των ερμηνευτών τραγουδιστών για ιδιωτική χρήση, που γίνεται με τεχνικά μέσα ή άλλους υλικούς φορείς πρόσφορους για την αναπαραγωγή ήχου ή εικόνας ή ήχου και εικόνας (π.χ. συσκευές εγγραφής σε υλικούς φορείς ήχου ή ήχου και εικόνας, μαγνητικές ταινίες, κομπιούτερς, τάμπλετς, κινητά τηλέφωνα και άλλοι φορείς πρόσφοροι για την αναπαραγωγή αυτή), το οποίο εμπίπτει σε καθεστώς υποχρεωτικής συλλογικής διαχείρισης.

β) το δικαίωμα εύλογης αμοιβής για τη δημόσια εκτέλεση των ηχογραφημένων ερμηνειών των ερμηνευτών τραγουδιστών και τη μετάδοση και αναμετάδοσή

τους στο κοινό (άρθρο 49 Ν. 2121/1993) ραδιοτηλεοπτικά με οποιοδήποτε τρόπο όπως λ.χ. ηλεκτρομαγνητικά κύματα, καλώδια ή με άλλους υλικούς αγωγούς,

γ) το δικαίωμα διαχείρισης της περιουσιακής αξίωσης των ερμηνευτών - τραγουδιστών της ετήσιας συμπληρωματικής αμοιβής, όπως προσδιορίζεται στο

άρθρο 52 ν.2121/93, (ενσωμάτωση οδηγίας 2011/77/ΕΕ) και υποχρεωτικά ανατίθεται η διαχείρισή του στους οργανισμούς συλλογικής διαχείρισης των ερμηνευτών.

δ) όποιο άλλο συγγενικό δικαίωμα νομοθετηθεί και τεθεί σε υποχρεωτική συλλογική διαχείριση

³⁷ <https://www.grammo.gr/grammo/gnorimia-me-to-grammo/>

ε) τα αποκλειστικά συγγενικά δικαιώματα του άρθρου 46 ν.2121/93, εφόσον οι δικαιούχοι επιθυμούν να τα αναθέσουν στον οργανισμό, στη σύμβαση ανάθεσης:

α) την εγγραφή της ερμηνείας ή εκτέλεσής τους σε υλικό φορέα,

β) την άμεση ή έμμεση, προσωρινή ή μόνιμη αναπαραγωγή με οποιοδήποτε μέσο και μορφή, εν όλω ή εν μέρει, όσον αφορά την εγγραφή σε υλικό φορέα της

ερμηνείας ή εκτέλεσής τους,

γ) τη διανομή στο κοινό του υλικού φορέα με την εγγραφή της ερμηνείας ή εκτέλεσης, με πώληση ή με άλλους τρόπους. Το δικαίωμα διανομής δεν αναλώνεται εντός της Κοινότητας όσον αφορά τον υλικό φορέα με την εγγραφή της ερμηνείας ή εκτέλεσης, εκτός από την περίπτωση της πρώτης πώλησης εντός

της Κοινότητας, που πραγματοποιείται από τον δικαιούχο ή με τη συγκατάθεσή του,

δ) την εκμίσθωση και το δημόσιο δανεισμό του υλικού φορέα με την εγγραφή της ερμηνείας ή εκτέλεσης. Τα δικαιώματα αυτά δεν αναλώνονται από οποιαδήποτε

πώληση ή άλλη πράξη διανομής των ως άνω υλικών φορέων,

ε) τη ραδιοηλεκτρονική μετάδοση με οποιονδήποτε τρόπο, όπως ηλεκτρομαγνητικά κύματα, δορυφόροι, καλώδια, καθώς και την παρουσίαση στο κοινό του υλικού φορέα με την παράνομη εγγραφή της ζωντανής ερμηνείας ή εκτέλεσης,

στ) τη ραδιοηλεκτρονική μετάδοση με οποιονδήποτε τρόπο, όπως ηλεκτρομαγνητικά κύματα, δορυφόροι, καλώδια, της ζωντανής ερμηνείας ή εκτέλεσής τους, εκτός αν η μετάδοση αυτή αποτελεί αναμετάδοση νόμιμης μετάδοσης,

ζ) την παρουσίαση στο κοινό της ζωντανής ερμηνείας ή εκτέλεσής τους, που γίνεται με οποιονδήποτε τρόπο, εκτός από ραδιοηλεκτρονική μετάδοση,

η) τη διάθεση στο κοινό, ενσυρμάτως ή ασυρμάτως, κατά τρόπο ώστε οποιοσδήποτε να έχει πρόσβαση στην εγγραφή σε υλικό φορέα της ερμηνείας ή

εκτέλεσής τους, όπου και όταν επιλέγει ο ίδιος. Το δικαίωμα αυτό δεν αναλώνεται με οποιαδήποτε πράξη διάθεσης στο κοινό με την έννοια της παρούσας ρύθμισης (άρθρα 2, 3 παρ. 2 και 3, 4 Οδηγίας 2001/29).³⁸

6. Απόλλων Οργανισμός Συλλογικής Διαχείρισης Δικαιωμάτων Ελλήνων Μουσικών

7. Φοίβος Οργανισμός Συλλογικής Διαχείρισης και Προστασίας Πνευματικών Δικαιωμάτων Φωτογράφων

Στην επόμενη ενότητα θα γίνει ειδική μνεία στην ΑΕΠΙ όπως και στον νόμο 4481/2017 ο οποίος μετέβαλλε καθοριστικά το τοπίο αναφορικά με την συλλογική διαχείριση των πνευματικών δικαιωμάτων στην Ελλάδα

2.2 Η περίπτωση της ΑΕΠΙ

Οι οργανισμοί συλλογικής διαχείρισης στην Ελλάδα υπόκεινται στο νομικό πλαίσιο του νόμου 2121/1993, όπως τροποποιήθηκε πρόσφατα από τον νόμο 4481/2017 σχετικά με τη συλλογική διαχείριση δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας και συγγενικών δικαιωμάτων, με αποτέλεσμα η ελληνική νομοθεσία να εναρμονιστεί με την οδηγία 2014/26/ΕΕ.

Στη εν λόγω ενότητα βασική επιδίωξη συνιστά να εστιάσουμε σε μία πτυχή του εν λόγω νόμου και συγκεκριμένα να αποσαφηνίσουμε τα είδη των φορέων που μπορούν να διαχειρίζονται συλλογικά πνευματικά και συγγενικά δικαιώματα, να καταδείξουμε τις βασικές διαφορές τους, τόσο ως προς τον τρόπο λειτουργίας τους

³⁸ <https://www.eratospe.org/node/125>

όσο και ως προς τα δικαιώματα διαχείρισης που τους αποδίδονται, και να αναδείξουμε έναν από τους βασικούς σκοπούς του νέου νόμου, την ενίσχυση της διαφάνειας και της λογοδοσίας τους, λαμβάνοντας υπόψη τα προβλήματα διαχείρισης που, η ΑΕΠΙ ΑΕ, αντιμετώπισε.

Η ΑΕΠΙ Α.Ε. λειτούργησε στην Ελλάδα ως φορέας πνευματικών δικαιωμάτων δυνάμει της υπ' αριθ. 9485/1997 άδειας του Υπουργείου Πολιτισμού, με σκοπό την προστασία των πνευματικών δικαιωμάτων επί των έργων που έχουν συνθέσει ή/και γράψει στο παρελθόν ή/και θα συνθέσουν στο μέλλον οι συμβαλλόμενοι με την ΑΕΠΙ δημιουργοί/δικαιούχοι μουσικών έργων. Σύμφωνα με στοιχεία της ίδιας της ΑΕΠΙ, έφτασε κάποια στιγμή να εκπροσωπεί περισσότερους από 14.760 Έλληνες και ξένους δημιουργούς/δικαιούχους πνευματικής ιδιοκτησίας, καθώς και 2.200.000 ξένους δημιουργούς μέσω συμβάσεων εκπροσώπησης με αντίστοιχους Οργανισμούς Συλλογικής Διαχείρισης παγκοσμίως.

Εν όψει της δημοσίευσης του νέου νόμου για τη συλλογική διαχείριση πνευματικών και συγγενικών δικαιωμάτων, με το σχέδιο νόμου του οποίου στην πρωτογενή του μορφή η ΑΕΠΙ κατήγγειλε ως παρέμβαση στην λειτουργία της, τον Μάρτιο του 2016, αποφασίστηκε ομόφωνα από την έκτακτη γενική συνέλευση των μελών της ΑΕΠΙ ότι η εταιρεία θα υιοθετήσει την ελληνική ιθαγένεια, ενώ επιπλέον, αποφασίστηκε η υιοθέτηση της κυπριακής ιθαγένειας, όπως και η αλλαγή του τύπου της εταιρείας και η μεταφορά της έδρας της από την Ελλάδα στην Κύπρο. Τα παραπάνω, καθώς και το νέο καταστατικό της ΑΕΠΙ, καταχωρήθηκαν στο Μητρώο Αωνύμων Εταιρειών της Αθήνας. Έκτοτε κατέλαβε την ιδιότητα του νομικού προσώπου στην Ελλάδα και η εταιρεία καταχωρήθηκε στο Μητρώο Εταιρειών της Κύπρου.

Την ίδια στιγμή η ΑΕΠΙ βρέθηκε στο στόχαστρο του Υπουργείου Πολιτισμού και των αρμόδιων αρχών για διαχειριστικές και οικονομικές ατασθαλίες. Μάλιστα, μετά από καταγγελίες δημιουργών αναφορικά με την είσπραξη και διανομή των δικαιωμάτων τους, τον Απρίλιο του 2017 διορίστηκε από το Υπουργείο Πολιτισμού

Επίτροπος και Εποπτικό Συμβούλιο σύμφωνα με το άρθρο 10 του νέου νόμου 4481/2017.

2.3 Συλλογική διαχείριση σύμφωνα με τον νόμο 4481/2017

Ο νόμος 4481/2017 αποσκοπεί κυρίως στη ρύθμιση της λειτουργίας των Οργανισμών Συλλογικής Διαχείρισης (εφεξής ΟΣΔ) για τα πνευματικά και συγγενικά δικαιώματα και των Ανεξάρτητων Φορέων Διαχείρισης (εφεξής ΑΦΔ)³⁹.

Υπό αυτή την έννοια ως ΚΟΔ θεωρείται ο οργανισμός που έχει ως μοναδικό ή κύριο σκοπό τη διαχείριση δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας ή συγγενικών δικαιωμάτων για λογαριασμό των δικαιούχων και πληροί τουλάχιστον ένα από τα ακόλουθα κριτήρια: α) ανήκει ή ελέγχεται από τα μέλη του, β) είναι οργανωμένος σε μη κερδοσκοπική βάση.

Περαιτέρω, ΙΜΕ είναι ένας οργανισμός που έχει ως μοναδικό ή κύριο σκοπό τη διαχείριση δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας ή δικαιωμάτων συγγενικών δικαιωμάτων για λογαριασμό των δικαιούχων και ο οποίος πληροί σωρευτικά τα ακόλουθα κριτήρια⁴⁰:

α) δεν ανήκει ούτε ελέγχεται, άμεσα ή έμμεσα, εξ ολοκλήρου ή εν μέρει, από τους δικαιούχους και

β) είναι οργανωμένος σε κερδοσκοπική βάση. Επισημαίνεται εδώ το γεγονός ότι ο νόμος προβλέπει δύο τύπους ΚΟΑ, τον λεγόμενο "απλό" και τον "ΚΟΑ με δεσπόζουσα θέση στην ελληνική αγορά", τύπος που εισήχθη στο νόμο με ειδικότερο σκοπό την αντιμετώπιση της ΑΕΠΠ, η οποία δεν θα μπορούσε να λειτουργήσει ως ΚΟΑ, καθώς είναι κερδοσκοπική εταιρεία (σημειώνουμε ότι σύμφωνα με το αρχικό σχέδιο του νόμου ένας ΚΟΑ θα έπρεπε να είναι οργανωμένος σε μη κερδοσκοπική βάση). Αυτός ο περιορισμός, ωστόσο, δεν συμπεριλήφθηκε στο κείμενο του νόμου

³⁹ Νόμος 4481/2017

⁴⁰ Νόμος 4481/2017

που ψηφίστηκε τελικά, με αποτέλεσμα να υπάρχει η δυνατότητα για μια εταιρεία που επιδιώκει το κέρδος, όπως η ΑΕΠΠ, να είναι ΚΟΑ, εφόσον "ελέγχεται από τα μέλη της".⁴¹

Στην πραγματικότητα, οι ΙΜΕ με δεσπόζουσα θέση αντιμετωπίζονται από το νόμο ως ΚΟΑ και μπορούν να διαχειρίζονται δικαιώματα που υπόκεινται σε υποχρεωτική συλλογική διαχείριση, όπως η καλωδιακή μετάδοση ραδιοφωνικών και τηλεοπτικών προγραμμάτων και η είσπραξη, λόγω της χρήσης εξοπλισμού για μετάδοση ή παρουσίαση στο κοινό, της δίκαιης αμοιβής του άρθρου 49 του Ν. 2121/1993 για τους ερμηνευτές και εκτελεστές καλλιτέχνες, δυνατότητα που δεν παρέχεται στις "απλές" ΙΜΕ.

Για την ίδρυση και λειτουργία ΚΟΑ και ΙΜΕ με δεσπόζουσα θέση απαιτείται άδεια του Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού, σύμφωνα με την αναλυτική διαδικασία που προβλέπεται από τον ν. 4481/2017. Αντίθετα, για τις "απλές" ΙΜΕ αρκεί η έκδοση διαπιστωτικής πράξης από το Υπουργείο Πολιτισμού. Αντίθετα, για τις ΚΟΑ και τις ΙΜΕ που είναι εγκατεστημένες σε άλλα κράτη μέλη της ΕΕ αρκεί η απλή επιβεβαίωση στον ΟΠΙ (Ελληνικός Οργανισμός Πνευματικής Ιδιοκτησίας) της πρόθεσης ανάπτυξης δραστηριότητας στην Ελλάδα και των εγγράφων που αποδεικνύουν τη νόμιμη λειτουργία τους στο κράτος μέλος καταγωγής τους⁴².

Επιπλέον, σημειώνουμε ότι οι ΚΟΑ καθώς και οι ΙΜΕ με δεσπόζουσα θέση υποχρεούνται να συμπεριλάβουν στο καταστατικό τους διάταξη περί Γενικής Συνέλευσης και Εποπτικού Συμβουλίου.

Κύριο μέλημα του νέου νόμου ήταν η ενίσχυση των διατυπώσεων που εξυπηρετούν τη διαφάνεια και εγγυώνται την προστασία των δημιουργών και των δικαιωμάτων των δικαιούχων, καθώς και τη συνέχιση της ύπαρξης των ΚΟΑ και των ΙΜΕ. Έτσι, οι

⁴¹ Νόμος 4481/2017

⁴² Νόμος 4481/2017

ΚΟΑ και οι ΙΜΕ υποχρεούνται πλέον να δημοσιοποιούν πληροφορίες -μεταξύ άλλων- για τη λειτουργία τους, την πολιτική τους, τα βασικά τιμολόγια τους, τον τρόπο με τον οποίο διανέμουν τα ποσά στους δικαιούχους και οφείλουν, ανεξάρτητα από τη νομική τους μορφή βάσει του εθνικού δικαίου, να συντάσσουν ετήσια έκθεση διαφάνειας, ώστε να είναι δυνατός ο έλεγχος από το κοινό, τους δικαιούχους και τους χρήστες⁴³.

Η απαραίτητη βιωσιμότητα των ΚΟΑ και των ΔΟΜ με δεσπόζουσα θέση εν γένει, καθώς και της ΑΕΠΠ, διασφαλίζεται με ειδική διάταξη σύμφωνα με την οποία, σε περίπτωση σοβαρών οικονομικών προβλημάτων, θα διορίζεται ανεξάρτητος Επίτροπος Αναδιοργάνωσης. Ο Επίτροπος συμβάλλει στην εξυγίανση του ΚΟΑ ή του ΙΜΕ αποκλειστικά και μόνο με σκοπό τη διασφάλιση της συνέχισης της λειτουργίας τους και την προστασία των δημιουργών, των δικαιούχων και των δικαιωμάτων τους⁴⁴.

Ο νέος νόμος είναι το αποτέλεσμα πολυάριθμων συμβιβασμών. Αυτός είναι και ο λόγος για τον οποίο δεν υπάρχει ακόμη απάντηση στο ερώτημα αν η ΑΕΠΠ πληροί τις προϋποθέσεις για να είναι ΚΟΑ ή αν πρόκειται για ΔΟΜ με δεσπόζουσα θέση, ένα νομικό πρόσωπο που δημιουργήθηκε αρχικά για να χαρακτηρίσει την ΑΕΠΠ, λόγω του ότι δεν πληρούσε τις προϋποθέσεις ΚΟΑ σύμφωνα με την αρχική μορφή του σχεδίου νόμου, και για να δώσει στην ΑΕΠΠ τα ίδια προνόμια που απολαμβάνουν οι ΚΟΑ.

Το θέμα αυτό μένει να διευθετηθεί από τον ΟΠΠ και το Υπουργείο Πολιτισμού που θα αποφασίσουν αν η ΑΕΠΠ ελέγχεται πράγματι από τα μέλη της ώστε να μπορεί να χαρακτηριστεί ως ΚΟΑ ή αν πρόκειται για ΙΜΕ με δεσπόζουσα θέση στην ελληνική αγορά. Αδιευκρίνιστα παραμένουν, ωστόσο, τα κριτήρια βάσει των οποίων το Υπουργείο Πολιτισμού, μετά από εισήγηση του ΟΠΠ, θα κρίνει αν μια ΙΜΕ έχει

⁴³ Νόμος 4481/2017

⁴⁴ Νόμος 4481/2017

δεσπύζουσα θέση ή όχι, δεδομένου ότι ο νόμος δεν δίνει συγκεκριμένες κατευθύνσεις.

Η ύπαρξη ειδικά προσαρμοσμένων νόμων στην Ελλάδα δεν είναι σπάνιο φαινόμενο. Παρόλα αυτά, παρά τις ατέλειες του νέου νόμου και την ύπαρξη πολλών ασάφειες, δεν μπορούμε να παραβλέψουμε ότι, μεταξύ των πλεονεκτημάτων του, περιλαμβάνονται διατάξεις που στοχεύουν στη διαφάνεια και τη βιωσιμότητα των ΚΟΑ, καθώς και διατάξεις που, για πρώτη φορά στην ελληνική νομοθεσία, ενισχύουν την προστασία των πνευματικών και συγγενικών δικαιωμάτων που παραβιάζονται μέσω του διαδικτύου⁴⁵.

2.4 Νομοθετικό υπόβαθρο και ερμηνεία των βασικών προβλέψεων της ελληνικής νομοθεσίας

Το άρθρο 12 παράγραφος 1 του νόμου 4481/2017 για τη συλλογική διαχείριση δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας και συγγενικών δικαιωμάτων ορίζει τα εξής⁴⁶:

Οι δικαιούχοι(1) έχουν το δικαίωμα να εξουσιοδοτούν οργανισμό συλλογικής διαχείρισης της επιλογής τους να διαχειρίζεται το οικονομικό δικαίωμα ή τις εξουσίες που απορρέουν από αυτό ή κατηγορίες εξουσιών ή είδη έργων ή αντικείμενα προστασίας της επιλογής τους, για τις περιοχές της επιλογής τους, ανεξάρτητα από το κράτος μέλος ιθαγένειας, κατοικίας ή εγκατάστασης είτε του οργανισμού συλλογικής διαχείρισης είτε του δικαιούχου. Η εξουσιοδότηση μπορεί να χορηγείται με μεταβίβαση του δικαιώματος ή των σχετικών εξουσιών για το σκοπό της διαχείρισης, είτε με πληρεξούσιο είτε με οποιαδήποτε άλλη συμβατική συμφωνία. Η εξουσιοδότηση γίνεται κάθε φορά εγγράφως και για ορισμένο χρονικό διάστημα που δεν μπορεί να υπερβαίνει τα τρία (3) έτη.

⁴⁵ Νόμος 4481/2017

⁴⁶ Νόμος 4481/2017

Σε περίπτωση αμφιβολίας, τεκμαίρεται ότι η εξουσιοδότηση αφορά όλα τα έργα, συμπεριλαμβανομένων των μελλοντικών έργων, για χρονικό διάστημα που δεν υπερβαίνει τα τρία (3) έτη. Ο οργανισμός συλλογικής διαχείρισης υποχρεούται να διαχειρίζεται το οικονομικό δικαίωμα, τις εξουσίες ή τις κατηγορίες εξουσιών ή τα είδη έργων ή τα αντικείμενα προστασίας, εφόσον η διαχείρισή τους εμπίπτει στο πλαίσιο των δραστηριοτήτων του, εκτός εάν έχει αντικειμενικά δικαιολογημένους λόγους άρνησης της διαχείρισης.

Ως προς τα σημεία αυτά δεν υπάρχει ουσιαστική διαφορά μεταξύ των διατάξεων του ν. 4481/2017 και του προϋπάρχοντος πλαισίου συλλογικής διαχείρισης του ν. 2121/1993. Ειδικότερα, το άρθρο 54 παρ. 1 του Ν. 2121/1993 ορίζει τα εξής⁴⁷ :

Οι δημιουργοί (και αντίστοιχα οι δικαιούχοι συγγενικών δικαιωμάτων, σύμφωνα με το άρθρο 58 του Ν. 2121/1993) μπορούν να αναθέτουν τη διαχείριση ή/και την προστασία των δικαιωμάτων τους σε οργανισμό συλλογικής διαχείρισης που ιδρύεται αποκλειστικά για να ασκεί τα καθήκοντα της διαχείρισης και προστασίας του συνόλου ή μέρους των οικονομικών δικαιωμάτων". Επίσης, σύμφωνα με τη ρητή διάταξη του άρθρου 54 παρ. 3 του Ν. 2121/1993 "Ο τίτλος (του οργανισμού συλλογικής διαχείρισης) μπορεί να συσταθεί με μεταβίβαση των οικονομικών δικαιωμάτων για τα οποία ζητείται προστασία ή με χορήγηση κατάλληλων πληρεξουσιών. Ο τίτλος ιδρύεται εγγράφως και ισχύει για ορισμένο χρονικό διάστημα, το οποίο δεν μπορεί ποτέ να υπερβαίνει τα τρία έτη.

Από το κείμενο του νόμου φαίνεται να προκύπτει σαφώς ότι οι κάτοχοι δικαιωμάτων έχουν το δικαίωμα, κατά την ελεύθερη βούλησή τους, να αναθέσουν τη διαχείριση και την προστασία των δικαιωμάτων τους σε ΚΟΑ. Ωστόσο, φαίνεται

⁴⁷ Δημήτρης Μαλακάσης, Η πνευματική ιδιοκτησία, Νόμος 2121/93 και εισηγητική 89 έκθεση, Ερμηνεία στα άρθρα, παρατηρήσεις, παραδείγματα, σχόλια, κρίσεις, Αθήνα 1994, Εκδόσεις Τσιβεριώτη

ότι οι κάτοχοι δικαιωμάτων δεν υποχρεούνται από το νόμο να προβούν σε μια τέτοια ανάθεση και ο νόμος δεν προβλέπει εκ των πραγμάτων ανάθεση στον ΚΟΑ.

Φαίνεται ότι χωρίς τη μεταβίβαση του σχετικού δικαιώματος ή την παροχή ειδικού πληρεξουσίου ή άλλης συμφωνίας, ο Οργανισμός Συλλογικής Διαχείρισης δεν δικαιούται να εισπράττει οποιαδήποτε αμοιβή. Άλλωστε, σύμφωνα με την πρακτική σχετικά με όλους τους ΚΟΑ πνευματικών και συγγενικών δικαιωμάτων που ακολουθείται παγκοσμίως, συμπεριλαμβανομένης και της Ελλάδας, οι δημιουργοί και οι δικαιούχοι συγγενικών δικαιωμάτων μπορούν, εφόσον το επιθυμούν, να αναθέσουν την προστασία και διαχείριση των οικονομικών τους δικαιωμάτων σε ΚΟΑ. Ωστόσο, έχουν επίσης την ελευθερία και τη δυνατότητα να⁴⁸:

1. να μην είναι μέλη μιας ΚΟΑ,
2. να ασκούν και να διαχειρίζονται, όποτε το επιτρέπει ο νόμος, τα περιουσιακά τους δικαιώματα ατομικά,
3. να είναι μέλη αλλοδαπής ΚΟΑ,
4. να διατηρήσουν το δικαίωμα να γίνουν μέλη μιας ΚΟΑ που θα συσταθεί στο μέλλον- ή
5. να μην ασκούν καθόλου ένα δικαίωμα, ανεξάρτητα από το αν το εν λόγω δικαίωμα εμπίπτει στην υποχρεωτική συλλογική διαχείριση (πράγμα που σημαίνει ότι, εάν επιθυμούν να το ασκήσουν, αυτό θα πρέπει να γίνει μέσω εκχώρησης σε ΚΟΑ).

Σύμφωνα με το ελληνικό δίκαιο, φαίνεται ότι η μόνη περίπτωση στην οποία ένας ΚΟΑ δικαιούται να εκπροσωπεί μη μέλη δικαιούχους είναι όταν αυτό προβλέπεται ρητά στο νόμο, όπως στην περίπτωση της καλωδιακής αναμετάδοσης σύμφωνα με το άρθρο 35 παράγραφος 5 του νόμου 2121/1993⁴⁹.

⁴⁸ Δημήτρης Μαλακάσης, Η πνευματική ιδιοκτησία, Νόμος 2121/93 και εισηγητική 89 έκθεση, Ερμηνεία στα άρθρα, παρατηρήσεις, παραδείγματα, σχόλια, κρίσεις, Αθήνα 1994, Εκδόσεις Τσιβεριώτη

⁴⁹ Δημήτρης Μαλακάσης, Η πνευματική ιδιοκτησία, Νόμος 2121/93 και εισηγητική 89 έκθεση, Ερμηνεία στα άρθρα, παρατηρήσεις, παραδείγματα, σχόλια, κρίσεις, Αθήνα 1994, Εκδόσεις Τσιβεριώτη

Από την άλλη πλευρά, η διαχείριση του δικαιώματος είσπραξης της "εύλογης αμοιβής" που προβλέπεται στο άρθρο 49 του Ν. 2121/1993 ασκείται υποχρεωτικά μέσω των ΚΟΑ στους οποίους οι δικαιούχοι έχουν αναθέσει την άσκηση του δικαιώματος αυτού. Θεωρείται δεδομένο ότι κάθε δικαιούχος συγγενικού δικαιώματος (π.χ. ερμηνευτές και παραγωγοί φωνογραφημάτων) είναι ελεύθερος να αποφασίσει αν επιθυμεί να συμμετάσχει ως μέλος μιας ΚΟΑ. Περαιτέρω, έχουν το δικαίωμα να επιλέξουν αν θα συμμετάσχουν σε ελληνικό ή σε ξένο οργανισμό και αν ναι, ποιος ΚΟΑ θα είναι αυτός. Εάν ένας κάτοχος δικαιωμάτων δεν είναι μέλος μιας ΚΟΑ, φαίνεται ότι απλώς δεν θα εισπράττει τη δίκαιη αμοιβή του άρθρου 49 του Ν. 2121/93⁵⁰.

Ως εκ τούτου, φαίνεται ότι η ορθή ερμηνεία του νόμου, με βάση το ρητό κείμενο των διατάξεων καθώς και τη σαφή, ρητή και αληθινή βούληση του νομοθέτη, είναι ότι οι ΚΟΑ δικαιούνται να εισπράττουν αμοιβή μόνο για τους εν λόγω κατόχους δικαιωμάτων που εκπροσωπούν, με τους οποίους έχουν υπογράψει γραπτές συμβάσεις εκχώρησης- και των οποίων τα έργα μεταδίδονται από τους χρήστες.

Ωστόσο, ορισμένες ΚΟΑ ισχυρίζονται ότι δικαιούνται να εισπράττουν την εύλογη αμοιβή που προβλέπεται στο άρθρο 49 του νόμου 2121/1993,⁵¹ "για όλους τους δικαιούχους" - δηλαδή, ακόμη και για τους ερμηνευτές και τους παραγωγούς φωνογραφημάτων που δεν είναι μέλη της ΚΟΑ και δεν έχουν εκχωρήσει το συγκεκριμένο δικαίωμα σε αυτήν. Πρόκειται εδώ για εκκωφαντικά λανθασμένη ερμηνεία της νομοθεσίας με ιδιοτελή κίνητρα⁵².

⁵⁰ Δημήτρης Μαλακάσης, Η πνευματική ιδιοκτησία, Νόμος 2121/93 και εισηγητική 89 έκθεση, Ερμηνεία στα άρθρα, παρατηρήσεις, παραδείγματα, σχόλια, κρίσεις, Αθήνα 1994, Εκδόσεις Τσιβεριώτη

⁵¹ Δημήτρης Μαλακάσης, Η πνευματική ιδιοκτησία, Νόμος 2121/93 και εισηγητική 89 έκθεση, Ερμηνεία στα άρθρα, παρατηρήσεις, παραδείγματα, σχόλια, κρίσεις, Αθήνα 1994, Εκδόσεις Τσιβεριώτη

⁵² Δημήτρης Μαλακάσης, Η πνευματική ιδιοκτησία, Νόμος 2121/93 και εισηγητική 89 έκθεση, Ερμηνεία στα άρθρα, παρατηρήσεις, παραδείγματα, σχόλια, κρίσεις, Αθήνα 1994, Εκδόσεις Τσιβεριώτη

Το δικαίωμα εύλογης αμοιβής του άρθρου 49 του ν. 2121/1993 μπορεί να εκχωρηθεί μόνο σε ΚΟΑ, αλλά φαίνεται ότι οι ερμηνευτές και οι μουσικοί έχουν το δικαίωμα να απέχουν, για όσο χρόνο επιθυμούν, από την άσκηση του εν λόγω δικαιώματος, καθώς και να αναθέσουν την είσπραξή του σε αλλοδαπό ΚΟΑ ή σε ΚΟΑ που πρόκειται να συσταθεί στο μέλλον. Ο νόμος επιτρέπει την εκχώρηση του δικαιώματος αυτού μόνο σε ΚΟΑ και ορίζει ότι το δικαίωμα μπορεί να ασκηθεί μόνο από ΚΟΑ, αλλά δεν υποχρεώνει τον δικαιούχο να ασκήσει το δικαίωμα αυτό αναθέτοντας υποχρεωτικά την άσκησή του και την είσπραξή του σε υφιστάμενο ελληνικό ΚΟΑ. Εάν ο κάτοχος των δικαιωμάτων είναι πρόθυμος, μπορεί να εκχωρήσει το δικαίωμα αυτό, αλλά εάν όχι, δεν μπορεί να εξαναγκαστεί να το πράξει⁵³.

Επομένως, όλες οι ΚΟΑ έχουν το δικαίωμα - αυτονότητα - να λαμβάνουν δίκαιη αμοιβή για τα έργα και τους καλλιτέχνες που εκπροσωπούν. Ωστόσο, φαίνεται ότι δεν έχουν αυτό το δικαίωμα για κανέναν άλλον. Με άλλα λόγια, φαίνεται ότι καμία ΚΟΑ δεν δικαιούται να εισπράττει αμοιβή για τη μετάδοση έργων κατόχων δικαιωμάτων που δεν είναι μέλη της και που δεν της έχουν εκχωρήσει εγγράφως το δικαίωμα αυτό.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ :ΕΙΔΙΚΕΣ ΠΡΟΒΛΉΨΕΙΣ ΓΙΑ ΤΑ ΣΥΓΓΕΝΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΩΝ ΣΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

Η προστασία των συγγενικών δικαιωμάτων των καλλιτεχνών

⁵³ Δημήτρης Μαλακάσης, Η πνευματική ιδιοκτησία, Νόμος 2121/93 και εισηγητική 89 έκθεση, Ερμηνεία στα άρθρα, παρατηρήσεις, παραδείγματα, σχόλια, κρίσεις, Αθήνα 1994, Εκδόσεις Τσιβεριώτη

Η ελληνική νομοθεσία για την προστασία των συγγραφικών και συγγενικών δικαιωμάτων προβλέπει ένα σταθερό πλαίσιο προστασίας των δημιουργών καθώς και όλων των δικαιούχων συγγενικών δικαιωμάτων. Η νομοθεσία αυτή είναι σύγχρονη, και σε πλήρη εναρμόνιση με τις διεθνείς συνθήκες και τις ευρωπαϊκές οδηγίες για τα δικαιώματα των δημιουργών και τα συγγενικά δικαιώματα. Υπό αυτή την οπτική έχει ενσωματωθεί πλήρως στο Ελληνικό Δίκαιο και αποτελεί μέρος αυτού⁵⁴:

1. Η Σύμβαση της Βέρνης, η οποία έθεσε τα βασικά πρότυπα για την προστασία των λογοτεχνικών και καλλιτεχνικών έργων, ήδη από το 1886
2. Η Σύμβαση της Ρώμης για την προστασία των ερμηνευτών και εκτελεστών καλλιτεχνών, των παραγωγών φωνογραφημάτων και των ραδιοηλεκτρονικών οργανισμών, που συνήφθη το 1961
3. Η συμφωνία για τις εμπορικές πτυχές των δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας (συμφωνία TRIPS), η οποία υπεγράφη το 1994 στο Μαρακές.
4. Η Συνθήκη WIPO για τα πνευματικά δικαιώματα (WCT) και η Συνθήκη WIPO για τις ερμηνείες και τα φωνογραφήματα (WPPT), οι οποίες υπογράφηκαν το 1996 στη Γενεύη.

Παράλληλα έχει ενσωματωθεί στο ελληνικό δίκαιο η οδηγία 92/100/ΕΟΚ του Συμβουλίου για το δικαίωμα εκμίσθωσης, το δικαίωμα δανεισμού και ορισμένα δικαιώματα συγγενικά προς το δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας στον τομέα της πνευματικής ιδιοκτησίας, όπως κωδικοποιήθηκε με την οδηγία 2006/115/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου⁵⁵.

⁵⁴ Αποστολόπουλος Ε. Χάρης, Η οδηγία 2004/48/ΕΚ σχετικά με την επιβολή των δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας και ο νόμος 3524/2007 για τη μεταφορά της στο ελληνικό δίκαιο, ΧρΙΔ 2008, τόμος Η, τεύχος 2, σελ. 179 επ.

⁵⁵ Αποστολόπουλος Ε. Χάρης, Η οδηγία 2004/48/ΕΚ σχετικά με την επιβολή των δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας και ο νόμος 3524/2007 για τη μεταφορά της στο ελληνικό δίκαιο, ΧρΙΔ 2008, τόμος Η, τεύχος 2, σελ. 179 επ.

Η οδηγία 93/98/ΕΟΚ του Συμβουλίου για την εναρμόνιση της διάρκειας προστασίας του δικαιώματος του δημιουργού και ορισμένων συγγενικών δικαιωμάτων, όπως κωδικοποιήθηκε με την οδηγία 2006/116/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου,

Η οδηγία 2001/29/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για την εναρμόνιση ορισμένων πτυχών του δικαιώματος του δημιουργού και των συγγενικών δικαιωμάτων στην κοινωνία της πληροφορίας, όπως και η οδηγία 2004/48/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για την επιβολή των δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας.

Ειδικές πτυχές της νομικής προστασίας

Η προστασία που παρέχει ο νόμος, όσον αφορά τα δικαιώματα των δημιουργών, όπως ήδη ελέχθη, διαρκεί για όλη τη ζωή του δημιουργού συν εβδομήντα έτη μετά το θάνατό του, υπολογιζόμενα από την 1η Ιανουαρίου του έτους που έπεται του θανάτου του δημιουργού. Στις περιπτώσεις έργων από κοινού δημιουργίας, η εν λόγω εβδομηκονταετής διάρκεια υπολογίζεται από τον θάνατο του τελευταίου επιζώντος δημιουργού. Μετά τη λήξη της εν λόγω διάρκειας, το έργο περιέρχεται στο "κοινό κτήμα" και, κατά συνέπεια, μπορεί κανονικά να αξιοποιηθεί χωρίς περιορισμούς. Η προστασία των συγγενικών δικαιωμάτων του εκδότη λήγει πενήντα έτη μετά την τελευταία δημοσίευση του έργου⁵⁶.

Η ανωτέρω προστασία έχει ως πρωταρχική άμεση συνέπεια την υποχρέωση του χρήστη να λαμβάνει την άδεια των δικαιούχων πριν από τη χρήση κάθε

⁵⁶ Αποστολόπουλος Ε. Χάρης, Η οδηγία 2004/48/ΕΚ σχετικά με την επιβολή των δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας και ο νόμος 3524/2007 για τη μεταφορά της στο ελληνικό δίκαιο, ΧρΙΔ 2008, τόμος Η, τεύχος 2, σελ. 179 επ.

προστατευόμενου έργου. Η άδεια πρέπει να είναι απαραίτητα γραπτή (άδεια εκμετάλλευσης). Η μη τήρηση του γραπτού τύπου έχει ως αποτέλεσμα την ακυρότητα και την ακύρωση της άδειας- το δικαίωμα αυτό μπορεί να επικαλεστεί μόνο ο δικαιούχος.

Έτσι, κανένας χρήστης στην Ελλάδα δεν μπορεί να ισχυριστεί ότι έχει λάβει προφορικά άδεια χρήσης ενός έργου. Ταυτόχρονα, εναπόκειται στον δικαιούχο να αποφασίσει για τους όρους της αδειοδότησης του έργου του. Επιπλέον, ο δικαιούχος μπορεί να ορίσει αντιπρόσωπο σε μία ή περισσότερες περιοχές, για να τον εκπροσωπεί στην άσκηση του κληρονομικού του δικαιώματος έναντι των τοπικών χρηστών. Η πολιτική αυτή ακολουθείται πολύ συχνά από τους αλλοδαπούς δικαιούχους, για λόγους ευκολίας και ασφάλειας, όχι μόνο επειδή είναι πολύ δύσκολο γι' αυτούς να παρακολουθούν εξ αποστάσεως τις διάφορες χρήσεις των έργων τους, αλλά και επειδή πρέπει να ρυθμίζονται οι όροι και οι προϋποθέσεις της αδειοδότησης και να εισπράττονται οι οφειλόμενες αμοιβές⁵⁷.

Ακόμη πιο περίπλοκη είναι η αποτελεσματική προστασία των έργων, από απόσταση, σε περίπτωση μη νόμιμων χρήσεων. Όλες αυτές οι δραστηριότητες αναλαμβάνονται, για λογαριασμό τους, από αντιπροσώπους που είναι εξειδικευμένοι στη χορήγηση τέτοιων υπηρεσιών.

Περαιτέρω σε ότι αφορά στα συγγενικά δικαιώματα τα οποία εκρέουν από το περιουσιακό δικαίωμα του δημιουργού αναφέρονται συνοπτικά τα εξής στον Νόμο 2121/1993 ⁵⁸ :

Άρθρο 46: Άδεια από ερμηνευτές ή εκτελεστές καλλιτέχνες

⁵⁷ Αποστολόπουλος Ε. Χάρης, Η οδηγία 2004/48/ΕΚ σχετικά με την επιβολή των δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας και ο νόμος 3524/2007 για τη μεταφορά της στο ελληνικό δίκαιο, ΧρΙΔ 2008, τόμος Η, τεύχος 2, σελ. 179 επ.

⁵⁸ Ν. 2121/1993

1. Ως ερμηνευτές ή εκτελεστές καλλιτέχνες θεωρούνται τα πρόσωπα που ερμηνεύουν ή εκτελούν με οποιονδήποτε τρόπο έργα του πνεύματος όπως οι ηθοποιοί, οι μουσικοί, οι τραγουδιστές, οι χορωδοί, οι χορευτές, οι καλλιτέχνες κουκλοθέατρου, θεάτρου σκιών, θεάματος ποικιλιών (βαριετέ) ή ιπποδρόμου (τσίρκου).

2. Οι ερμηνευτές ή εκτελεστές καλλιτέχνες έχουν το δικαίωμα να επιτρέπουν ή να απαγορεύουν:

α) την εγγραφή της ερμηνείας ή εκτέλεσής τους σε υλικό φορέα,

β) την άμεση ή έμμεση, προσωρινή ή μόνιμη αναπαραγωγή με οποιοδήποτε μέσο και μορφή, εν όλω ή εν μέρει, όσον αφορά την εγγραφή σε υλικό φορέα της ερμηνείας ή εκτέλεσής τους,

γ) τη διανομή στο κοινό του υλικού φορέα με την εγγραφή της ερμηνείας ή εκτέλεσης, με πώληση ή με άλλους τρόπους. Το δικαίωμα διανομής δεν αναλώνεται εντός της Κοινότητας όσον αφορά τον υλικό φορέα με την εγγραφή της ερμηνείας ή εκτέλεσης, εκτός από την περίπτωση της πρώτης πώλησης εντός της Κοινότητας, που πραγματοποιείται από τον δικαιούχο ή με τη συγκατάθεσή του,

δ) την εκμίσθωση και το δημόσιο δανεισμό του υλικού φορέα με την εγγραφή της ερμηνείας ή εκτέλεσης. Τα δικαιώματα αυτά δεν αναλώνονται από οποιαδήποτε πώληση ή άλλη πράξη διανομής των ως άνω υλικών φορέων,

ε) τη ραδιοτηλεοπτική μετάδοση με οποιονδήποτε τρόπο, όπως ηλεκτρομαγνητικά κύματα, δορυφόροι, καλώδια, καθώς και την παρουσίαση στο κοινό του υλικού φορέα με την παράνομη εγγραφή της ζωντανής ερμηνείας ή εκτέλεσης,

στ) τη ραδιοτηλεοπτική μετάδοση με οποιονδήποτε τρόπο, όπως ηλεκτρομαγνητικά κύματα, δορυφόροι, καλώδια, της ζωντανής ερμηνείας ή εκτέλεσής τους, εκτός αν η μετάδοση αυτή αποτελεί αναμετάδοση νόμιμης μετάδοσης,

ζ) την παρουσίαση στο κοινό της ζωντανής ερμηνείας ή εκτέλεσής τους, που γίνεται με οποιονδήποτε τρόπο, εκτός από ραδιοτηλεοπτική μετάδοση,

η) τη διάθεση στο κοινό, ενσυρμάτως ή ασυρμάτως, κατά τρόπο ώστε οποιοσδήποτε να έχει πρόσβαση στην εγγραφή σε υλικό φορέα της ερμηνείας ή εκτέλεσής τους, όπου και όταν επιλέγει ο ίδιος. Το δικαίωμα αυτό δεν αναλώνεται με οποιαδήποτε πράξη διάθεσης στο κοινό με την έννοια της παρούσας ρύθμισης (άρθρα 2, 3 παρ. 2 και 3, 4 Οδηγίας 2001/29).

3.3 Οι όροι της αδειοδότησης

Οι όροι της αδειοδότησης καθορίζονται είτε από τον ίδιο τον δικαιούχο είτε από τον τοπικό αντιπρόσωπό του, ανά περίπτωση, και καθορίζουν την ακριβή επιτρεπόμενη χρήση του έργου, τη διάρκεια της άδειας, την αποκλειστικότητα ή μη της άδειας και ασφαλώς τους οικονομικούς της όρους⁵⁹.

Σύμφωνα με τον ελληνικό νόμο, οι χρήστες θα πρέπει να λαμβάνουν ξεχωριστή άδεια για κάθε εκμετάλλευση των έργων. Όλες οι χρήσεις - εκμεταλλεύσεις των έργων, χωρίς καμία εξαίρεση, προστατεύονται εξίσου. Ως διαφορετικές χρήσεις θεωρούνται π.χ. ο δανεισμός και η εκμίσθωση, η ραδιοτηλεοπτική μετάδοση, η παρουσίαση στο κοινό καθώς και η διάθεσή τους στο κοινό μέσω δικτύων, η δημόσια

⁵⁹ Καλλινίκου Διονυσία, Πνευματική Ιδιοκτησία και Αστικό Δίκαιο, ΧρΙΔ 2009, σελ. 10-18

εκτέλεση, η μηχανική αναπαραγωγή και διανομή στο κοινό με οποιαδήποτε μορφή, η μετάφραση κ.λπ.⁶⁰

Εκτός από τις παραπάνω χρήσεις, οι οποίες αφορούν το οικονομικό - περιουσιακό δικαίωμα του δημιουργού, ο ελληνικός νόμος προστατεύει το ηθικό δικαίωμα του δημιουργού επί του έργου του, προβλέποντας ότι αυτό δεν μπορεί να μεταβιβαστεί εν ζωή, υπό την ακόλουθη επιφύλαξη: "Η παροχή συναίνεσης από τον δημιουργό για μια ενέργεια ή παράλειψη που διαφορετικά θα συνιστούσε προσβολή του ηθικού του δικαιώματος θεωρείται ως μορφή άσκησης του ηθικού του δικαιώματος και τον δεσμεύει"⁶¹.

Παράλληλα, απαγορεύεται κάθε είδους διασκευή, τροποποίηση, διαρρύθμιση, ακρωτηριασμός (αποσπασματική χρήση) κ.λπ. ενός έργου, εκτός εάν έχει προηγηθεί η ρητή σχετική έγγραφη συναίνεση του δημιουργού, ενώ θα πρέπει επίσης να αναγνωρίζεται, στο μέτρο του δυνατού, το δικαίωμα πατρότητάς του. Μετά το θάνατο του δημιουργού, το ηθικό δικαίωμα μεταβιβάζεται στους κληρονόμους του, οι οποίοι θα πρέπει να το ασκούν σύμφωνα με τη διαθήκη του δημιουργού⁶².

Πέραν των ανωτέρω, οι εκδότες μουσικού υλικού έχουν το (σχετικό) δικαίωμα να επιτρέπουν ή να απαγορεύουν την αναπαραγωγή με αναπαραγωγικά, ηλεκτρονικά ή άλλα μέσα της μορφής στοιχειοθεσίας και σελιδοποίησης των έργων που έχουν εκδώσει, εφόσον η εν λόγω αναπαραγωγή γίνεται για σκοπούς εκμετάλλευσης. Η απαγόρευση αυτή αναφέρεται πάντοτε ρητά στους όρους μίσθωσης κάθε μουσικού υλικού. Έτσι, ο χρήστης που έχει μισθώσει το μουσικό υλικό που ανήκει σε έναν εκδότη, δεν δικαιούται να προβεί σε οποιαδήποτε ψηφιοποίηση, φωτοτυπία ή άλλου είδους αναπαραγωγή του είτε για δική του χρήση είτε για λογαριασμό τρίτου, ούτε για τις ανάγκες των προβών ούτε για τις παραστάσεις του έργου.

⁶⁰ Καλλινίκου Διονυσία, Πνευματική Ιδιοκτησία και Αστικό Δίκαιο, ΧρΙΔ 2009, σελ. 10-18

⁶¹ Καλλινίκου Διονυσία, Πνευματική Ιδιοκτησία και Αστικό Δίκαιο, ΧρΙΔ 2009, σελ. 10-18

⁶² Καλλινίκου Διονυσία, Πνευματική Ιδιοκτησία και Αστικό Δίκαιο, ΧρΙΔ 2009, σελ. 10-18

Ομοίως, ο χρήστης δεν επιτρέπεται να αναθέσει το μισθωμένο μουσικό υλικό σε τρίτους, είτε ολόκληρο είτε μέρος αυτού, με οποιονδήποτε τρόπο, όπως με δανεισμό ή υπενοικίαση. Οι ίδιοι περιορισμοί σχετικά με την απαγόρευση ανάθεσης του μουσικού υλικού ισχύουν και στην περίπτωση αγοράς του μουσικού υλικού από τον εκάστοτε Εκδότη, δηλαδή ο αγοραστής αποκτά το δικαίωμα της απεριόριστης χρήσης του για την ιδιωτική του μόνο εκμετάλλευση, χωρίς να δικαιούται να το μεταβιβάσει περαιτέρω σε τρίτους, με ή χωρίς αμοιβή, γεγονός που θα εμπόδιζε την κανονική εκμετάλλευση του μουσικού υλικού και θα έθιγε τα έννομα συμφέροντα του Εκδότη. Για το λόγο αυτό, για τη νομιμότητα όλων των προαναφερόμενων χρήσεων, απαιτείται η προηγούμενη σχετική έγγραφη άδεια του Εκδότη⁶³.

Η παραβίαση οποιασδήποτε από τις παραπάνω υποχρεώσεις από τους χρήστες επιφέρει ιδιαίτερα αυστηρές κυρώσεις, σύμφωνα με τον ελληνικό νόμο περί δικαιωμάτων δημιουργών και συγγενικών δικαιωμάτων, ο οποίος θεωρείται από τους αυστηρότερους στην Ευρώπη. Η παράνομη χρήση ενός έργου ή η χρήση κατά παράβαση των όρων αδειοδότησης, επισύρει βαριές αστικές και ποινικές κυρώσεις.

Οποιαδήποτε παραβίαση του ελληνικού νόμου για τα δικαιώματα των δημιουργών τιμωρείται με φυλάκιση από ένα (1) έτος τουλάχιστον έως δέκα (10) έτη σε πολύ σοβαρές περιπτώσεις. Επιπλέον, προβλέπεται η καταβολή υψηλών αποζημιώσεων και ηθικής βλάβης.

Το δικαστήριο μπορεί επίσης να αποφασίσει την άμεση παύση της παράνομης - μη εξουσιοδοτημένης χρήσης, διατάσσοντας, χωρίς καθυστέρηση, ασφαλιστικά μέτρα και προσωρινές διαταγές, ενώ, σε περίπτωση εντοπισμού πιθανής προσβολής, οι εισαγγελικές αρχές είναι αρμόδιες να διατάξουν την αστυνομία να σταματήσει αμέσως την πράξη αυτή.

⁶³ Καλλινίκου Διονυσία, Πνευματική Ιδιοκτησία και Αστικό Δίκαιο, ΧρΙΔ 2009, σελ. 10-18

Μέσα στο προαναφερθέν νομικό πλαίσιο, ο δημιουργός/ιδιοκτήτης συγγραφικών ή συγγενικών δικαιωμάτων, αισθάνεται ιδιαίτερα ασφαλής ότι οι χρήστες θα συμμορφώνονται κανονικά με τους όρους και τις προϋποθέσεις των αδειών που χορηγεί, έχοντας υπόψη ότι σε κάθε περίπτωση παραβίασης, είτε ο ίδιος άμεσα είτε ο εκπρόσωπός του στην Ελλάδα θα είναι σε θέση να προστατεύσει άμεσα και αποτελεσματικά τα δικαιώματά του.

Περαιτέρω, οι παραγωγοί φωνογραφημάτων (παραγωγοί ηχογραφήσεων) έχουν το δικαίωμα να επιτρέπουν ή να απαγορεύουν⁶⁴

α) την άμεση ή έμμεση, προσωρινή ή μόνιμη αναπαραγωγή με οποιοδήποτε μέσο και σε

οποιαδήποτε μορφή, εν όλω ή εν μέρει, των φωνογραφημάτων τους

β) τη διανομή στο κοινό των ανωτέρω ηχογραφήσεων με πώληση ή με άλλα μέσα.

Το

δικαίωμα διανομής δεν εξαντλείται εντός της Κοινότητας όσον αφορά τις εν λόγω ηχογραφήσεων, εκτός εάν η πρώτη πώληση στην Κοινότητα γίνεται από τον δικαιούχο ή με τη συγκατάθεσή του

γ) την εκμίσθωση και τον δημόσιο δανεισμό των εν λόγω εγγραφών. Τα δικαιώματα αυτά δεν εξαντλούνται από οποιαδήποτε πώληση ή άλλη πράξη διανομής των εν λόγω εγγραφών

δ) τη διάθεση στο κοινό, με ενσύρματα ή ασύρματα μέσα, κατά τρόπο που τα μέλη του κοινού να μπορούν να έχουν πρόσβαση σε αυτές από τόπο και χρόνο που επιλέγουν ατομικά που επιλέγουν οι ίδιοι όσον αφορά τα φωνογραφήματά τους.

⁶⁴ Καλλινίκου Διονυσία, Πνευματική Ιδιοκτησία και Αστικό Δίκαιο, ΧρΙΔ 2009, σελ. 10-18

ε) την εισαγωγή των εν λόγω εγγραφών που παράγονται στο εξωτερικό χωρίς τη συγκατάθεσή τους ή την εισαγωγή από χώρα εκτός της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, όταν το δικαίωμα επί των εν λόγω εισαγωγής στην Ελλάδα είχε διατηρηθεί από τον παραγωγό με σύμβαση

Οι παραγωγοί οπτικοακουστικών έργων (παραγωγοί οπτικών ή ηχητικών και οπτικών εγγραφών) έχουν το δικαίωμα να επιτρέπουν ή να απαγορεύουν:

α) την άμεση ή έμμεση, προσωρινή ή μόνιμη αναπαραγωγή με οποιοδήποτε μέσο και μορφή, εν όλω ή εν μέρει, του πρωτοτύπου και των αντιγράφων των ταινιών τους

β) τη διανομή στο κοινό των ανωτέρω εγγραφών, με πώληση ή με άλλα μέσα. Το δικαίωμα διανομής δεν εξαντλείται εντός της Κοινότητας όσον αφορά τις εν λόγω εγγραφές, εκτός εάν η πρώτη πώληση στην Κοινότητα γίνεται από τον δικαιούχο ή με τη συγκατάθεσή του

γ) την εκμίσθωση και τον δημόσιο δανεισμό των εν λόγω εγγραφών. Τα δικαιώματα αυτά δεν εξαντλούνται από οποιαδήποτε πώληση ή άλλη πράξη διανομής των εν λόγω εγγραφών

δ) τη διάθεση στο κοινό, με ενσύρματα ή ασύρματα μέσα, κατά τρόπο που τα μέλη του κοινού να μπορούν να έχουν πρόσβαση σε αυτές από τόπο και χρόνο που επιλέγουν ατομικά από τα ίδια όσον αφορά το πρωτότυπο και τα αντίγραφα των ταινιών τους. Το δικαίωμα αυτό δεν πρέπει να εξαντλείται με οποιαδήποτε πράξη διάθεσης στο κοινό κατά την έννοια της παρούσας επιφύλαξης

ε) την εισαγωγή των εν λόγω εγγραφών που παράγονται στο εξωτερικό χωρίς τη συγκατάθεσή τους ή την εισαγωγή από χώρα εκτός της Ευρωπαϊκής Κοινότητας,

όταν το δικαίωμα επί των εν λόγω εισαγωγή στην Ελλάδα είχε διατηρηθεί από τον παραγωγό με σύμβαση

στ) η μετάδοση των εν λόγω εγγραφών με οποιοδήποτε μέσο, συμπεριλαμβανομένων των δορυφορικών ή καλωδιακών, καθώς και καθώς και η παρουσίαση στο κοινό

Περαιτέρω προβλέψεις για τα πνευματικά και συγγενικά δικαιώματα των καλλιτεχνών στην ελληνική νομοθεσία

Στην Ελλάδα, ένα συγγραφικό έργο προστατεύεται από το δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας από τη δημιουργία του, χωρίς να απαιτείται κατάθεση ή άλλη διατύπωση καταχώρισης. Παρά την έλλειψη απαιτήσεων καταχώρισης ή κατάθεσης, ο Ελληνικός Οργανισμός Πνευματικής Ιδιοκτησίας (ΟΠΙ) εισήγαγε το 2019 μια ψηφιακή υπηρεσία "χρονοσήμανσης", η οποία επιτρέπει στους δημιουργούς να πιστοποιούν την ημερομηνία δημιουργίας του έργου τους. Το έργο που προστατεύεται από πνευματικά δικαιώματα καταγράφεται σε μια διαδικτυακή πλατφόρμα που διαχειρίζεται έναντι καταβολής ενός συμβολικού χρηματικού ποσού, το οποίο εξαρτάται από το μέγεθος του αρχείου που ανεβαίνει.

Περαιτέρω, ο πρόσφατα εκδοθείς νόμος αριθ. 4761/2020 τροποποίησε τον νόμο αριθ. 4481/2017 για τη συλλογική διαχείριση δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας και συγγενικών δικαιωμάτων και την πολυεδρική αδειοδότηση μουσικών έργων για επιγραμμική χρήση στην εσωτερική αγορά και εισήγαγε διατάξεις για την ενισχυμένη προστασία των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας και των συγγενικών δικαιωμάτων μέσω του διαδικτύου.

Με την τροποποίηση αυτή, διευρύνθηκε το πεδίο εφαρμογής του ν. 4481/2017 και εισήχθησαν διατάξεις που αφορούν τις εταιρείες συλλογικής διαχείρισης πνευματικών δικαιωμάτων και τους ανεξάρτητους φορείς διαχείρισης πνευματικών δικαιωμάτων που είναι εγκατεστημένοι στο εξωτερικό και ενδιαφέρονται να

δραστηριοποιηθούν στην Ελλάδα. Το άρθρο 66Ε του ελληνικού νόμου περί πνευματικής ιδιοκτησίας τροποποιήθηκε επίσης για να διευρυνθεί το δικαίωμα κίνησης διοικητικής διαδικασίας "ειδοποίησης και κατάσχεσης" για μη αδειοδοτημένη διαδικτυακή μετάδοση εκδηλώσεων που καλύπτονται από εθνική ή διεθνή τηλεοπτική μετάδοση, εφόσον η διαδικτυακή μετάδοση πραγματοποιείται ταυτόχρονα με την εκδήλωση.⁶⁵

Επιπλέον, ο νόμος 4679/2020 που τέθηκε πρόσφατα σε ισχύ συσσωμάτωσε την οδηγία (ΕΕ) 2015/24362 στο ελληνικό δίκαιο, καταργώντας τον προηγούμενο ισχύοντα νόμο 4072/2012 για την προστασία των εμπορικών σημάτων και εισήγαγε διάφορες αλλαγές, μεταξύ των οποίων:

1. τον περιορισμό του πεδίου εφαρμογής ορισμένων δικαιωμάτων εμπορικών σημάτων με σκοπό τη διασφάλιση και την ενίσχυση του ανταγωνισμού,
2. νέες αρμοδιότητες των πολιτικών δικαστηρίων, τα οποία είναι πλέον αρμόδια και για την αξιολόγηση της εγκυρότητας ενός εμπορικού σήματος (που προηγουμένως ανατίθετο στα διοικητικά δικαστήρια),
3. ο περιορισμός της συναίνεσης (τώρα είναι δυνατός και σε αγωγές ακυρότητας εμπορικών σημάτων)- και τροποποιήσεις στα επίσημα τέλη.

Επιπλέον, ο νόμος 4796/2021 τροποποίησε τον νόμο 4679/2020 με σκοπό τη μεταφορά της αρμοδιότητας και της ευθύνης για τη διεκπεραίωση των αιτήσεων εμπορικών σημάτων και των σχετικών διαδικασιών από το Υπουργείο Ανάπτυξης και Επενδύσεων στον Ελληνικό Οργανισμό Βιομηχανικής Ιδιοκτησίας (ΟΒΙ).

Περαιτέρω η ελληνική νομοθεσία περί πνευματικής ιδιοκτησίας και συγγενικών δικαιωμάτων, προστατεύει τα συγγραφικά έργα που συνδέονται με κάθε πρωτότυπο λογοτεχνικό και καλλιτεχνικό ή επιστημονικό πνευματικό δημιούργημα, εκφρασμένο σε οποιαδήποτε μορφή. Δεν υπάρχει ειδικός ορισμός για

⁶⁵ Ν. 4761/2020

την "πρωτοτυπία" στον ελληνικό νόμο περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Ωστόσο, η νομική βιβλιογραφία υποστηρίζει ότι η πρωτοτυπία κάθε έργου νοείται ως προερχόμενη από την προσωπική συμβολή του δημιουργού, με αποτέλεσμα να διαθέτει έναν ορισμένο βαθμό ατομικότητας που το διακρίνει από τα έργα της διανοήσης της καθημερινής ζωής.

Στην περίπτωση πολλαπλών δημιουργών, ο ελληνικός νόμος περί πνευματικής ιδιοκτησίας διακρίνει μεταξύ έργων κοινής δημιουργίας και συλλογικών και σύνθετων έργων. Ο όρος "έργο κοινής δημιουργίας" χαρακτηρίζει κάθε έργο που είναι αποτέλεσμα της άμεσης συνεργασίας δύο ή περισσότερων δημιουργών- ο όρος "συλλογικό έργο" χαρακτηρίζει κάθε έργο που δημιουργήθηκε με την ανεξάρτητη συμβολή περισσότερων δημιουργών που ενεργούν υπό την πνευματική καθοδήγηση και τον συντονισμό ενός προσώπου- και ο όρος "σύνθετο έργο" αναφέρεται σε έργο που αποτελείται από μέρη που δημιουργήθηκαν χωριστά.

Όσον αφορά τη διάρκεια του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας, ο γενικός κανόνας είναι ότι η προστασία διαρκεί για τη ζωή του δημιουργού και συνεχίζεται στη συνέχεια για 70 ακόμη έτη. Ειδικοί κανόνες διάρκειας ενδέχεται να ισχύουν για ορισμένα είδη έργων, όπως τα έργα κοινής δημιουργίας, οι μουσικές συνθέσεις, τα ανώνυμα ή ψευδώνυμα έργα και τα οπτικοακουστικά έργα.

Όσον αφορά τις ρυθμίσεις εκμετάλλευσης των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας, ο ελληνικός νόμος περί πνευματικής ιδιοκτησίας απαιτεί γραπτή συμφωνία και γενικά απαγορεύει την εκχώρηση ή την παραχώρηση άδειας για το σύνολο των μελλοντικών έργων του δημιουργού ή τις δεσμεύσεις (προς όφελος του εκδοχέα ή του αδειούχου) που σκοπεύουν να καταλάβουν μέσα εκμετάλλευσης τα οποία δεν υπήρχαν ή ήταν άγνωστα κατά τον χρόνο σύναψης της συμφωνίας.

Επιπρόσθετα π ελληνικός νόμος περί πνευματικής ιδιοκτησίας αναγνωρίζει ένα δικαίωμα μεταπώλησης (γνωστό και ως *droit de suite*) με το οποίο ο δημιουργός

μπορεί να διεκδικήσει δικαιώματα επί των έργων του που μεταπωλούνται από επαγγελματίες της αγοράς τέχνης.

Ο γενικός κανόνας για τα έργα που δημιουργήθηκαν από εργαζόμενους είναι ότι ο αρχικός δικαιούχος των πνευματικών δικαιωμάτων είναι ο εργαζόμενος. Εάν δεν υπάρχει αντίθετη συμφωνία, τα οικονομικά δικαιώματα του δημιουργού, τα οποία είναι απαραίτητα για την εκπλήρωση του σκοπού της σύμβασης εργασίας, μεταβιβάζονται αυτομάτως (ipso jure) στον εργοδότη.

Περαιτέρω, ο ελληνικός νόμος περί πνευματικής ιδιοκτησίας παρέχει ad hoc προστασία στο λογισμικό, καθώς αυτό θεωρείται λογοτεχνικό έργο. Οι ιδέες και οι αρχές στις οποίες βασίζονται τα στοιχεία ενός συγκεκριμένου λογισμικού δεν προστατεύονται. Το λογισμικό θεωρείται πρωτότυπο πνευματικό έργο εάν αποτελεί προσωπική δημιουργία του δημιουργού του. Στις περιπτώσεις που το λογισμικό δημιουργείται από εργαζόμενο κατά την εκτέλεση σύμβασης εργασίας ή κατόπιν οδηγιών του εργοδότη του, τα οικονομικά δικαιώματα επί του λογισμικού μεταβιβάζονται αυτομάτως στον εργοδότη, εκτός εάν έχει συμφωνηθεί εγγράφως διαφορετικά.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ –ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ ΠΕΡΙ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΣΥΓΓΕΝΙΚΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ

4.1 Νομολογία περί των αποκλειστικών πνευματικών και συγγενικών δικαιωμάτων

Το άρθρο 3 του νόμου 2121/1993 ορίζει «ότι το περιουσιακό δικαίωμα δίνει στους δημιουργούς ιδίως την εξουσία (δικαίωμα) να επιτρέπουν ή να απαγορεύουν την παρουσίαση στο κοινό των έργων τους, ενσυρμάτως ή ασυρμάτως ή με οποιονδήποτε

άλλο τρόπο, καθώς και να καθιστούν προσιτά τα έργα τους στο κοινό κατά τρόπο ώστε οποιοσδήποτε να έχει πρόσβαση στα έργα αυτά, όπου και όταν επιλέγει ο ίδιος.

Ειδικότερα, σύμφωνα με την παράγραφο⁶⁶ 1 του άρθρου 66 του Νόμου 2121/1993, τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον ενός έτους και χρηματική ποινή 2.900 -15.000 ευρώ όποιος χωρίς δικαίωμα και κατά παράβαση των διατάξεων του παρόντος νόμου ή διατάξεων των κυρωμένων με νόμο πολυμερών διεθνών συμβάσεων για την προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας εγγράφει έργα ή αντίτυπα, αναπαράγει αυτά άμεσα ή έμμεσα, προσωρινά ή μόνιμα, με οποιαδήποτε μορφή, εν όλω ή εν μέρει, μεταφράζει, διασκευάζει, προσαρμόζει ή μετατρέπει αυτά, προβαίνει σε διανομή αυτών στο κοινό με πώληση ή με άλλους τρόπους ή κατέχει με σκοπό διανομής, εκμισθώνει, εκτελεί δημόσια, μεταδίδει ραδιοηλεκτρονικά κατά οποιονδήποτε τρόπο, παρουσιάζει στο κοινό έργα ή αντίτυπα με οποιονδήποτε τρόπο, εισάγει αντίτυπα του έργου που παρήχθησαν παράνομα στο εξωτερικό χωρίς τη συναίνεση του δημιουργού και γενικά εκμεταλλεύεται έργα, αντίγραφα ή αντίτυπα που είναι αντικείμενο πνευματικής ιδιοκτησίας ή προσβάλλει το ηθικό δικαίωμα του πνευματικού δημιουργού να αποφασίζει για τη δημοσίευση του έργου στο κοινό, καθώς και να παρουσιάζει αυτό αναλλοίωτο χωρίς προσθήκες ή περικοπές (άρθρο 8 παρ.1 Οδηγίας 2001/29).

Μέχρι σήμερα τα ελληνικά δικαστήρια έχουν ασχοληθεί με μικρό αριθμό υποθέσεων που αναφέρονται σε πράξεις και χρήσεις έργων στο περιβάλλον του διαδικτύου.

Τέτοιες είναι οι πράξεις αποτύπωσης και αναπαραγωγής έργων σε ψηφιακή μορφή και η παρουσίασή τους στο κοινό μέσω του διαδικτύου που συνιστούν διακριτές μορφές εκμετάλλευσης και απαιτούν ειδική άδεια. Ειδικότερα αναφέρεται εδώ η υπόθεση 1639/2001 στο Πρωτοδικείο Αθηνών, που αφορούσε στην ανάρτηση ψηφιακών αντιτύπων βιβλίων. Περαιτέρω, σημαντική ήταν η υπόθεση 4860/2005 για αναφορικά με την ανάρτηση και λήψη μουσικών αρχείων όπως και η υπόθεση 8084/2009 που αφορούσε στην ροή βιντεοκλίπ).

⁶⁶ Ν2121/1993

Πρόκειται εδώ για συμφωνίες αδειοδότησης οι οποίες είναι δυνατές και εφαρμόζονται μεταξύ εταιρειών συλλογικής διαχείρισης όπως και φορέων εκμετάλλευσης ψηφιακών πλατφορμών οι οποίες παρέχουν ψηφιακό περιεχόμενο. Ωστόσο εδώ παρατηρείται ότι πρόκειται για παραβίαση του αποκλειστικού δικαιώματος των δημιουργών σύμφωνα με το άρθρο 3 παρ. 1 του Ν2121/93 περί πνευματικής ιδιοκτησίας και συγγενικών δικαιωμάτων . γεγονός που επιφέρει αστικές και ποινικές κυρώσεις. Περαιτέρω, στην περίπτωση διαμεσολαβητών που παρέχουν αποκλειστική διαδικτυακή πρόσβαση στους χρήστες χωρίς πραγματικό έλεγχο του περιεχομένου που διανέμεται όπως και των πράξεων των χρηστών ο προαναφερθέντας νόμος προβλέπει ότι σε περίπτωση παραβίασης των πνευματικών ή των συγγενικών δικαιωμάτων ο δημιουργός ή ο δικαιούχος έχει το έννομο δικαίωμα να απαιτήσει την αναγνώριση αυτού του δικαιώματος και την διακοπή της προσβολής του. Το κατάλληλο και ανάλογο μέτρο για τη διακοπή της εν λόγω προσβολής έχει κριθεί από τα δικαστήρια ότι είναι ο τεχνικός αποκλεισμός της πρόσβασης σε ιστοτόπους και IP διευθύνσεων που περιέχουν παράνομο περιεχόμενο όπως καταδείχθηκε στην υπόθεση 4658/2012 η οποία εκδικάστηκε στο πρωτοδικείο Αθηνών.

Επιπλέον σε πρόσφατη απόφαση της 22/12/2014 το Πρωτοδικείο Αθηνών (υπόθεση αριθ. 13478) ασχολήθηκε με διαδικτυακές υπηρεσίες περιεχομένου που παρέχονται με τη χρήση του BitTorrent πρωτοκόλλου. Στην υπόθεση αυτή μια ομάδα οργανισμών συλλογικής διαχείρισης που εκπροσωπούσε διάφορους κατόχους δικαιωμάτων άσκησε προσφυγή κατά παρόχων υπηρεσιών διαδικτύου σύμφωνα με το άρθρο 63Α του ελληνικού νόμου περί πνευματικής ιδιοκτησίας Ν. 2121/93, απαιτώντας την αποκάλυψη των προσωπικών δεδομένων των χρηστών που αντιστοιχούν στη διεύθυνση IP. Επισημαίνεται εδώ ότι το άρθρο 63Α εφαρμόζει τις μέριμνες του άρθρου 8 της οδηγίας 2004/48, η οποία προβλέπει πως :

"Κατόπιν αιτήσεως διαδίκου ο οποίος έχει παρουσιάσει ευλόγως διαθέσιμα αποδεικτικά στοιχεία επαρκή για να στηρίζουν τους ισχυρισμούς του περί παραβίασης

ή απειλής παραβίασης των δικαιωμάτων που απορρέουν από τον παρόντα νόμο και έχει, για την τεκμηρίωση των εν λόγω ισχυρισμούς του, αποδεικτικά στοιχεία τα οποία βρίσκονται υπό τον έλεγχο του αντιδίκου, τότε το δικαστήριο μπορεί να διατάξει, κατόπιν αιτήσεως του διαδίκου, την προσκόμιση των εν λόγω αποδεικτικών στοιχείων από τον αντίδικο.”.

Το δικαστήριο με βάση την προστασία των δεδομένων και τη διαφύλαξη των τηλεπικοινωνιών απορρήτου έκρινε ότι η άρση του απορρήτου είναι δυνατή μόνο υπό πολύ περιορισμένους όρους που αφορούν την εθνική ασφάλεια. Τέλος, το δικαστήριο απέρριψε την αίτηση γνωστοποίησης των προσωπικών δεδομένων, καθώς θεώρησε ότι πρόκειται για απαράδεκτη παρέμβαση στην ιδιωτική σφαίρα και ως εκ τούτου αντίθετη με την αρχή της αναλογικότητας.

Ωστόσο οι δικαιούχοι μπορούν να υποβάλουν αίτηση ασφαλιστικών μέτρων κατά διαμεσολαβητών των οποίων υπηρεσίες τους χρησιμοποιούνται από τρίτους για την παραβίαση δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας ή συγγενικών δικαιωμάτων.

Περαιτέρω, 5249/2014 απόφαση του Πολυμελούς Πρωτοδικείου Αθηνών, αξιοποιώντας την Νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου επισημαίνει τα εξής⁶⁷ : «Στην περίπτωση που το περιεχόμενο ιστοσελίδας στην οποία παραπέμπει ο σύνδεσμος είναι αντικείμενο δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας τίθεται υπό αμφισβήτηση η νομιμότητα της παραπομπής αν αυτή γίνεται χωρίς άδεια.... Εξ αυτών συνάγεται ότι στο χώρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης εφόσον η πρόσβαση σε κάποιο έργο που έχει αναρτηθεί σε ιστοσελίδα στο διαδίκτυο έχει αφεθεί ελεύθερη από το δικαιούχο των πνευματικών δικαιωμάτων είναι ελεύθερη και η δημιουργία υπερσυνδέσμων προς αυτή σε άλλες ιστοσελίδες.... Αφού δε αυτά ισχύουν στην περίπτωση και του ενσωματωμένου περιεχομένου, πρέπει να γίνει δεκτό *a fortiori* ότι δεν μπορεί να γίνει διάκριση ούτε στην περίπτωση των βαθέων συνδέσμων που παραπέμπουν ως προαναφέρθηκε απευθείας στην βαθύτερη ιστοσελίδα εάν και

⁶⁷ 5249/2014 απόφαση του Πολυμελούς Πρωτοδικείου Αθηνών

εφόσον βέβαια δεν πρόκειται για μέθοδο παράκαμψης μέτρων ελέγχου της πρόσβασης στο περιεχόμενο που ενσωματώνονται στον κώδικα της αρχικής σελίδας. Αφού, λοιπόν δεν μπορεί να χαρακτηριστεί ως αναμετάδοση η παραπομπή με υπερσύνδεσμο σε περιεχόμενο που κατέστη ελεύθερα διαθέσιμο στο διαδίκτυο έστω και χωρίς την άδεια του δικαιούχου πνευματικών δικαιωμάτων δεν υπάρχει και προσβολή στην περίπτωση αυτή των εν λόγω δικαιωμάτων. Τέτοια παραβίαση μπορεί να γίνει μόνο από το πρόσωπο που αναρτά το έργο στο διαδίκτυο και το καθιστά για πρώτη φορά ελεύθερα προσβάσιμο.»

Πέραν τούτου στην απόφαση σημειώνεται : «στην ως άνω ιστοσελίδα δεν διαθέτει αποθηκευμένα (uploaded) έργα σε διακομιστές (servers) που υποστηρίζουν την διαδικτυακή παρουσία του ιστοτόπου....., και ότι η μόνη δυνατότητα που παρέχεται προς τους επισκέπτες σε σχέση με τα τηλεοπτικά έργα είναι η παραπομπή, μέσω συνδέσμων προκειμένου προς τις επίσημες ιστοσελίδες των τηλεοπτικών σταθμών, στις οποίες είναι ανηρτημένα και αποθηκευμένα τα εν λόγω έργα, στους διακομιστές εκείνων των διαδικτυακών τύπων και ότι οι τοποθετημένοι στην ιστοσελίδα αυτοί σύνδεσμοι υπερκειμένου που παραπέμπουν τους χρήστες του Διαδικτύου στους επίσημους διαδικτυακούς τόπους των τηλεοπτικών σταθμών όπου είναι αναρτημένα τα εν λόγω έργα δεν υποστηρίζουν μετάδοση έργου με τη μέθοδο streaming (ροής) ή on demand (κατ' αίτηση) από τον διαδικτυακό αυτό τόποβ) δεν υποχρεούται να λάβει άδεια των δικαιούχων ή της εναγομένης ως διαχειρίστριας πνευματικών δικαιωμάτων περιουσιακής φύσεως ή να υπογράψει σύμβαση με αυτή για την τοποθέτηση των ως άνω υπερσυνδέσμων, ούτε να καταβάλει οποιοδήποτε χρηματικό ποσό στην εναγομένη για τον ίδιο λόγο, για το λόγο ότι δεν προβαίνει σε προσβολή των πνευματικών δικαιωμάτων δημιουργών τους οποίους εκπροσωπεί η εναγομένη καθώς η τοποθέτηση των συνδέσμων δεν αποτελεί μέθοδο « αναπαραγωγής» « παρουσίας στο κοινό» « μετάδοσης στο κοινό» ούτε με αυτό τον τρόπο ο ενάγων καθιστά προσιτά στο κοινό τα εν λόγω έργα κατά την έννοια του άρθρου 3 του ν 2121/1993.

Αμοιβές και άδειες για δημιουργούς και ερμηνευτές

Η άδεια του δημιουργού ή άλλου δικαιούχου είναι αναγκαία για τη νόμιμη χρήση του προστατευόμενου έργου. Αυτή χορηγείται στο πλαίσιο συμβάσεων ή αδειών εκμετάλλευσης που καταρτίζονται εγγράφως και μπορεί να συνεπάγονται την καταβολή αμοιβής. Εάν οι δημιουργοί και οι ερμηνευτές και εκτελεστές ασκούν τα αποκλειστικά δικαιώματά τους με τη χορήγηση αδειών σε επιχειρήσεις εκμετάλλευσης, τίθεται το ερώτημα πώς μπορούν καλύτερα να εξασφαλίσουν επαρκή αμοιβή από τις άδειες αυτές. Στις περιπτώσεις που απαιτείται άδεια όχι μόνο από το δημιουργό του έργου το οποίο ενσωματώνεται στο φωνογράφημα, αλλά και από τον ερμηνευτή ή εκτελεστή καλλιτέχνη και τον παραγωγό φωνογραφήματος για τη δική τους συνεισφορά πάνω στο φωνογράφημα, η ανάγκη άδειας του δημιουργού είναι απαραίτητη και υπάρχει παράλληλα με την άδεια του ερμηνευτή ή εκτελεστή καλλιτέχνη και του παραγωγού φωνογραφήματος. Όταν δεν απαιτείται άδεια του δικαιούχου συγγενικού δικαιώματος, αλλά καθιερώνεται δικαίωμα εύλογης και ενιαίας αμοιβής, όπως όταν υλικός φορέας ήχου που έχει νόμιμα εγγραφεί χρησιμοποιείται για ραδιοτηλεοπτική μετάδοση ή για παρουσίαση στο κοινό, οι ερμηνευτές ή εκτελεστές καλλιτέχνες και οι παραγωγοί φωνογραφημάτων δεν χρειάζεται να δώσουν την άδειά τους, αλλά έχουν το δικαίωμα εύλογης αμοιβής, με βάση το άρθρο 49 ν. 2121/1993, ενώ οι πνευματικοί δημιουργοί έχουν απόλυτο και αποκλειστικό δικαίωμα και χωρίς την άδειά τους δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί νόμιμα η ραδιοτηλεοπτική μετάδοση και παρουσίαση στο κοινό των μουσικών έργων τους που είναι ενσωματωμένα σε υλικό φορέα ήχου. Ο μηχανισμός αυτός επιτρέπει την ισορροπία των δύο κατηγοριών δικαιωμάτων τα οποία δεν συγκρούονται μεταξύ τους γιατί, πρόκειται για διαφορετικά δικαιώματα.

Ούτε ο νόμος ούτε οι διεθνείς συμβάσεις αναφέρονται στην υπεροχή του ενός δικαιώματος έναντι του άλλου ή στην υπεροχή της μιας αμοιβής έναντι της άλλης. Αφού τα δύο δικαιώματα λειτουργούν παράλληλα είναι αυτονόητο ότι η καταβολή αμοιβής είναι αναγκαία και για τις δύο κατηγορίες δικαιωμάτων, σύμφωνα με τους κανόνες που προβλέπονται από την εθνική νομοθεσία. Αξίζει τέλος να

παρατηρηθεί ότι η Οδηγία 2001/29 για την κοινωνία της πληροφορίας αναγνωρίζει τα ψηφιακά δικαιώματα του δημιουργού και των δικαιούχων συγγενικών δικαιωμάτων σε ενιαίο κείμενο, ισότιμα για όλους τους δικαιούχους (βλ. άρθρα 2,3 και 4). Άρα όλα οδηγούν στη συνύπαρξη και παράλληλη άσκηση των δύο δικαιωμάτων και όχι στην υπεροχή του ενός έναντι του άλλου ή αντίστροφα στον υποδεέστερο χαρακτήρα του ενός έναντι του άλλου.

Ως γενικός κανόνας για όλα τα είδη συμβάσεων προκειμένου να διασφαλιστούν τα οικονομικά συμφέροντα του δημιουργού/δημιουργού και –περισσότερο ακριβέστερα- το δικαίωμά του/της να συμμετέχει συνεχώς και επαρκώς στα κέρδη που προκύπτουν από την εκμετάλλευση του/των έργου/ων του από τις λεγόμενες "επιχειρήσεις εκμετάλλευσης", όπως οι εκδότες, οι παραγωγοί φωνογραφημάτων κ.λπ.⁶⁸

Ειδικότερα, ο Νόμος (Ν. 2121/1993) έχει υιοθετήσει την αρχή της "αμοιβής του δημιουργού κατά ποσοστό" (άρθρο 32 § 1 εδ. 1). Σύμφωνα με τον κανόνα αυτό, η αμοιβή που καταβάλλεται στον δημιουργό από τον αντισυμβαλλόμενο για τις δικαιопραξίες που αφορούν τη μεταβίβαση του οικονομικού δικαιώματος ή των εξουσιών που απορρέουν από αυτό ή την εκχώρηση των αδειών εκμετάλλευσης, πρέπει να συμφωνείται σε συγκεκριμένο ποσοστό, το ύψος του το οποίο καθορίζεται ελεύθερα από τα συμβαλλόμενα μέρη. Η βάση για τον υπολογισμού της οφειλόμενης αμοιβής είναι το σύνολο των ακαθάριστων εσόδων και εξόδων, που πραγματοποιούνται από τη δραστηριότητα του αντισυμβαλλόμενου μέρους και τα οποία προέρχονται από το προς εκμετάλλευση έργο⁶⁹(άρθρο 1 § 2).

Λαμβάνοντας υπόψη την ανισότητα ως προς την οικονομική ή/και διαπραγματευτική δύναμη που υπάρχει συνήθως μεταξύ των συμβαλλομένων μερών (επιχειρήσεις εκμετάλλευσης και δημιουργοί), ο υφιστάμενος κανόνας δεν

⁶⁸ Νόμος 2121/1993

⁶⁹ Ν. 2121/1993

αποκλείει τη δυνατότητα συμπίεσης της των οικονομικών συμφερόντων του δημιουργού σε σημείο μηδενισμού. Σύμφωνα με την εν λόγω άποψη, ως εγγενές όριο στον καθορισμό του ποσοστού αμοιβής ενός θα μπορούσε να εξετάσει το πρότυπο της "εύλογης ποσοστιαίας αμοιβής" που θεσπίστηκε από⁷⁰:

(i) τις διατάξεις του Ν. 2121/1993 που προβλέπουν ένα ελάχιστο ποσοστό αμοιβής σε ειδικούς τύπους συμβάσεων (δηλ. το άρθρο 1 του ν. 33, 36, 37 κ.λπ).⁷¹

(ii) τη γενική διάταξη περί "ακυρότητας των συμφωνιών στο βαθμό που αυτές καθορίζουν ποσοστιαίες αμοιβές που είναι χαμηλότερες ή περιέχουν ρήτρες που είναι λιγότερο ευνοϊκές για τους συγγραφείς σε σύγκριση με αυτές που προβλέπονται στο άρθρο 4 του ν. 32-38 του του ίδιου κεφαλαίου" (άρθρο 39 του ν. 2121/1993) και

(iii) τις γενικές διατάξεις του άρθρου 39 του ν. 2121/1993. 178-179 του ελληνικού Αστικού Κώδικα (ακυρότητα των συμβάσεων που είναι αντίθετες προς το κοινό καλό και τα χρηστά ήθη).

Η ίδια άποψη εντοπίζεται και σε ορισμένες δικαστικές αποφάσεις⁷² (βλ, για παράδειγμα, την υπόθεση 8138/2000 του Εφετείου Αθηνών, ΔΕΕ 2001, σελ. 60 κ.ε.). Πρέπει να σημειωθεί ότι ο γενικός κανόνας που περιέχεται στο άρθρο 1 του Συντάγματος. 32 παρ. 1 Ν. 2121/1993 εφαρμόζεται σε όλες τις περιπτώσεις, εκτός εάν⁷³: α) ο νόμος περιέχει ειδική διάταξη, που ορίζει διαφορετικά όπου το ποσοστό του εισοδήματος από την εκμετάλλευση/έκδοση που πρέπει να λάβουν οι συγγραφείς/δημιουργοί καθορίζεται από το νόμο ή σε περιπτώσεις όταν η πρακτική

⁷⁰ Νόμος 2121/1993

⁷¹ Δελούκα Σπ. Κατερίνα, Η κατ' άρθρο 65 ν. 2121/1993 προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας. Παρατηρήσεις (I) υπό την ΕφΘεσ 4033/1995, ΕπισκεΔ 1996, σελ. 875 επ.

⁷² Υπόθεση 8138/2000 του Εφετείου Αθηνών,

⁷³ Δελούκα Σπ. Κατερίνα, Η κατ' άρθρο 65 ν. 2121/1993 προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας. Παρατηρήσεις (I) υπό την ΕφΘεσ 4033/1995, ΕπισκεΔ 1996, σελ. 875 επ.

αδυναμία ή η φύση ή/και οι όροι της εκμετάλλευσης καθιστούν αδύνατη την εφαρμογή ενός ποσοστιαίου υπολογισμού της αμοιβής⁷⁴ (άρθρο 32 § 1) και

β) η συμφωνία δεν αναφέρεται σε έργα που δημιουργήθηκαν από εργαζόμενους σε εκτέλεση σύμβασης εργασίας, σε προγράμματα ηλεκτρονικών υπολογιστών. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι στις τελευταίες αυτές περιπτώσεις, η αμοιβή του δημιουργού θα μπορούσε να καθοριστεί σε συγκεκριμένο ποσό (από τα συμβαλλόμενα μέρη).

Στο πλαίσιο αυτό, "εύλογο" ποσοστό αμοιβής διαμορφώνεται σύμφωνα με τις αρχές της ισότητας και της αναλογικότητας προκειμένου να σταθεί ως το δίκαιο αντιστάθμισμα στις εξουσίες του εκμετάλλευσης που παραχωρεί ο δημιουργός στον αντισυμβαλλόμενο του όσον αφορά το συγκεκριμένο έργο⁷⁵.

Στην περίπτωση ορισμένων ειδικών τύπων συμβάσεων εκμετάλλευσης, όπως οι συμβάσεις έντυπης έκδοσης (άρθρο 33), συμβάσεις ραδιοφωνικής και τηλεοπτικής μετάδοσης τηλεόρασης (άρθρο 35), συμβάσεις θεατρικής παράστασης (άρθρο 36), συμβάσεις μουσικής συνοδείας ταινιών (άρθρο 37), καθώς και στην περίπτωση της επανέκδοσης φωτογραφιών από εφημερίδες, περιοδικά ή άλλα μέσα μαζικής ενημέρωσης (άρθρο 38 § 1 εδ. 2), με τα οποία ο φωτογράφος έχει συνάψει σύμβαση εκμετάλλευσης, ο Ν 2121/1993 προβλέπει ορισμένους ειδικούς κανόνες που εστιάζουν κυρίως στην ποσοστό και τον τρόπο αμοιβής⁷⁶.

Επιπλέον, όσον αφορά τις συμβάσεις οπτικοακουστικής παραγωγής (άρθρο 34), η ελληνική νομοθεσία περί πνευματικής ιδιοκτησίας προβλέπει μια σειρά από κανόνες που διασφαλίζουν ότι οι δημιουργοί (εννοώντας τον σκηνοθέτη, ο οποίος είναι κατά τεκμήριο ο δημιουργός του "οπτικοακουστικού έργου" στο σύνολό του,

⁷⁴ Δελούκα Σπ. Κατερίνα, Η κατ'άρθρο 65 ν. 2121/1993 προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας. Παρατηρήσεις (I) υπό την ΕφΘεσ 4033/1995, ΕπισκΕΔ 1996, σελ. 875 επ.

⁷⁵ Δελούκα Σπ. Κατερίνα, Η κατ'άρθρο 65 ν. 2121/1993 προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας. Παρατηρήσεις (I) υπό την ΕφΘεσ 4033/1995, ΕπισκΕΔ 1996, σελ. 875 επ.

⁷⁶ Δελούκα Σπ. Κατερίνα, Η κατ'άρθρο 65 ν. 2121/1993 προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας. Παρατηρήσεις (I) υπό την ΕφΘεσ 4033/1995, ΕπισκΕΔ 1996, σελ. 875 επ.

καθώς και οι δημιουργοί των επιμέρους συνεισφορών) λαμβάνουν επαρκής αμοιβή. Σύμφωνα με αυτούς, ο/οι συγγραφέας/ες θα πρέπει να αμείβονται χωριστά για κάθε τρόπο εκμετάλλευσης του οπτικοακουστικού έργου και να λαμβάνουν ένα ποσοστό αμοιβής, σε επίπεδο που καθορίζεται ελεύθερα από τα συμβαλλόμενα μέρη⁷⁷.

Ο ελληνικός νόμος περί πνευματικής ιδιοκτησίας (Ν. 2121/1993) καθορίζει το ποσοστό του εισοδήματος από την εκμετάλλευση που πρέπει να λαμβάνουν οι δημιουργοί στις ακόλουθες περιπτώσεις⁷⁸:

α) Σύμβαση έντυπης έκδοσης ("εκδοτική σύμβαση"): Σύμφωνα με το άρθρο 1 του ν. 33 § 1, η αμοιβή που καταβάλλεται στον συγγραφέα/δημιουργό καθορίζεται από τα συμβαλλόμενα μέρη ως ποσοστό που υπολογίζεται επί της λιανικής τιμής πώλησης όλων των πωληθέντων αντιτύπων. Μετά την πώληση των πρώτων χιλίων (1000) αντιτύπων ενός συγκεκριμένου έργου/βιβλίου, το ποσό αυτό ποσοστό δεν μπορεί να είναι μικρότερο από 10%. Η αμοιβή που καταβάλλεται από τον εκδότη στον μεταφραστή για την έντυπη έκδοση της μετάφρασής του/της υπολογίζεται επίσης ως ποσοστό στην προαναφερθείσα βάση, αλλά το ύψος του δεν καθορίζεται από την σχετική διάταξη (άρθρο 33 § 6). Κατ' εξαίρεση, η αμοιβή που καταβάλλεται στον συγγραφέα μπορεί να συμφωνηθεί από τα μέρη σε συγκεκριμένο/καθορισμένο ποσό στις περιπτώσεις συλλογικών βιβλίων, εγκυκλοπαιδειών, λευκωμάτων, σχολίων, περιοδικών, εφημερίδων και άλλα έργα που αναφέρονται περιοριστικά στο άρθρο 1 του ν. 33 § 2⁷⁹.

β) Σύμβαση ραδιοφωνικής και τηλεοπτικής μετάδοσης: Σύμφωνα με το άρθρο 1 του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 35 § 1, εάν το οικονομικό δικαίωμα της ραδιοφωνικής ή τηλεοπτικής μετάδοσης του έργου έχει νομίμως μεταβιβαστεί σε ραδιοτηλεοπτικό

⁷⁷ Δελούκα Σπ. Κατερίνα, Η κατ' άρθρο 65 ν. 2121/1993 προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας. Παρατηρήσεις (I) υπό την ΕφΘεσ 4033/1995, ΕπισκΕΔ 1996, σελ. 875 επ.

⁷⁸ Καλλινίκου Διονυσία, Πνευματική Ιδιοκτησία και Αστικό Δίκαιο, ΧρΙΔ 2009, σελ. 10 επ.

⁷⁹ Δελούκα Σπ. Κατερίνα, Η κατ' άρθρο 65 ν. 2121/1993 προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας. Παρατηρήσεις (I) υπό την ΕφΘεσ 4033/1995, ΕπισκΕΔ 1996, σελ. 875 επ.

οργανισμό και αν δεν υπάρχει συμφωνία για το αντίθετο, δεν απαιτείται περαιτέρω συγκατάθεση του δημιουργού για την αναμετάδοση.

γ) Σύμβαση θεατρικής παράστασης: Το άρθρο 1 του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 36 αφορά αποκλειστικά τις αμοιβές που καταβάλλονται για τις θεατρικές παραστάσεις. Πιο συγκεκριμένα, η § 1 της εν λόγω διάταξης ορίζει ότι τα δικαιώματα των θεατρικών συγγραφέων καθορίζονται ως ποσοστό αμοιβής, υπολογιζόμενο επί των ακαθάριστων εσόδων μετά την αφαίρεση του φόρου δημόσιας ψυχαγωγίας. Το ελάχιστο επίπεδο των ποσοστών αυτών προβλέπεται στην § 2, σύμφωνα με την οποία, όσον αφορά τα κρατικά θέατρα, καθορίζεται σε 22% και, όσον αφορά τα ιδιωτικά θέατρα, σε 10%, συνολικά για ολόκληρο το πρόγραμμα μιας παράστασης πρωτότυπων έργων ή μεταφράσεων ή διασκευές "κλασικών", είτε πρόσφατων είτε αρχαίων (άρθρο 1). Όσον αφορά μεταφράσεις σύγχρονων έργων του διεθνούς σύγχρονου ρεπερτορίου, η ελάχιστη αμοιβή ορίζεται σε 5% (άρθρο 2). Εάν έργα άνω των ενός θεατρικού συγγραφέα περιλαμβάνονται στο πρόγραμμα, η αμοιβή κατανέμεται μεταξύ/ μεταξύ τους ανάλογα με τη διάρκεια του έργου του καθενός.

δ) Σύμβαση μουσικής συνοδείας ταινιών: Σύμφωνα με το άρθρο 1 του ν. 37, η ελάχιστη αμοιβή που καταβάλλεται στους δημιουργούς/συνθέτες για την εκτέλεση των μουσικών τους ως συνοδεία ταινιών, με ή χωρίς στίχους, σε κινηματογράφους ή άλλες παρόμοιες αίθουσες, καθορίζεται σε 1% επί των ακαθάριστων εσόδων μετά την αφαίρεση του δημόσιου φόρου ψυχαγωγίας.

ε) Κανονισμοί που αφορούν τα δικαιώματα των φωτογράφων: Το άρθρο 38 § 1 αναφέρεται στο δικαιώματα των φωτογράφων, οι οποίοι, στο πλαίσιο μιας σύμβασης εκμετάλλευσης, παραχωρούν σε εφημερίδα ή περιοδικό ή άλλο οργανισμό μέσω μαζικής ενημέρωσης το δικαίωμα να δημοσιεύσει ορισμένες από τις φωτογραφίες τους και, ως εκ τούτου, δικαιούνται μια επαρκής αμοιβή. Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με το άρθρο 2 της ίδιας διάταξης, για κάθε δημοσίευση της φωτογραφίας, που διαδέχεται την πρώτη (επαναδημοσίευση), η αμοιβή που

καταβάλλεται στον δημιουργό/φωτογράφο μειώνεται στο ήμισυ της τρέχουσας αμοιβής, δηλαδή στο ποσό της αμοιβής που συνήθως καταβάλλεται σε σχετικές συναλλαγές κατά το χρόνο της δεύτερης, τρίτης κ.λπ. δημοσίευσης.

στ) Άδειες εκμετάλλευσης από ερμηνευτές: Σύμφωνα με το άρθρο 1 του ν. 46 § 3, οι ερμηνευτές ή εκτελεστές καλλιτέχνες δικαιούνται αποζημίωση για κάθε μορφή εκμετάλλευσης των ερμηνειών τους, η οποία συνήθως πραγματοποιείται μέσω της εκτέλεσης των πράξεων που απαριθμούνται στην § 2 της ίδιας διάταξης (δηλ. αποτύπωση της ερμηνείας τους, αναπαραγωγή, διανομή στο κοινό κ.λπ.) Πιο συγκεκριμένα, ο ερμηνευτής ή εκτελεστής διατηρεί ένα απαράγραπτο δικαίωμα σε δίκαιη αμοιβή για ενοικίαση, στις περιπτώσεις που έχει εξουσιοδοτήσει έναν παραγωγό ήχου ή εικόνας ή φορείς οπτικοακουστικού υλικού να εκμεταλλευτούν το υλικό.

Τα νόμιμα δικαιώματα αμοιβής

Τα ερωτήματα που ακολουθούν αφορούν το ζήτημα του πεδίου εφαρμογής των δικαιωμάτων αποδοχών και την επιβολή τους (η οποία πραγματοποιείται συνήθως μέσω της συλλογικής διαχείρισης οργανισμών συλλογικής διαχείρισης (ΟΣΔ)) έναντι των χρηστών.

Θεσμοθετημένα δικαιώματα αμοιβής υπάρχουν στις ακόλουθες περιπτώσεις⁸⁰:

α) Αναπαραγωγή για ιδιωτική χρήση: Το άρθρο 18 του ελληνικού νόμου περί πνευματικής ιδιοκτησίας δεν εφαρμόζεται στην αναλογική και ψηφιακή αναπαραγωγή αναγνωρίζοντας στους δημιουργούς και στους ορισμένους δικαιούχους ή κατόχους συγγενικών δικαιωμάτων (ερμηνευτές, παραγωγοί φωνογραφημάτων και παραγωγούς οπτικοακουστικών έργων) το δικαίωμα εύλογης αμοιβής, εάν για την ελεύθερη αναπαραγωγή για ιδιωτική χρήση του έργου γίνεται

⁸⁰ Καλλινίκου Διονυσία, Πνευματική Ιδιοκτησία και Αστικό Δίκαιο, ΧρΙΔ 2009, σελ. 10 επ.

χρήση τεχνικών μέσων, όπως συσκευές εγγραφής ήχου ή εικόνας ή ήχου και εικόνας, μαγνητικές ταινίες ή άλλες συσκευές για την αναπαραγωγή ήχου ή εικόνας, συμπεριλαμβανομένων των συσκευών ψηφιακής αναπαραγωγής.

β) Δικαίωμα μεταπώλησης: Σύμφωνα με το άρθρο 5 του ελληνικού νόμου περί πνευματικής ιδιοκτησίας για την εφαρμογή της οδηγίας 2001/84 προβλέπεται το δικαίωμα μεταπώλησης προς όφελος του δημιουργού ενός πρωτότυπου έργου τέχνης. Ο δημιουργός έχει το δικαίωμα να λάβει αμοιβή με βάση την τιμή πώλησης που επιτυγχάνεται για κάθε μεταπώληση του έργου μετά την πρώτη μεταβίβαση του έργου από τον δημιουργό.

γ) Δικαίωμα ενιαίας και δίκαιης αμοιβής για τους ερμηνευτές και εκτελεστές και παραγωγούς φωνογραφημάτων: Το άρθρο 49 του ελληνικού νόμου περί πνευματικής ιδιοκτησίας προβλέπει το δικαίωμα ενιαίας και δίκαιης αμοιβής στους ερμηνευτές και εκτελεστές καλλιτέχνες και παραγωγούς φωνογραφημάτων όταν οι ηχογραφήσεις χρησιμοποιούνται για ραδιοφωνικές και τηλεοπτικές εκπομπές με οποιοδήποτε μέσο, ή για παρουσίαση στο κοινό.

Σε ότι αφορά στην υποχρεωτική συλλογική διαχείριση αυτή προβλέπεται, για την περίπτωση της αναπαραγωγής για ιδιωτική χρήση και για το δικαίωμα ενιαίας δίκαιης αμοιβής προς όφελος των ερμηνευτών και παραγωγών φωνογραφημάτων όταν οι ηχογραφήσεις χρησιμοποιούνται για ραδιοφωνική και τηλεοπτική μετάδοση. Όσον αφορά την αναπαραγωγή για ιδιωτική χρήση⁸¹, η αμοιβή καθορίζεται από το νόμο. Όσον αφορά το δικαίωμα ενιαίας και δίκαιης αμοιβής προς όφελος των ερμηνευτών και των παραγωγών φωνογραφημάτων, οι τιμές καθορίζονται από του συλλογικούς οργανισμούς διαχείρισης που είναι επίσης

⁸¹ Δελούκα Σπ. Κατερίνα, Η κατ' άρθρο 65 ν. 2121/1993 προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας. Παρατηρήσεις (I) υπό την ΕφΘεσ 4033/1995, ΕπισκΕΔ 1996, σελ. 875 επ.

υπεύθυνοι για τη διαπραγμάτευση και συμφωνία των επιπέδων αμοιβής με τους χρήστες⁸².

Μηχανισμοί για την εξασφάλιση επαρκούς αμοιβής των δημιουργών και ερμηνευτών

Όσον αφορά τα νόμιμα δικαιώματα αμοιβής που προβλέπονται από τη νομοθεσία σας, ο νόμος καθορίζει το ποσοστό της εισπραχθείσας αμοιβής που πρέπει να λαμβάνουν οι συγκεκριμένες ομάδες κατόχων δικαιωμάτων (π.χ. η κατανομή μεταξύ δημιουργών και παραγωγών, μεταξύ διαφόρων ειδών δημιουργών, ερμηνευτών και παραγωγών κ.λπ.)

α) Νόμιμη αμοιβή σε περίπτωση αναπαραγωγής για ιδιωτική χρήση:

Όσον αφορά το ποσοστό της εισπραττόμενης αμοιβής που πρέπει να λαμβάνουν οι συγκεκριμένες ομάδες κατόχων δικαιωμάτων, το άρθρο 1 του ν. 18 § 3 εδ. 6 του ν. 2121/1993 θέτει τις ακόλουθες διακρίσεις⁸³:

(i) Η αμοιβή που εισπράττεται για την εισαγωγή ή την παραγωγή φωτοαντιγράφων μηχανημάτων, φωτοαντιγραφικού χαρτιού, αποθηκευτικών μέσων (δισκέτες) κάτω των 100 Mbytes και σαρωτές (4%) κατανέμεται σε ίσα μερίδια (50% - 50%) μεταξύ των συγγραφέων και των εκδοτών του έντυπου υλικού, και

(ii) η αμοιβή που εισπράττεται για την εισαγωγή ή την παραγωγή συσκευών εγγραφής και ήχου ή εικόνας ή συσκευών ήχου και εικόνας, συσκευών και μερών που δεν ενσωματώνονται στην κύρια μονάδα υπολογιστή (6%), καθώς και για συσκευές ψηφιακής αναπαραγωγής, με εξαίρεση των αποθηκευτικών μέσων (δισκέτες) με μέγεθος μικρότερο των 100 Mbytes, κατανέμονται ως εξής: 55% στους δημιουργούς, 25% στους ερμηνευτές και 20% στους παραγωγούς των μαγνητικών ταινιών ή άλλων συσκευών εγγραφής ήχου ή εικόνας ή ήχο και εικόνα.

⁸² Καλλινίκου Διονυσία, Πνευματική Ιδιοκτησία και Αστικό Δίκαιο, ΧρΙΔ 2009, σελ. 10 επ.

⁸³ Καλλινίκου Διονυσία, Πνευματική Ιδιοκτησία και Αστικό Δίκαιο, ΧρΙΔ 2009, σελ. 10 επ.

Σε περίπτωση που η ίδια κατηγορία κατόχων δικαιωμάτων (δηλαδή οι παραγωγοί φωνογραφημάτων) εκπροσωπείται από περισσότερες ΚΟΑ και δεν μπορούν να καταλήξουν σε συμφωνία ως προς την κατανομή του ποσοστού της εισπραττόμενης αμοιβής μεταξύ τους, μέχρι την 1η Απριλίου κάθε έτους, η διαφορά επιλύεται από τον Ελληνικό Οργανισμό Πνευματικής Ιδιοκτησίας (ΟΠΙ). Η σχετική απόφαση βασίζεται στις αρχές της καλής πίστης καθώς και στις πρακτικές που ακολουθούνται σε ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο. Οι ΚΟΑ που διαφωνούν με την ανωτέρω απόφαση μπορούν να ζητήσουν από το Δικαστήριο να διατάξει διαφορετική διανομή⁸⁴.

Το σύστημα εύλογης αμοιβής (levies).

Το σύστημα εύλογης αμοιβής (levies) αφορά την αναπαραγωγή που γίνεται για ιδιωτική χρήση.

Ο νόμος 4540/2018 αντικατέστησε το άρθρο 18 του νόμου 2121/1993, όπως είχε τροποποιηθεί με τον νόμο 4481/2017.

Σύμφωνα με αυτό ορίζονται πλέον τα εξής μέσα για τα οποία οφείλεται εύλογη αμοιβή στην περίπτωση της αναπαραγωγής για ιδιωτική χρήση:

τεχνικά μέσα, όπως συσκευές εγγραφής ήχου ή εικόνας ή ήχου και εικόνας, μαγνητικές ταινίες ή άλλοι υλικοί φορείς πρόσφοροι για την αναπαραγωγή ήχου ή εικόνας ή ήχου και εικόνας, στα οποία συμπεριλαμβάνονται οι υλικοί φορείς ψηφιακής αντιγραφής, ιδίως CD-RW, CD-R, DVD και άλλα αποθηκευτικά μέσα χωρητικότητας άνω των 4GB, ηλεκτρονικοί υπολογιστές, φορητές ηλεκτρονικές συσκευές –ταμπλέτες (tablets), έξυπνα κινητά τηλέφωνα (smartphones), συσκευές ή εξαρτήματα ανεξάρτητα εάν λειτουργούν σε συνάρτηση ή μη με ηλεκτρονικούς υπολογιστές και χρησιμοποιούνται για την ψηφιακή αντιγραφή, μετεγγραφή ή με άλλο τρόπο αναπαραγωγή, φωτοτυπικές συσκευές και χαρτί κατάλληλο για φωτοτυπίες, σαρωτές και εκτυπωτές, οφείλεται εύλογη αμοιβή στον δημιουργό του

⁸⁴ Δελοούκα Σπ. Κατερίνα, Η κατ' άρθρο 65 ν. 2121/1993 προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας. Παρατηρήσεις (I) υπό την ΕφΘεσ 4033/1995, ΕπισκΕΔ 1996, σελ. 875 επ.

έργου και στους κατά την παρούσα διάταξη δικαιούχους συγγενικών δικαιωμάτων, με εξαίρεση τα προς εξαγωγή είδη. Η εύλογη αμοιβή καθορίζεται ως εξής:

Η αμοιβή για τους ηλεκτρονικούς υπολογιστές, τις φορητές ηλεκτρονικές συσκευές - ταμπλέτες (tablets), και τα έξυπνα κινητά τηλέφωνα (smartphones) ορίζεται σε 2% της αξίας τους. Η αμοιβή κατανέμεται στους πνευματικούς δημιουργούς, στους ερμηνευτές ή εκτελεστές καλλιτέχνες, στους παραγωγούς γραμμένων μαγνητικών ταινιών ή άλλων γραμμένων υλικών φορέων ήχου ή εικόνας ή ήχου και εικόνας και στους εκδότες εντύπων. Η κατανομή των ποσοστών της εύλογης αμοιβής επί των τεχνικών μέσων του προηγούμενου εδαφίου στους οργανισμούς συλλογικής διαχείρισης της κάθε κατηγορίας ή υποκατηγορίας δικαιούχων, καθώς και ο τρόπος είσπραξης και καταβολής καθορίζονται σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στην παράγραφο 9.

Η αμοιβή για τις συσκευές εγγραφής ήχου ή εικόνας ή ήχου και εικόνας, μαγνητικές ταινίες ή άλλους υλικούς φορείς πρόσφορους για την αναπαραγωγή ήχου ή εικόνας ή ήχου και εικόνας, τους υλικούς φορείς ψηφιακής αντιγραφής και τα άλλα αποθηκευτικά μέσα χωρητικότητας άνω των 4GB, όπως επίσης η αμοιβή για συσκευές ή εξαρτήματα ανεξάρτητα εάν λειτουργούν σε συνάρτηση ή μη με ηλεκτρονικούς υπολογιστές και χρησιμοποιούνται για την ψηφιακή αντιγραφή, μετεγγραφή ή με άλλο τρόπο αναπαραγωγή ορίζεται σε 6% της αξίας. Η αμοιβή για τους υλικούς φορείς ψηφιακής αντιγραφής και για τα άλλα αποθηκευτικά μέσα, καθώς και για τις συσκευές ή εξαρτήματα ανεξάρτητα εάν λειτουργούν σε συνάρτηση ή μη με ηλεκτρονικούς υπολογιστές και χρησιμοποιούνται για την ψηφιακή αντιγραφή, μετεγγραφή ή με άλλο τρόπο αναπαραγωγή, κατανέμεται στους οργανισμούς συλλογικής διαχείρισης που εκπροσωπούν τους δικαιούχους των πνευματικών και συγγενικών δικαιωμάτων με τη διαδικασία που προβλέπεται στην παράγραφο 9. Η αμοιβή για τις συσκευές εγγραφής ήχου ή εικόνας ή ήχου και εικόνας, μαγνητικές ταινίες ή άλλους υλικούς φορείς πρόσφορους για την αναπαραγωγή ήχου ή εικόνας ή ήχου και εικόνας κατανέμεται κατά 55% στους

πνευματικούς δημιουργούς, 25% στους ερμηνευτές ή εκτελεστές καλλιτέχνες και 20% στους παραγωγούς γραμμένων μαγνητικών ταινιών ή άλλων γραμμένων υλικών φορέων ήχου ή εικόνας ή ήχου και εικόνας.

Η αμοιβή για τις φωτοτυπικές συσκευές, τους σαρωτές, τους εκτυπωτές και για χαρτί κατάλληλο για φωτοτυπίες ορίζεται σε 4% της αξίας τους. Η αμοιβή κατανέμεται εξ ημισείας μεταξύ των πνευματικών δημιουργών και των εκδοτών εντύπων. Στην έννοια των φωτοτυπικών συσκευών συμπεριλαμβάνεται και κάθε πολυμηχάνημα, το οποίο έχει τη δυνατότητα φωτοαντιγραφικής αναπαραγωγής.

Σε κάθε περίπτωση από τις ανωτέρω ο υπολογισμός της αξίας γίνεται κατά την εισαγωγή ή τη διάθεση από το εργοστάσιο. Η αμοιβή καταβάλλεται από τους εισαγωγείς ή από τους παραγωγούς των αντικειμένων αυτών, αναγράφεται στο τιμολόγιο και εισπράττεται από οργανισμούς συλλογικής διαχείρισης που λειτουργούν με έγκριση του Υπουργού Πολιτισμού και Αθλητισμού και καλύπτουν εν όλω ή εν μέρει την ενδιαφερόμενη κατηγορία των δικαιούχων.⁸⁵

β) Δικαίωμα μεταπώλησης: Σύμφωνα με το άρθρο 1 του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 5 § 5 του ν. 2121/1993 η αμοιβή που εισπράττεται για τη μεταπώληση ενός πρωτότυπου έργου τέχνης καταβάλλεται αποκλειστικά στους δημιουργούς και, μετά το θάνατό τους, στους κληρονόμους ή άλλους δικαιούχους.

γ) Δικαίωμα ενιαίας και δίκαιης αμοιβής για τους ερμηνευτές και εκτελεστές και παραγωγούς φωνογραφημάτων: Όσον αφορά το άρθρο. 49 § 3 του ν. 2121/1993 η αμοιβή που εισπράττεται από τις αρμόδιες ΚΟΑ (από τις ραδιοφωνικές και τηλεοπτικές ραδιοτηλεοπτικούς οργανισμούς) κατανέμεται μεταξύ των ερμηνευτών και εκτελεστών και των παραγωγών φωνογραφημάτων σε ίσα μέρη, κατά το ήμισυ (50%) και κατά το ήμισυ (50%). Περαιτέρω η κατανομή στα διάφορα μέλη κάθε κατηγορίας δικαιούχων πραγματοποιείται σύμφωνα με τις μεταξύ τους συμφωνίες που περιέχονται στους εσωτερικούς κανονισμούς κάθε ΚΟΑ.

⁸⁵ <https://euipo.europa.eu/ohimportal/el/web/observatory/faq-el#5>

Συμπεράσματα

Τα πνευματικά δικαιώματα προστατεύουν και καλύπτουν όλες τις δημιουργίες που αποτελούν προϊόν του δημιουργικού ανθρώπινου νου, ανεξάρτητα από τη μορφή ή την αξία τους και το κοινό για το οποίο προορίζονται. Αυτή η μορφή προστασίας είναι άμεση εφόσον το έργο είναι πρωτότυπο.

Τα συγγενικά δικαιώματα, συνδέονται με το δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας και αφορούν σε τρεις κατηγορίες δικαιούχων που δεν είναι τεχνικά δημιουργοί του έργου που δημιουργείται με αυτόν τον τρόπο και είναι οι καλλιτέχνες ερμηνευτές, οι παραγωγοί φωνογραφημάτων και όσοι ασχολούνται με την τηλεόραση, το ραδιόφωνο και τις ραδιοτηλεοπτικές εκπομπές. Η εκτύπωση, η μετάδοση, η ηχογράφηση, η εκτέλεση, η μετάφραση ή η προσαρμογή μπορούν να αναπαραχθούν από τους αντίστοιχους δημιουργούς τους. Οι δημιουργοί κατέχουν επιπλέον το δικαίωμα οικονομικής εκμετάλλευσης του έργου τους και απαγορεύουν την παράνομη χρήση του από άλλους.

Είναι αδύνατο να διαχωριστούν τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας και τα συγγενικά δικαιώματα και επίσης να προβλεφθεί ξεχωριστό νομικό καθεστώς για την προστασία των συγγενικών δικαιωμάτων. Σε διεθνές επίπεδο, το ενδιαφέρον για τα δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας έχει σταδιακά αυξηθεί, σε τέτοιο βαθμό ώστε ο WIPO και ο ΠΟΕ να συμπορεύονται, σε θέματα προστασίας και να υποχρεώνουν τα κράτη μέλη να εναρμονίσουν την εσωτερική τους νομοθεσία με τη διεθνή δέσμευση. Αυτό δείχνει ξεκάθαρα ότι τα συγγενικά δικαιώματα αποκτούν σιγά-σιγά μια δική τους νομική ταυτότητα και κινούμαστε προς ένα αυστηρό νομικό καθεστώς για την ενίσχυση αυτών των ενδιάμεσων δικαιωμάτων. Η πνευματική ιδιοκτησία και τα συγγενικά δικαιώματα προστατεύονται με ένα πλέγμα αστικών, διοικητικών και ποινικών κυρώσεων αλλά και με προληπτικά μέτρα.

Όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, τα συγγενικά δικαιώματα διακρίνονται σε τρεις κατηγορίες. Πρόκειται για το δικαίωμα του ερμηνευτή ή εκτελεστή, τα δικαιώματα εγγραφής και τα δικαιώματα μετάδοσης.

Τα δικαιώματα ερμηνευτών έχουν σχεδιαστεί ειδικά για να προστατεύουν τους ερμηνευτές, όπως οι μουσικοί και οι ηθοποιοί, στις παραστάσεις τους από μη εξουσιοδοτημένη ηχογράφηση (που τις καθιστά παράνομες) ή ζωντανή μετάδοση των ζωντανών παραστάσεών τους και να εγγυώνται επαρκή έλεγχο και αμοιβή για την εκμετάλλευση των ηχογραφήσεων των παραστάσεών τους. η συγκατάθεση απαιτείται από όλους τους ερμηνευτές που εμπλέκονται, ανεξάρτητα από τη θέση τους, πρωταγωνιστές, ή δευτεραγωνιστές. Μόλις δοθεί η συγκατάθεση αυτή, δεν μπορεί να ανακληθεί. Σύμφωνα με το νόμο διεθνή, ευρωπαϊκό και ελληνικό, όταν μια ηχογράφηση μιας παράστασης έχει γίνει με τη συγκατάθεση ενός ερμηνευτή ή εκτελεστή, απαιτείται επιπλέον η συγκατάθεση του ερμηνευτή ή εκτελεστή για οποιαδήποτε παρουσίαση στο κοινό, αντιγραφή ή έκδοση της εν λόγω ηχογράφησης στο κοινό. Τα δικαιώματα αυτά μπορούν να επιβληθούν από τους εκπροσώπους του ερμηνευτή ή εκτελεστή μετά το θάνατό του.

Η ραδιοτηλεοπτική μετάδοση, έχει αποδειχθεί ότι είναι ο πιο αποτελεσματικός και ταχύτερος τρόπος διάδοσης πληροφοριών στο ευρύ κοινό. Τα "ραδιοτηλεοπτικά δικαιώματα" είναι τα δικαιώματα που έχουν παραχωρηθεί δεόντως σε ραδιοτηλεοπτικούς οργανισμούς, όπως η τηλεόραση, το ραδιόφωνο ή άλλα τηλεοπτικά προγράμματα, γνωστά ως "δικαιώματα ραδιοτηλεοπτικών οργανισμών".

Ως παραγωγός μιας εκδήλωσης, ο κάτοχος του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας είναι επίσης ο κάτοχος όλων των δικαιωμάτων και των εσόδων που προκύπτουν από την οργάνωση, τη δημιουργία και την ανάπτυξη της εκδήλωσης. Αυτό περιλαμβάνει προφανώς τα δικαιώματα των μέσων ενημέρωσης και των σχετικών ραδιοτηλεοπτικών εκπομπών. Μόνο ο κάτοχος του δικαιώματος

πνευματικής ιδιοκτησίας έχει το δικαίωμα να παραχωρήσει σε άλλους το δικαίωμα μετάδοσης, επικοινωνίας, διάθεσης και/ή να επιτρέψει τη μετάδοση, επικοινωνία, μετάδοση ή διάθεση στο κοινό της εκδήλωσης που παράγεται με τον τρόπο αυτό.

Σε ότι αφορά στα συγγενικά δικαιώματα ως απόρροια των πνευματικών δικαιωμάτων ειδικά στην περίπτωση των καλλιτεχνών πρέπει να είναι σαφές πως αν και το νομοθετικό πλαίσιο προστασία τόσο το ευρωπαϊκό και το διεθνές όσο και το ελληνικό είναι σε γενικές γραμμές επαρκές, η εξέλιξη των τεχνολογιών και η κατακλυσμιαία διάδοση της πληροφορίας καθιστά ιδιαίτερα δυσχερή την προστασία τους. Σε κάθε περίπτωση αποτελεί διαρκές επίδικο και διακύβευμα η προστασία των συγγενικών δικαιωμάτων των καλλιτεχνών ως αναπόσπαστη πλευρά της προστασίας των πνευματικών δικαιωμάτων εν γένει.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ - Ελληνική

1. Αποστολόπουλος Ε. Χάρης, Η οδηγία 2004/48/ΕΚ σχετικά με την επιβολή των δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας και ο νόμος 3524/2007 για τη μεταφορά της στο ελληνικό δίκαιο, ΧρΙΔ 2008, τόμος Η, τεύχος 2, σελ. 179 επ.
2. Βαθρακοκοίλης Αντ. Βασίλειος, Ερμηνεία – Νομολογία Αστικού Κώδικα (κατ' άρθρο), (ΕΡΝΟΜΑΚ), τόμος Α', Γενικές Αρχές, (άρθρα 1-286), εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα, 2001.
3. Βαθρακοκοίλης Αντ. Βασίλειος, Ερμηνεία – Νομολογία Αστικού Κώδικα (κατ' άρθρο), (ΕΡΝΟΜΑΚ), τόμος Γ', ημιτ. Β', Ειδικό Ενοχικό, (άρθρα 619-740), εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα, 2005.
4. Βουλή των Ελλήνων, Εισηγητική έκθεση στο σχέδιο νόμου «Πνευματική ιδιοκτησία και συγγενικά δικαιώματα», Αθήνα, 22 Μαρτίου 1992.
5. Γαρουφαλιά Δ. Όλγα, Τα εικαστικά έργα και η νομική τους προστασία, Μελέτες Ιδιωτικού Δικαίου 9, Δίκαιο και Οικονομία, Π. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα, 2001.
6. Δακορώνια Γ. Ευγενία, Το ηθικό δικαίωμα του πνευματικού δημιουργού ως ειδική έκφραση του δικαιώματος στην προσωπικότητα: η οπτική γωνία ενός αστικολόγου, Μελέτη δημοσιευμένη στις ΕφΑΔ 4/2011, σελ. 363 επ.
7. Δαηλάτου Αγγελική, Η αποζημίωση (ειδικά θέματα του δικαίου), Νομική Βιβλιοθήκη, έκδοση 2009.
8. Δελούκα Σπ. Κατερίνα, Η κατ' άρθρο 65 ν. 2121/1993 προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας. Παρατηρήσεις (I) υπό την ΕφΘεσ 4033/1995, ΕπισκΕΔ 1996, σελ. 875 επ.

9. Καλλινίκου Διονυσία, Η οδηγία 2004/48 για την επιβολή των δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας, Γενέθλιον Απ. Γεωργιάδη, 2006, τόμος I, σελ. 279 επ.
10. Καλλινίκου Διονυσία, Νομοθεσία πνευματικής ιδιοκτησίας και συγγενικών δικαιωμάτων (ενημερωμένη με τον Ν. 3524/2007), έκδοση: Χρονικά Ιδιωτικού Δικαίου, δεύτερη έκδοση, Δίκαιο και Οικονομία, Π. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα, 2007.
11. Καλλινίκου Διονυσία, Πνευματική Ιδιοκτησία και Βιβλιοθήκες, Δίκαιο και Οικονομία, Π. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα, 2007.
12. Καλλινίκου Διονυσία, Πνευματική ιδιοκτησία και συγγενικά δικαιώματα, τρίτη έκδοση, Δίκαιο και Οικονομία, Π. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα, 2008.
13. Καλλινίκου Διονυσία, Η συμβολή της πνευματικής ιδιοκτησίας στην τέχνη και την οικονομία, ΧρΙΔ Η/2008, σελ. 679 επ.
14. Καλλινίκου Διονυσία, Πνευματική Ιδιοκτησία και Αστικό Δίκαιο, ΧρΙΔ 2009, σελ. 10 επ.
15. Κωνσταντία Π. Κυπρούλη, Το Συγγενικό Δικαίωμα των Ερμηνευτών Εκτελεστών Καλλιτεχνών, I Δίκαιο και Πρακτική, II Συγκριτική Επισκόπηση Γαλλικού Ισπανικού-Βρετανικού Δικαίου, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2000.
16. Δημήτρης Μαλακάσης, Η πνευματική ιδιοκτησία, Νόμος 2121/93 και εισηγητική 89 έκθεση, Ερμηνεία στα άρθρα, παρατηρήσεις, παραδείγματα, σχόλια, κρίσεις, Αθήνα 1994, Εκδόσεις Τσιβεριώτη.

Διαδικτυακές πηγές

1. Ελληνική Εταιρεία Προστασίας της Πνευματικής Ιδιοκτησίας (ΑΕΠΙ):
www.aepi.gr

2. Οργανισμός Πνευματικής Ιδιοκτησίας (ΟΠΙ): www.opi.gr
3. Παγκόσμιος Οργανισμός Διανοητικής Ιδιοκτησίας (WorldIntellectualPropertyOrganization – WIPO): www.wipo.int
4. Τράπεζα νομικών πληροφοριών NOMOS: <http://lawdb.intrasoftnet.com>
5. <https://eur-lex.europa.eu>
6. <https://www.lawspot.gr/nomika-nea/dimosieythike-i-nea-odigia-gia-ta-dikaiomata-pneumatikisidioktiasias-stin-psifiaki-epohi>
7. <https://opengov.minedu.gov.gr/διαλειτουργικότητα/>
8. <https://www.copyright.gov/legislation/dmca.pdf>
9. <https://lawdb.intrasoftnet.com/>
10. www.gnu.org
11. <https://www.copyleft.org/>
12. <https://creativecommons.org/>
13. <https://www.grammo.gr/grammo/gnorimia-me-to-grammo/>
14. <https://www.wipo.int/>
15. <https://www.eratospe.org/node/125>